

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАТИКИ І ПРАВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

СКАЗКО ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

УДК 347.77:004 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИРІШЕННЯ ДОМЕННИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ

081 – Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. М. Сказко

Науковий керівник: Баранов Олександр Андрійович, доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

Київ – 2021

Сказко О.М. Правові засади вирішення доменних спорів в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право». – Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України. – Київ, 2021.

У дисертації на підставі комплексного аналізу теоретико-правових джерел, національних і міжнародних правових актів вирішено наукове завдання – визначено сутність та особливості вирішення доменних спорів в Україні та сформульовано пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законотворчості та правозастосовної діяльності у досліджуваній сфері.

У роботі сформульовано поняття доменного спору у широкому розумінні як виду правового спору, який виникає у регулятивних правовідносинах, пов'язаних з реєстрацією та/або використанням доменних імен унаслідок ідентичності або схожості до ступеня ототожнення певного доменного імені з торговельною маркою третьої сторони або найменуванням органу публічної влади за умови відсутності в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно цього доменного імені внаслідок порушення визначених компетентними органами правил реєстрації та використання доменних імен. У вузькому розумінні доменні спори являють собою вид правових спорів, пов'язаних із захистом у судовому та досудовому порядку порушених майнових прав та інтересів суб'єктів правовідносин, пов'язаних з реєстрацією та використанням доменних імен.

Доведено, що доменні спори характеризуються такими ознаками: а) доменний спір є різновидом юридичного конфлікту; доменний спір у юрисдикційній формі відповідає вузькому розумінню юридичного конфлікту, а у неюрисдикційній – широкому розумінню вказаного феномена; б) доменний спір виникає у регулятивних правовідносинах особливого типу, для яких є характерною наявність саморегулятивних механізмів зі зменшення порівняно із класичними регулятивними відносинами впливу держави, який проявляється у вигляді цілеспрямованого правового регулювання; у цілому це відповідає

концепції так званого «м'якого права», яка протягом останнього десятиліття набула поширення передусім у державах Європейського Союзу; в) доменним спорам притаманна наявність суперечностей, породжених конфліктом інтересів сторін; суперечності як протилежні за змістом і спрямованістю потреби та інтереси, що мають дихотомічний характер, виступають причинами доменних спорів; разом із тим не всі суперечності призводять до формування доменного спору, деякі з них знаходять своє вирішення у безспірному порядку, наприклад у разі самотійної та не обумовленої заявою (позовом, скаргою) іншої сторони відмови суб'єкта досліджуваних правовідносин від доменного імені, якщо останнє не було делеговано або заблоковано; г) виходячи із розуміння доменних спорів у Єдиній політиці вирішення спорів про доменні імена, затвердженій ICANN 26 серпня 1999 р., можна сформулювати таку ознаку доменного спору, як ідентичність або схожість до ступеня ототожнення певного доменного імені з товарним знаком третьої сторони; г) доменні спори можуть охоплювати спори як пов'язані із захистом порушених прав та інтересів суб'єктів господарських відносин, так і із захистом прав та інтересів суб'єктів публічно-владних повноважень або із зобов'язанням зазначених суб'єктів вчинити певні дії; д) доменні спори характеризуються наявністю в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно певного доменного імені; е) ознакою доменного спору є недоброчесність реєстрації або використання доменного імені; є) суттєвою властивістю доменного спору є порушення визначених компетентними органами правил реєстрації доменних імен.

На підставі порівняльного аналізу предметів цивільного та господарського права, а також визначення цивільно-правових і господарсько-правових відносин у Цивільному кодексі України та Господарському кодексі України обґрунтовано, що суспільні відносини, які виникають під час вирішення доменних спорів, охоплюються цивільно-правовими та господарсько-правовими нормами лише фрагментарно. Широке розуміння доменних спорів, однією із сторін в яких можуть виступати органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські об'єднання, політичні партії та

інші суб'єкти, діяльність яких не має на меті отримання прибутку, а інтереси є за своєю сутністю не приватно-правовими, а публічно-правовими, робить неможливим системне дослідження доменних спорів та всіх притаманних їм взаємозв'язків у межах науки цивільного або господарського права. Указана позиція підтверджується оновленим підходом до предмету інформаційного права і права інтелектуальної власності, що знайшов відображення у Переліку та опису предметних напрямів досліджень у межах спеціальності 081 «Право», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2018 № 1477.

На підставі аналізу неюрисдикційної форми вирішення доменних спорів адміністративною комісією, призначеною Центром Всесвітньої організації інтелектуальної власності для розгляду скарги щодо реєстрації доменного імені, зроблено висновок про наявність таких особливостей: а) процедура вирішення доменних спорів відрізняється високим рівнем регламентованості всіх аспектів подання заяви, подання доказів та заперечень, термінів винесення рішень; б) указані процедури відрізняються мінімізацією часових та матеріальних витрат сторін; в) складний, але прозорий порядок формування складу адміністративної комісії дозволяє мінімізувати корупційні ризики під час призначення її членів; г) Центр ВОІВ використовує досить ефективну процедуру забезпечення виконання позивних вимог – блокування доменного імені; г) можливість обрати мовою адміністративного провадження мову Угоди про реєстрацію (українську, російську чи англійську) дозволяє запобігти зайвих часових та фінансових витрат на переклад відповідних документів; д) швидкість розгляду справ (у середньому від двох до трьох місяців) позитивно відрізняється від термінів розгляду справ у судах України (середній термін розгляду доменного спору, виходячи з аналізу даних Єдиного державного реєстру судових рішень, становить близько одного року, втім, іноді справи розглядаються два-три роки).

Доведено, що особливості юрисдикційної форми вирішення доменних спорів обумовлюють дещо відмінний від інших видів спорів порядок судового

розгляду. По-перше, обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору, згадування про який міститься у частині 4 ст.124 Конституції України, на рівні закону України не визначено. Спроби законодавчого врегулювання вказаної проблеми так чи інакше наштовхуються на питання про межі впливу держави на Інтернет. По-друге, вирішення доменних спорів в юрисдикційній формі не має своїми передумовами наявність попередніх спроб їх вирішити на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування. Це безпосередньо впливає із першої особливості юрисдикційної форми доменних спорів. По-третє, вирішення доменних спорів регулюється нормами декількох галузей права, розмежування між якими характеризується конфліктом юрисдикцій різних судів.

На підставі дослідження правового статусу та особливостей діяльності національних інституцій, на які покладено завдання захисту інтелектуальної власності в Україні, виявлено недоліки у діяльності Національного офісу інтелектуальної власності та Національного органу інтелектуальної власності. Акцентовано увагу на тому, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності не укомплектовано судьями, а розуміння щодо розмежування цивільної, господарської та адміністративної юрисдикції у сфері вирішення доменних спорів не сформувався. Правові новели Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності», по-перше, не враховували існування й необхідність вирішення доменних спорів; по-друге, норми вказаного закону грубо порушували конституційне і загальноправове розуміння правової охорони інтелектуальної власності.

З'ясовано, що розвиток юрисдикційної форми вирішення доменних спорів пройшов три стадії, для кожної з яких характерними були певні ознаки, пов'язані з рівнем розвитку національного законодавства, правозастосовної практики та розвитком самої системи доменних імен. Дано характеристику вказаних ознак.

Обґрунтовано, що доменні спори за участю органів державної влади і місцевого самоврядування, предметом яких є неправомірна реєстрація та/або використання у доменному імені їх назви, однозначно мають публічно-правовий характер. Зведення сутності доменних спорів до суперечок між суб'єктами господарювання з приводу правомірності використання у доменному імені зареєстрованих у встановленому порядку торгових марок означало б нехтування правами й інтересами органів публічної влади як учасників інформаційно-правових відносин. Цей підхід відповідає і правовій позиції Європейського Союзу, яка знайшла своє втілення у пп. d ч.3 ст.21 Регламенту ЄС 874/2004, відповідно до якого до недобросовісного (не добросовісного) використання доменного імені належить використання в ньому назви державного органу.

Досліджено особливості методологічних підходів до сутності кіберсквотингу у науці інформаційного права. Запропоновано авторське визначення кіберсквотингу та сформульовано його ознаки.

Запропоновано внести зміни до законів України «Про телекомунікації», «Про місцеве самоврядування в Україні», а також до проєкту Закону України «Про медіацію» від 19.05.2020 № 3504.

Ключові слова: доменні спори, доменні імена, інформаційно-правові відносини, інформаційно-правова відповідальність, кіберсквотинг, юрисдикційні форми, неюрисдикційні форми.

Skazko O. M. Legal framework for the domain-name dispute resolution in Ukraine. – *Research project manuscript copyright.*

PhD dissertation in specialty 081 «The law». – The Research Institute for Informatics and Law of National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kyiv, 2021.

In this paper, based on the comprehensive analysis of theoretical and legal sources, national and international legal acts, the following scientific task has been solved - the essence of domain name dispute resolution policy in Ukraine was determined; whereas, possible ways for lawmaking and law enforcement activity improvement in the area of interest have been proposed.

The dissertation has broadly defined domain dispute as legal dispute concerning the registration and use of the domain names, which are identical or confusingly similar to a trademark or service mark and when it occurs without trademark owner's consent. Meanwhile, in a strict sense domain dispute is defined as legal dispute concerning the judicial protection of violated property rights and interests in the area of registration and use of the domain names.

It has been proven that domain disputes are characterized by the following features: a) domain disputes are a type of legal conflict; b) domain dispute arises in a special type of legal relationship, which is characterized by the presence of self-regulating mechanisms, whereas, the influence of the state is slightly reduced. In general, this corresponds to the concept of the so-called "soft law", which has become widespread primarily in European Union states over the past decade; c) domain disputes are characterized by the presence of contradictions generated by the conflict of interests of the parties; such contradictions in content and focus are the reasons for domain disputes; at the same time, however, not all contradictions lead to the domain dispute, some of them find their solution in an indisputable order; d) based on the understanding of domain disputes in the Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy, adopted by ICANN in 1999, domain dispute might occur when domain name is identical or confusingly similar to a trademark or service mark; e) domain disputes may cover disputes related to

protection of violated rights and interests of subjects of economic relations and public authority; f) domain disputes are characterized by the fact that domain name registrant has no rights and legitimate interests in respect of the domain name; g) the domain name has been registered and is being used in bad faith; h) an essential feature of a domain dispute is a violation of the certain rules for domain names registration.

According to comparative analysis of civil and commercial law, as well as the definitions of civil and economic and legal relations, it is proved that public relations in respect of domain disputes are only fragmentarily covered by civil and economic legal norms. Domain disputes in its broad definition are not likely to be studied within the framework of the science of civil or commercial law, especially in case, when one of the parties is represented by public authorities or local self-government bodies, public associations, political parties and other entities whose activities are not aimed at making a profit. Such a renewed approach to the subject of information law and intellectual property law is indicated in the List and descriptions of subject areas of research on the specialty 081 «The law», approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine, dated 28 December 2018.

Based on the analysis of the non-jurisdictional form for resolving domain disputes by the administrative commission appointed by the World Intellectual Property Organization, it was concluded that complaints administration in this area are distinguished by the following features: a) high level of regulation of all aspects of filing an application, presenting evidence and objections, and the time frame for making decisions; b) time and material cost minimization; c) low level of corruption risks during administrative commission appointment due to comparatively complex but transparent procedure; d) efficient WIPO enforcement procedure - domain name blocking; e) the ability to choose the language of administrative proceedings (Ukrainian, Russian or English) prevents unnecessary time and financial costs for the translation of the relevant documents; f) the speed of case-handling (approx from two to three months) positively differs from the time proceedings in Ukrainian courts (the average time for domain dispute related

case, based on the analysis of data from the Unified State Register of Court Decisions, is about one year, however, sometimes it is a matter of two or three years).

It has been also proven that the jurisdictional form of domain dispute resolution leads to a slightly different trial procedure. First, the mandatory pre-trial procedure for dispute resolution, which is enshrined by Constitution of Ukraine, is not de jure defined yet. All attempts to legislatively regulate this problem mostly collide with aspects of governmental influence on the Internet. Second, domain disputes resolution through the jurisdictional form does not provide any attempts to preliminarily resolve this issue at the state or local authority's level. And finally, domain disputes resolution is governed by the norms of several branches of law, which consequently leads to a conflict between various courts.

Studies of the national institutions in the sphere of intellectual property protection in Ukraine represent that their activities failed to be transparent enough. The National Intellectual Property Body is still in the process of establishment, the High Court of Intellectual Property is not staffed yet. There is no mutual understanding on the delimitation of civil, economic and administrative jurisdiction in the area domain disputes resolution policy. Ukrainian legislative framework for the establishment of a national intellectual property institution does not take into account the need to resolve domain disputes at all; in addition, the norms of this law violate the constitutional and general legal understanding of the protection of intellectual property.

It was found that the development of the jurisdictional form for domain disputes resolution went through three particular stages, which were characterized by certain signs associated with national legislation system as well as development of the domain name system itself. This paper provides with full explanation of the above mentioned signs and features.

The paper also substantiates that domain disputes involving state authorities and local self-government bodies, and concerning the illegal registration and / or use of domain name, have public law nature. Consideration of domain disputes as

particular form of disputes concerning the legality of the use of the trademark name in the domain name would mean disregard for the rights and interests of public authorities as participants in information and legal relations. This approach is also in line with the legal position of the European Union, which is enshrined in EU Regulation 874/2004, which defines the use of state body name in domain name as bad behavior.

The features of methodological approaches to cybersquatting in the field of information law were also studied. The author has proposed a new definition of cybersquatting and formulated its main features.

It was also proposed to amend some laws of Ukraine, for example: “On Telecommunications”, “On Local Authorities in Ukraine”, “On Mediation”.

Key words: *domain dispute, domain name, information and legal relationship, information and legal responsibility, cybersquatting, jurisdictional form, non-jurisdictional form.*

Список публікацій здобувача

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Сказко О. М. Особливості суспільних відносин, які виникають у сфері вирішення доменних спорів. *Наука і правоохорона*. 2015. №3.Ч.2. С.142-145.

2. Сказко О.М. Кіберсквотинг як інформаційно-правова категорія. *Наука и правоохорона*. 2017. №3. Ч.2. С.113-116.

3. Сказко О. М. Методологія дослідження правового забезпечення вирішення доменних спорів у правовій науці *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. №2. С.146-149.

4. Сказко О. М. Доменные споры: правовая природа. *Legea și viața*. 2018. №12. С.126-128.

5. Сказко О.М. Альтернативне вирішення доменних спорів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2018. № 36. Т.1. С.127-129.

6. Сказко О.М. Методологічні підходи до сутності кіберсквотингу у науці інформаційного права. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. №4. V.2. С.191-194.

7. Сказко О.М. Перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг. *Правова позиція*. 2020. №1. С.77-81.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Сказко О. М. Проблеми галузевої належності правових норм у сфері вирішення доменних спорів. *Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку: Матеріали першої науково-практичної конференції (м. Київ, 18 жовтня 2018 року)*. С.162-164 (участь очна).

9. Сказко О. М. Удосконалення правового забезпечення управління доменними іменами в умовах гібридної війни. *Військова освіта і наука: сьогоднішня та майбутня: Тези доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції* . (м. Київ, 22 листопада 2018 року). С.333-334 (участь очна).

10. Сказко О. М. Питання взаємодії суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки в контексті управління доменними іменами. *Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження: матеріали другої науково-практичної конференції* (м. Київ, 29 листопада 2018 року). С.141-143 (участь очна).

11. Сказко О. М. Особливості правового регулювання управління доменними іменами в умовах інформаційної війни. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Київ, 30 листопада 2018 року). С.472-474 (участь очна).

12. Сказко О. М. Властивості правового регулювання суспільних відносин, що виникають під час вирішення доменних спорів: матеріали

Круглого столу, присвяченого 70-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 14 грудня 2018 року). С.159-161 (участь дистанційна).

13. Сказко О.М. Підвищення ефективності інформаційно-правового забезпечення вирішення доменних спорів в Україні. *Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.*(м. Харків, 14-15 грудня 2018 року). Ч.1. С.75-76 (участь дистанційна).

14. Сказко Е. Н. К вопросу о природе информационно-правовых норм в сфере решения доменных споров. *Тридцять треті економіко-правові дискусії: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (27 грудня 2018 року). URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2652/>(участь дистанційна).*

15. Сказко О.М. До питання вдосконалення норм інформаційного права у сфері розв'язання доменних спорів. *Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.* (м. Дніпро, 11-12 січня 2019 р.). С.60-62 (участь дистанційна).

16. Сказко О.М. Інформаційно-правове забезпечення альтернативного вирішення доменних спорів. *Економіка, облік, фінанси, управління і право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 16 лютого 2019 р.). Ч.3. С.27-29 (участь дистанційна).*

17. Сказко О.М. Управління доменними іменами за умов деструктивних інформаційних впливів. *Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку :збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Острог, 14 червня 2019 р.). С.288-290 (участь дистанційна).*

18. Сказко О.М. Правові засади альтернативного вирішення доменних спорів. *Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку:*

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 23–24 серпня 2019 р.). С.73-77 (участь дистанційна).

19. Сказко О.М. Протидія кіберсквотингу як елемент кібероборони України. Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 листопада 2019 р.). Ч.2. С.68-79.

20. Сказко О.М. Право на захист доменного імені від кіберсквотингу у системі інформаційних прав фізичних і юридичних осіб: матеріали *Круглого столу, присвяченого 71-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини* (м. Київ, 10 грудня 2019 року). С.191-192 (участь дистанційна).

21. Сказко О.М. Юридична відповідальність за кіберсквотинг: проблеми і перспективи. *Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 12-13 лютого 2020 р.). С.54-56 (участь дистанційна).

22. Сказко О.М. Вектори підвищення ефективності правового механізму вирішення доменних спорів. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої пам'яті академіка Л. П. Юзькова* (м. Хмельницький, 28 лютого - 2 березня 2020 р.). С.364-367 (участь дистанційна).

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

DNS	система доменних імен (Domain Name System)
GAC	Урядовий консультативний комітет ICANN (Governmental Advisory Committee)
ICANN	Інтернет-корпорація з присвоєння імен та номерів (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers)
IT	інформаційні технології
TLD	Домен верхнього рівня (Top-Level Domain)
UA-DRP	Політика вирішення доменних спорів у домені .UA
UDRP	Принципи розгляду спорів про доменні імена (Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy)
ВОІС	Всесвітня організація інтелектуальної власності
ГК України	Господарський кодекс України
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
КАС України	Кодекс адміністративного судочинства України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
НОІВ	Національний орган інтелектуальної власності України
НАПрН	Національна академія правових наук України
Центр ВОІВ	Центр з арбітражу та посередництва Всесвітньої організації інтелектуальної власності
ЦК України	Цивільний кодекс України
ЦПК України	Цивільний процесуальний кодекс України

ЗМІСТ

ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОМЕННИХ СПОРІВ ЯК КАТЕГОРІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА	24
1.1. Поняття та ознаки доменного спору	24
1.2. Розмежування між нормами інформаційного та інших галузей права у сфері вирішення доменних спорів	46
Висновки до розділу 1	62
РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИРІШЕННЯ ДОМЕННИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ	66
2.1. Юрисдикційні та неюрисдикційні форми вирішення доменних спорів в Україні	66
2.2. Правовий статус центрів вирішення доменних спорів	120
Висновки до розділу 2	130
РОЗДІЛ 3. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРІШЕННЯ ДОМЕННИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ	134
3.1. Удосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні	134
3.2. Перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг	145
3.3. Розвиток саморегулівних механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні	166
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	184
ВИСНОВКИ	188
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	198
ДОДАТКИ	222

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Розвиток інформаційних технологій обумовлює якісні зміни способу життя людини. Інформація набуває сьогодні ознак найвизначнішої цивілізаційної цінності, стає інструментом, і результатом здійснення багатьох виробничих процесів, а її вільне переміщення дозволяє значною мірою підвищувати як ефективність професійної діяльності, так і ступінь задоволення особистих потреб. Ці процеси мають всеосяжний характер: так, за даними визначення динаміки проникнення Інтернету, яке щоквартально проводиться компанією Factum Group Ukraine, якщо у 2004 році в Україні регулярно користувалися Інтернетом 12 % населення, то станом на жовтень 2019 року – вже 71 %.

Таке зростання кількості користувачів свідчить про широке використання інтернет-технологій учасниками господарських відносин, які реалізують товари і надають послуги, громадськими об'єднаннями, релігійними організаціями, політичними партіями і професійними спілками, які прагнуть досягти різноманітних статутних цілей, а також окремими громадянами, які задовольняють свої особисті інформаційні потреби. У період карантинних обмежень, викликаних пандемією COVID-19, інтенсивність використання інтернет-технологій обумовила збереження учасниками суб'єктами господарювання своїх позицій на ринках товарів та послуг. Як наслідок, зростає кількість доменних імен. Так, станом на серпень 2020 року в Україні кількість реєстрацій у домені верхнього рівня .UA збільшилась на 1,26 % порівняно з аналогічним періодом 2019 року, до 542,1 тис. Приріст доменних імен другого рівня за рік склав 5,08 % – до 23,5 тис. У наймасовішому публічному домені com.ua налічується нині 311,9 тис. імен (річний приріст 2,85 %). Указане закономірно призводить і до збільшення кількості доменних спорів.

Однак якщо окремі аспекти правовідносин, які виникають під час реєстрації доменних імен, розглядали у своїх роботах такі науковці, як

І. В. Арістова, К. І. Беляков, В. М. Брижко, О. О. Баранов, Н. М. Булат, В. Д. Гавловський, В. М. Глушков, О. П. Дзьобань, І. О. Здеба, О. О. Золотар, Д. Д. Іваненко, Р. А. Калюжний, Б. А. Кормич, В. В. Костицький, Д. В. Ланде, А. І. Марущак, А. М. Новицький, Н. Б. Новицька, Ю. В. Носік, А. О. Оржеховська, М. В. Петрів, В. А. Саницький, В. М. Фурашев, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець та інші автори, то відносини, пов'язані із вирішенням доменних спорів ще не були предметом окремих наукових досліджень. У поєднанні з прогалинами та суперечностями законодавчих і підзаконних правових актів у досліджуваній сфері вказане обумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до пп. 45, 49, 52 Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020, Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 № 402, п.4 розділу 7 Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, схваленої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України (далі – НАПрН) від 03.03.2016 року, у межах науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту інформатики і права НАПрН України «Теоретико-правові основи захисту прав, свобод і безпеки людини в інформаційній сфері» (січень 2018 р. – грудень 2022 р., номер державної реєстрації 0117U007745) та «Теоретико-методологічні засади правового регулювання суспільних відносин в умовах використання технологій Інтернет речей» (січень 2017 р. – грудень 2019 р., номер державної реєстрації 0116U007744).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягала в тому, щоб на підставі комплексного аналізу теоретико-правових джерел, національних і міжнародних правових актів визначити сутність та особливості вирішення доменних спорів в Україні та сформулювати

пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законотворчості та правозастосовної діяльності у досліджуваній сфері.

Для досягнення поставленої мети було поставлено і виконано такі завдання:

- визначити поняття та ознаки доменного спору;
- з'ясувати сутність розмежування між нормами інформаційного та інших галузей права у сфері вирішення доменних спорів;
- охарактеризувати особливості юрисдикційних та неюрисдиційних форм вирішення доменних спорів в Україні;
- визначити правовий статус центрів вирішення доменних спорів;
- окреслити шляхи вдосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні;
- сформулювати перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг;
- визначити особливості розвитку саморегульованих механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час реєстрації і використання доменних імен.

Предмет дослідження – правові засади вирішення доменних спорів в Україні.

Методологічною основою дисертаційного дослідження стало поєднання загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, об'єднаних системним підходом. Методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції було використано під час формулювання сутнісних ознак доменного спору (підрозділ 1.1) та визначення особливостей розмежування між нормами інформаційного та інших галузей права у сфері вирішення доменних спорів (підрозділ 1.2). Формально-догматичний та історико-правовий методи дозволили охарактеризувати юрисдикційні та неюрисдикційні форми вирішення доменних спорів в Україні (підрозділ 2.1), а також визначити перспективи впровадження юридичної

відповідальності за кіберсквотинг (підрозділ 3.2). Системно-структурний і компаративний методи застосовувалися під час з'ясування сутності правового статусу центрів вирішення доменних спорів (підрозділ 2.2). Лінгвістично-правовий метод дозволив удосконалити понятійний апарат досліджуваної проблематики (підрозділи 1.1, 2.1, 3.2). Метод правового моделювання дав змогу окреслити напрями вдосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні (підрозділ 3.1), а також дослідити розвиток саморегульованих механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні (підрозділ 3.3). Статистичний і соціологічний методи та метод документального аналізу використано під час дослідження особливостей суспільних відносин у сфері реєстрації та використання доменних імен, а також вирішення доменних спорів (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 3.2).

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять напрацювання фахівців у галузі теорії та історії права, інформаційного права і права інтелектуальної власності, адміністративного, цивільного й господарського права та процесу, міжнародного приватного права, філософії, соціології, психології та інших наук.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, закони України «Про інформацію», «Про телекомунікації», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», інші законодавчі та підзаконні акти України, в яких визначено засади суспільних відносин, які виникають під час вирішення правових спорів в інформаційній сфері, документи Інтернет-корпорації з присвоєння імен та номерів (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, або ICANN) та акти Адміністратора публічного домену .UA.

Емпіричну основу дослідження складають статистична звітність органів державної влади України та Адміністратора публічного домену .UA, судові рішення, рішення Центру з арбітражу та посередництва Всесвітньої

організації інтелектуальної власності, результати соціологічних досліджень і політико-правова публіцистика.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертації вперше на підставі комплексного дослідження інформаційного законодавства і правозастосовної практики визначено сутність та особливості правового забезпечення вирішення доменних спорів в Україні та сформульовано напрями його вдосконалення. За результатами дослідження сформульовано низку висновків, узагальнень, пропозицій і рекомендацій, основними з яких є такі:

у перше:

– на підставі аналізу теоретико-правових джерел та актів інформаційного законодавства сформульовано поняття доменного спору у широкому розумінні як виду правового спору, який виникає у регулятивних правовідносинах, пов'язаних з реєстрацією та/або використанням доменних імен, унаслідок ідентичності або схожості до ступеня ототожнення певного доменного імені з торговельною маркою третьої сторони або найменуванням органу публічної влади, за умови відсутності в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно цього доменного імені внаслідок порушення визначених компетентними органами правил реєстрації та використання доменних імен; у вузькому розумінні доменні спори являють собою вид правових спорів, пов'язаних із захистом у судовому та досудовому порядку порушених майнових прав та інтересів суб'єктів правовідносин, пов'язаних з реєстрацією та використанням доменних імен;

– обґрунтовано, що розмежування між нормами інформаційного і цивільного права, якими регулюється вирішення доменних спорів, здійснюється за критерієм інтересу, який у цивільно-правових відносинах буває суто приватним, а в інформаційно-правових – як публічним, так і приватним; що стосується норм господарського права, то обов'язковою умовою їх застосування є ведення сторонами спору господарської діяльності, яка має на меті виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи

надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність, тоді як у межах інформаційного права ведення стороною доменного спору господарської діяльності не є обов'язковою ознакою;

– на підставі аналізу діяльності центрів доменних спорів держав-членів ЄС доведено, що доменні спори за участю органів державної влади і місцевого самоврядування, предметом яких є неправомірна реєстрація та/або використання у доменному імені їх назви, мають публічно-правовий характер, що відповідає правовій позиції Європейського Союзу, яка знайшла своє втілення у пп. d ч.3 ст.21 Регламенту ЄС 874/2004, відповідно до яких до недобросовісного (недоброчесного) використання доменного імені належить використання в ньому назви державного органу;

удосконалено:

– розуміння юрисдикційних форм вирішення доменних спорів, які мають національний (локальний у межах певної держави) характер і регламентуються вимогами процесуальних кодексів, у межах яких здійснюється судочинство, та визначено особливості їх судового розгляду;

– напрями вдосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні;

дістали подальшого розвитку:

– розуміння сутності та видів кіберсквотингу і перспективи впровадження за такі дії юридичної відповідальності;

– шляхи розвитку саморегульвних механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації положення можуть бути використані та вже використовуються:

– у законотворчій діяльності – під час удосконалення актів інформаційного законодавства у досліджуваній сфері;

– у науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження проблем реєстрації та використання доменних імен і вирішення доменних спорів;

– у правозастосовчій діяльності – для вдосконалення діяльності з вирішення доменних спорів (акт впровадження ТОВ «Хостмайстер» від 8 грудня 2010 року);

– навчальному процесі – для підготовки та проведення лекційних і семінарських занять під час викладання дисциплін «Публічне управління в умовах збройного конфлікту», «Військово-цивільні адміністрації» (акт впровадження Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 20.11.2020 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано дисертанткою самостійно. Висновки, рекомендації та пропозиції, сформульовані у роботі, є результатом індивідуальної роботи автора.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження в цілому та окремі його аспекти було оприлюднено автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема на першій науково-практичній конференції «Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку» (м. Київ, 18 жовтня 2018 року), XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє» (м. Київ, 22 листопада 2018 року), другій науково-практичній конференції «Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження» (м. Київ, 29 листопада 2018 року), II Міжнародній науково-практичній конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (м. Київ, 30 листопада 2018 року), Круглому столі, присвяченому 70-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 14 груд. 2018 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі» (м. Харків, 14–15 груд. 2018 року), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Тридцять треті економіко-правові дискусії», Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього» (м. Дніпро, 11–12 січня 2019 р.), Міжнародній науково-

практичній конференції «Економіка, облік, фінанси, управління і право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку» (м. Полтава, 16 лютого 2019 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку» (м. Острого, 14 червня 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 23–24 серпня 2019 р.), XV Міжнародній науково-практичній конференції «Військова освіта і наука: сьогоднішня та майбутня» (м. Київ, 29 листопада 2019 р.), Круглому столі, присвяченому 71-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 10 груд. 2019 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти» (м. Львів, 12–13 лютого 2020 р.), III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції, присвяченій пам'яті академіка Л. П. Юзькова «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 28 лютого – 2 березня 2020 р.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 22 наукових працях автора, серед яких сім наукових статей, одну з яких опубліковано у фаховому науковому виданні Європейського Союзу, та 15 тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 236 сторінок, з них основного тексту – 183 сторінки. Список використаних джерел налічує 225 найменувань і займає 24 сторінки. Додатки розміщено на 15 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОМЕННИХ СПОРІВ ЯК КАТЕГОРІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

1.1. Поняття та ознаки доменного спору

Особливістю сучасного етапу цивілізаційного розвитку відносин є позитивна динаміка використання можливостей цифрових технологій для досягнення політичних, економічних, освітніх та інших цілей, які щоденно постають перед суб'єктами правовідносин. У частині 2 ст. 34 Конституції України закріплено, що кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [1]. Указані положення знайшли свій розвиток у частині 1 ст. 6 Закону України «Про інформацію», відповідно до якої право на інформацію забезпечується: створенням механізму реалізації права на інформацію; створенням можливостей для вільного доступу до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів, інших інформаційних банків, баз даних, інформаційних ресурсів та ін. [2]. Це конституційне право реалізується нині переважно за допомогою феномену, що отримав назву «Інтернет» і визначається як «сукупність мережних відносин, соціальних інститутів, технологій та технічних засобів, що пов'язані за допомогою комп'ютерно опосередкованих ліній та характеризуються єдиним часом та простором» [3, с. 310], «інноваційне середовище, у якому відбувається процес безперервного руху надзвичайно великих масивів інформації, доступ до якої практично не обмежений для користувачів мережі» [4, с. 217], «об'єднання самостійних вузлів, національних і регіональних мереж, що мають єдиний адресний простір, загальні методи зв'язку, що користуються загальним мережевим протоколом зв'язку і форматом адресу» [5, с. 176], «всесвітня інформаційна мережа загального доступу, що логічно пов'язана глобальним адресним простором і базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами, ...інформаційна система, тобто

сукупність телекомунікаційних мереж і засобів для накопичення, обробки, зберігання та передавання даних» [6].

О. А. Баранов, узагальнюючи різні погляди вчених на вказану проблематику, виокремлює три основних підходи до визначення терміна «Інтернет», які формулюють учені-юристи, розглядаючи проблематику правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних з Інтернетом: «1. Інтернет – це міжнародна телекомунікаційна мережа загального користування, призначена для обміну відомостями про навколишній світ, його об'єкти, процеси і явища, що об'єктивно подаються у формі, яка дозволяє провести їх безпосередню обробку за допомогою допоміжних технічних засобів; 2. Інтернет – середовище перебування, в якому споживачі ведуть усе більш широке коло своїх повсякденних видів діяльності. 3. Інтернет – це глобальна система комунікацій, що виступає засобом інформаційного спілкування й доступу до інформації із всього різноманіття людської діяльності й інтересів» [7, с. 158]. Учений слушно наголошує, що головна причина наявної на сьогодні в теорії права неоднозначності стосовно регулювання суспільних відносин, пов'язаних з Інтернетом, полягає в тому, що зовсім необґрунтовано як єдиний предмет досліджень розглядаються і Інтернет як телекомунікаційна підсистема інформаційної інфраструктури, і Інтернет як засіб для реалізації найрізноманітніших функцій різних видів діяльності. Ця концептуальна методологічна помилка призводить до формування єдиного, але неоднорідного об'єкта правовідносин, що робить нездійсненим завдання формування несуперечливої теорії правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних з Інтернетом. Таким чином, об'єкт правовідносин необхідно розділити на дві частини: Інтернет як засіб для реалізації найрізноманітніших функцій різних видів діяльності й Інтернет як телекомунікаційна підсистема інформаційної інфраструктури, тобто у випадку регулювання суспільних відносин, пов'язаних з використанням інтернет-технологій і мережі Інтернет, предметом правового регулювання є інформаційні й інформаційно-інфраструктурні відносини [7, с. 161].

Ґрунтуючись на цих методологічних засадах, ми й розглядатимемо предмет нашого дисертаційного дослідження.

Слід також зауважити, що у науковій літературі зустрічаються і інші визначення, які характеризують сутність цього глобального явища, однак, на нашу думку, жодне з них не охоплює всієї сукупності соціальних, технологічних, економічних, правових та інших ознак Інтернету. У нашому дослідженні, яке виконується у межах спеціальності 081 – «Право», теоретичний зміст предметної області якого становить формування знань про основи поведінки індивідів і соціальних груп, творення права, його тлумачення та застосування, правові цінності та принципи, а також природу і зміст правових інститутів базових галузей права [8], акцент буде зроблено на особливостях суспільних відносин, які виникають у процесі вирішення доменних спорів.

Відносна новизна правового регулювання відносин, що виникають в інформаційній сфері, обумовлює інтерес з боку вчених-правознавців до з'ясування їх правової природи. Однак унаслідок постійного розвитку нових технологій і теоретичні напрацювання, і нормотворча діяльність завжди відстають від реальних потреб сучасності [9, с. 3]. Так, недостатня теоретична пропрацьованість та прогалини у правовому регулюванні реєстрації доменних імен сприяють збільшенню кількості доменних спорів, які лише починають привертати увагу науковців і наразі ще не отримали достатнього висвітлення у науці інформаційного права.

Початок досліджень проблематики, пов'язаної з вирішенням доменних спорів, датується початком 2000-х років [10, с. 142-145]. Так, у 2005 році в Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого було захищено дисертацію Д. В. Бойка на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» на тему «Правова природа доменних імен Інтернет». Наукова новизна цієї дисертації була обумовлена майже повною відсутністю монографічних досліджень цієї

проблематики, здійснених методами правової науки. У роботі вперше було обґрунтовано низку концептуальних положень, зокрема щодо того, що доменні імена є об'єктами цивільних прав за законодавством України; вперше визначено сутнісні риси доменних імен та їх функціональні ознаки й умови охороноздатності доменних імен, а саме: відсутність зареєстрованого тотожного доменного імені, дотримання вимог до синтаксису доменних імен; дотримання спеціальних вимог до суб'єктного складу реєстрантів залежно від виду домену, в якому реєструється доменне ім'я; недопустимість порушення реєстрацією доменного імені прав володільців інших суміжних об'єктів; дотримання правил моралі та етики [11, с. 3-5]. Указана робота була дуже важливою для подальшого розвитку проблематики вирішення доменних спорів, хоча деякі її положення відрізнялися певною схематичністю (висновки на кшталт: «Необхідно також констатувати, що законодавство України не пристосоване до адекватного вирішення спорів про доменні імена» [11, с. 8]).

Л. Тарасенко, досліджуючи проблемні питання стосовно порядку розгляду та вирішення доменних спорів, аналізує чинне законодавство щодо правового регулювання цих відносин, міжнародні Правила Єдиної політики вирішення спорів про доменні імена та інші правила, розроблені адміністраторами адресного простору мережі Інтернет. Автор концентрує увагу на відсутності спеціального законодавства, яке регулювало б процедури розгляду та вирішення доменних спорів [12, с. 140]. На нашу думку, таке твердження відрізняється надмірною категоричністю, адже воно суперечить, зокрема, положенням частини 3 ст. 8 Конституції України, яка визначає, що норми Конституції України є нормами прямої дії, а звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується ст. 55 Основного закону, в якій закріплено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади,

органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1], ч. 1 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якої кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом [13]. Отже, наприклад, суб'єкти відносин з адміністрування, реєстрації і користування доменними іменами в домені .УКР мають таке ж само право оскаржити в суді свої порушені права, свободи та інтереси, як і інші учасники суспільних відносин. Інша справа, що досудовий порядок вирішення доменних спорів перебуває на початку свого розвитку і ще не набув міцного правового підґрунтя.

Разом із тим ми погоджуємося з думкою автора щодо того, що на рівні законодавства певної держави неможливо врегулювати відносини, які виникають, змінюються і припиняються у віртуальному цифровому середовищі, яке не має кордонів та є єдиним для всього світу [12, с. 141]. Однак неможливість врегулювати на рівні національного законодавства одночасно всі відносини, які виникають у сфері реєстрації доменних імен, не означає відсутності можливості врегулювати деякі аспекти таких відносин. І тут досить легко простежити розмежування між нормами цивільного та інформаційного права в регулюванні доменних спорів: для цивільного права як для приватної галузі права вихід певних відносин поза межі впливу однієї держави означає щонайменше наявність великої кількості труднощів (а іноді й неможливість урегулювати ці відносини взагалі), тоді як інформаційне право як комплексна галузь права поєднує як приватноправові, так і публічно-правові відносини, методи регулювання яких дозволяють досягти бажаного результату і під час створення правового підґрунтя вирішення доменних спорів. Більш детально це питання буде висвітлено у наступному підрозділі.

Необхідно звернути увагу на дослідження сучасної судової практики щодо доменних імен, зроблене Ю. В. Носиком, який не лише аналізує рішення судів у вказаній сфері, а й узагальнює підходи до сутності

доменного імені у роботах учених-правознавців. Зокрема, він зазначає, що розвиток глобальної інформаційної мережі (Інтернет) зумовив розширення традиційного переліку засобів індивідуалізації за рахунок включення до нього як нового видового елементу доменного імені. При цьому він звертається до робіт О. В. Кохановської, яка вказує, що такий новий засіб індивідуалізації у мережі Інтернет зустрів схвалення з боку мереживної спільноти, а ця система дуже швидко поширилась і утвердилася [14, с. 134], В. В. Бонтлаб, що розглядає доменне ім'я як самостійний об'єкт права інтелектуальної власності та як засіб індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг у всесвітній мережі Інтернет [15], та Н. І. Майданик стосовно того, що правовий режим доменного імені є невід'ємним елементом правового режиму інтернет-сайту [16, с. 29;17].

О. Дорошенко, Н. Мінченко та О. Берестюк, розглядаючи причини виникнення конфліктів торгівельних марок і доменних імен та способи їх вирішення, здійснили досить цікавий аналіз структури доменного імені й дослідили особливості його легального тлумачення. Учені констатують, що на сьогодні відсутня єдина позиція щодо належності права на доменне ім'я до кола відносин, охоплених правом інтелектуальної власності, знову-таки роблять спробу знайти відповіді на це питання у Цивільному кодексі України і не можуть її знайти внаслідок відсутності в останньому згадування доменного імені як об'єкта права інтелектуальної власності. Учені намагаються «повернути» відносини у досліджуваній сфері до предмета цивільного права, для чого застосовують аналогію доменного імені з торгівельною маркою.

Не заперечуючи в цілому можливості застосування цієї аналогії, зауважимо, однак, що у деяких випадках це некоректно, наприклад стосовно доменних імен спеціального публічного домену gov.ua. Отже, не приєднуючись до думки вчених щодо доцільності ухвалення Закону України «Про доменні імена», в якому, за думкою його ініціаторів, мають знайти своє закріплення поняття та ознаки доменного імені, особливості набуття,

використання і припинення права на нього тощо [18, с. 20], зауважимо, що ми, тим не менш, не поділяємо думку щодо відсутності публічно-правової складової у суспільних відносинах щодо вирішення доменних спорів [19].

М. Долотов зауважує, що українське законодавство має певні механізми захисту від зворотного захоплення доменного імені, але вони через певну свою недосконалість не можуть однозначно гарантувати такий захист. З іншого боку, вказані проблеми можуть позбавити і суб'єкт права інтелектуальної власності на знак для товарів та послуг захисту від зазначеної зловмисної реєстрації доменного імені при неоднозначному застосуванні пункту 6 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг». Автор пропонує внести зміни у законодавство України, які, на його думку, можуть допомогти у вирішенні цих проблем, але разом із тим указує, що це питання вимагає подальшого вивчення та вдосконалення українського законодавства з інтелектуальної власності на підставі його результатів [20, с. 97].

Слід також зауважити, що багато цікавих аспектів, пов'язаних із вирішенням доменних спорів, розробляється у межах наукових студентських робіт, які публікуються у наукових журналах та збірниках тез доповідей на наукових конференціях. Так, викликають інтерес роботи Я. Білошицької «Щодо визначення природи права на доменне ім'я України та Ради Європи: порівняльний аспект» [21], К. Раєвської «Кіберсквотинг як причина виникнення доменних спорів» [22]. Разом із тим це свідчить скоріш про актуальність досліджуваного нами питання, ніж про його вирішення.

Ми повністю погоджуємося з Л. Л. Тарасенко щодо того, що висновки, зроблені авторами у наукових роботах, «безумовно, заслуговують на увагу, та є теоретичною базою для здійснення подальших наукових досліджень у цій сфері, проте сучасний стан розгляду та вирішення доменних спорів має свої особливості (у зв'язку із зміною відповідного регулювання). Водночас вказані вище наукові дослідження не були присвячені саме доменним спорам. Кількість доменних спорів в Україні та світі загалом неухильно

зростає, зважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій, зростання кількості веб-сайтів, які значно відрізняються за своїм змістом та структурою» [12].

Отже, дослідження особливостей методологічних підходів до правового забезпечення вирішення доменних спорів свідчить про наявність таких тенденцій. По-перше, незважаючи на те, що перші спроби аргументовано віднести доменне ім'я до об'єктів права інтелектуальної власності датуються 2005–2006 роками, і у 2019–2020 роках учені продовжують доводити цю тезу, що свідчить про відсутність усталеної і загально визнаної позиції з цього приводу. По-друге, судовий порядок вирішення доменних спорів ґрунтується на більш міцному правовому підґрунті, ніж позасудовий, що, однак, не заперечує цінності останнього як більш оперативного та економічного. По-третє, вадою, яка не дозволяє побудувати логічну та несуперечливу систему знань про доменне ім'я і вирішення доменних спорів, є неврахування публічно-правової складової суспільних відносин у вказаній сфері. Останнє потребує застосування для дослідження сутності та особливостей вирішення доменних спорів методів інформаційного права як комплексної галузі права, до предмету якого належать серед іншого і суспільні відносини, що визначають характеристики, види та форми інформаційних процесів.

Указане вище є підтвердженням наявності численних прогалин у понятійному апараті інформаційного права в цілому й у сфері доменних спорів зокрема. Це обумовлює незначну порівняно з важливістю розглядуваної нами проблематики кількість визначень доменного спору у теоретичних джерелах.

Нагадаємо, що, відповідно до положень статті 1 Закону України «Про телекомунікації» домен – це частина ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, яка має унікальну назву, що її ідентифікує, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється [23]. Доменне ім'я згідно з положеннями статті 1 Закону України «Про охорону прав на знаки

для товарів і послуг» – це ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті [24]. Слід сказати, що у правових актах та у теоретичних джерелах містяться й деякі інші визначення доменного імені (див. Додаток 2), однак їх сутність зводиться до виділення як основної їх ознаки того, що доменні імена виступають засобом ідентифікації інформаційних ресурсів у мережі Інтернет.

Відповідно, реєстрація і використання доменних імен не завжди відбуваються безконфліктно. У підручнику «ІТ право» під редакцією О. С. Яворської доменний спір визначається як «спір, який виникає щодо законності (добросовісності) реєстрації та використання доменного імені між власником цього доменного імені й іншою заінтересованою особою (наприклад, власником свідоцтва на знак для товарів і послуг)» [25, с. 358]. Незважаючи на досить розпливчастий характер цього визначення, у правових джерелах як теоретичного, так і навчального та практичного характеру, використовують переважно саме вказане трактування доменного спору [див., наприклад, 26-30].

Інші визначення, які містяться у наукових джерелах, характеризуються ще більшою неконкретністю. Так, Л. В. Андрейчук зауважує, що спори, що виникають із приводу доменів, називаються доменними спорами. Доменні спори зазвичай ініціюються для того, щоб припинити порушення прав інтелектуальної власності (переважно прав на знаки для товарів і послуг або комерційні найменування), які зазначено в назві інтернет-сайту [31, с. 71].

На нашу думку, аналіз указаних вище позицій вчених утворює складнощі щодо визначення сутності та ознак доменного спору [32].

На нашу думку, формулювання визначення та ознак доменних спорів має органічно поєднувати два основні підходи. По-перше, це розуміння сутності доменних спорів у документі, який має назву «Єдина політика вирішення спорів про доменні імена» («Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy»), затвердженому ICANN 26 серпня 1999 р. Відповідно до цього правового документу, всі мають підкорятися умові обов'язкового

адміністративного процесу у разі, якщо третя сторона (позивач або заявник – «complainant» в англійській версії документу) заявляє відповідному провайдеру («Provider») у відповідності до правил процедури, що його доменне ім'я є ідентичним зі знаками для товарів і послуг, на які заявник (позивач) має право, або схожим на них до ступеня ототожнення (в англійській версії – «similar»), і у вказаного провайдера немає прав чи законних інтересів стосовно доменного імені, і це доменне ім'я було зареєстровано і використовується недоброчесно [33]. Як можна побачити, зазначена конструкція є дещо незвичною для національної правничої мови, разом із тим в ній міститься значна кількість суттєвих ознак доменного спору. Правовий статус ICANN буде розглянуто нами у наступних підрозділах, поки що обмежимося констатацією факту вирішальної ролі цієї організації для встановлення сутності й порядку вирішення доменних спорів у досудовому порядку.

Для того щоб зрозуміти сутність категорії «доменний спір» наближено до національної правової доктрини, розглянемо поняття правового спору, одним із видів якого є доменний спір. У правовій доктрині існують такі визначення правового спору:

– «правовий спір – це нова, така, що раніше не існувала, матеріально-правова відносина, що виникає з регулятивної правовідносини в разі існування фактів правових перешкод, охоронна за своєю природою» [34, с. 14];

– «такий тип правових правовідносин, який характеризується наявністю суперечностей сторін, спричинених конфліктом інтересів або незбіжністю поглядів на законність та обґрунтованість дій суб'єктів правовідносин» [35, с. 50];

– «спір про право являє собою правовий конфлікт, суб'єктами якого є сторони спірної матеріальної правовідносини, що виникає у зв'язку з недотриманням правил, установлених правовими нормами, порушенням

однією стороною суб'єктивних прав іншої сторони і відсутністю в неї намірів відновити їх у добровільному порядку» [36];

– «адміністративно-правовий спір – це різновид юридичного конфлікту, що виникає з публічно-правових відносин у сфері державного управління та місцевого самоврядування. Обов'язковою стороною такого спору виступає суб'єкт владних повноважень, а його вирішення може бути здійснене в судовому чи адміністративному порядку з метою захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, забезпечення законності у зазначеній сфері. Передумовами виникнення адміністративно-правового спору є: нормативно-правовий акт суб'єкта владних повноважень та його діяння, а також факт того, що особа-позивач вважає, що діями відповідача порушено її права» [37];

– правовий спір – це не будь-яке невдоволення однієї сторони правовідносин діями іншої, а офіційне подання скарги (позову) до державного органу або посадової особи, уповноважених зазначений спір розглядати [38];

– «публічно-правовий спір – це завжди зіткнення правових інтересів різних за організаційно-правовим статусом суб'єктів права» [39].

С. В. Ківалов, аналізуючи погляди вчених на проблему правового спору, досить аргументовано виокремлює такі ознаки правового спору:

- а) учасниками є суб'єкти правовідносин, наділені законом певною правоздатністю та дієздатністю; лише суб'єкти, які можуть самостійно набувати прав та обов'язків, здатні усвідомлювати й об'єктивувати наявні між ними розбіжності;
- б) кожен з учасників правового спору по-різному усвідомлює обсяг прав та обов'язків (як своїх, так і свого опонента), винятком може бути лише навмисне порушення норм права одним із учасників, коли він свідомо здійснює помилкове тлумачення права;
- в) вирішення правового спору може здійснити один або декілька уповноважених на те законом органів, наприклад особа, яка вважає свої права порушеними, може обирати між адміністративним судом та

безпосередньо вищим органом публічного управління, між господарським і третейським судом тощо; г) законодавство передбачає певний порядок вирішення спору (наприклад, позовне судочинство в судах, заявне провадження в органах публічного управління); г) головним завданням під час вирішення правового спору є захист чи відновлення прав, свобод і законних інтересів його учасників, інтересів держави чи територіальної громади [40, с. 13].

У цілому визначені вище ознаки правового спору описують сутність вказаного явища, однак для доменних спорів вони мають застосовуватися із застереженнями. Це, перш за все, стосується такої ознаки, як вирішення правового спору уповноваженими законом органами. Ураховуючи транскордонність суспільних відносин, які виникають під час реєстрації доменних імен, уповноваження державою на рівні закону певних органів для вирішення ними доменних спорів у досудовому порядку не вважається необхідним, оскільки особливістю відносин, пов'язаних із реєстрацією доменних імен, є значний вплив саморегулювальних механізмів. Як слушно зауважує з цього приводу О. А. Баранов, «особливість суспільних відносин, пов'язаних з інтернет-технологіями, полягає в їх глобалізації, технологічній обумовленості і простоті реалізації. Саме ці чинники головним чином визначають складності у формуванні якоїсь завершеної моделі правового регулювання як на національному рівні, так і на міжнародному» [41, с. 28].

Ми не належимо до прихильників концепції державного регулювання Інтернету і вважаємо, що свобода доступу до інформаційних ресурсів обумовлює цінність саморегульованих відносин у вказаній сфері, що узгоджується як із цілями побудови інформаційного суспільства, так і з підвищенням ролі людиноцентризму в усіх галузях суспільних відносин. Із цього приводу ми поділяємо думку науковців, які визнають важливість саморегульованих (або саморегульованих) відносин у мережі Інтернет [42;43].

Проте, безумовно, існують і інші точки зору. Так, наприклад, Д. М. Цехан вважає, що ухвалення закону «Про Інтернет» у нашій країні є «вкрай необхідним, оскільки вказаний канал соціальних комунікацій зараз можна використовувати і для розвитку суспільних відносин, і як засіб для вчинення антисоціальних, в тому числі й злочинних дій. За відсутності правового регулювання діяльності користувачів, організацій і держави в мережі виникає та закріплюється подвійний стандарт – закон має виконуватись, але не в мережі. До того ж ухвалення відповідного закону, по-перше, оптимізує роботу суб'єктів протидії злочинності щодо отримання інформації приватного характеру; по-друге, стане вагомим кроком у напрямі вдосконалення правового статусу інформації, отриманої з мережі; по-третє, значно посилить правову основу для забезпечення державної політики протидії злочинності у сфері високих інформаційних технологій; по-четверте, сприятиме врегулюванню проблемних питань інших галузей права щодо правовідносин в мережі Інтернет» [44, с. 674]. Указану позицію поділяють і деякі інші автори, які, зокрема, пропонують «створити орган, який буде регламентувати відносини з інформацією в окремій галузі Інтернету» [45, с. 106; 46].

Однак хоча ми цілком поділяємо думку щодо недопустимості жорсткого державного регулювання суспільних відносин у мережі Інтернет, певні раціональні аспекти протилежної позиції ми можемо прослідкувати. Так, заслуговує на увагу думка щодо гарантій захисту прав людини і громадянина незалежно від того, де саме може відбуватись порушення таких прав – у реальному чи віртуальному просторі. Однак, безумовно, обсяг прав і свобод людини і громадянина у позитивістсько-правовому аспекті визначається законодавством певної держави.

У сфері визначення місця вчинення деліктів найбільші напрацювання має наука кримінального права. Так, Сьюзан В. Бренер і Берг-Джааб Купс виділяють такі підстави, відповідно до яких суди різних країн світу встановлюють свою територіальну юрисдикцію щодо злочинів з

використанням комп'ютерних технологій: 1) місце вчинення злочинного діяння; 2) місце перебування комп'ютеру (діяння впливає на комп'ютер, який перебуває на території країни); 3) місце перебування осіб (суб'єкт злочину або особа, яка є потерпілим від злочину, перебуває на території країни) – принцип суб'єктивної територіальності; 4) місце настання суспільно небезпечного наслідку (істотний шкідливий наслідок діяння настає на території країни) – принцип об'єктивної територіальності; 5) місце перебування будь-якої з перелічених підстав, у тому числі й транзит інформації через територію країни [47, с. 10-21].

Заслуговує також на увагу думка К. В. Юртаєвої щодо того, що «різне тлумачення місця вчинення злочинів міжнародного характеру з використання комп'ютерних технологій та відсутнього його чіткого регулювання на міжнародному рівні може призвести з одного боку до позивних конфліктів юрисдикцій різних країн, коли дві і більше країни претендують на застосування власного закону про кримінальну відповідальність щодо одного злочинного діяння, а з іншого до негативних конфліктів кримінальної юрисдикції, коли жодна країна не переслідує вчинений кіберзлочин» [48].

Місце вчинення дій (бездіяльності), які безпосередньо вплинули на виникнення доменного спору, безпосередньо обумовлює те, юрисдикція якої держави буде застосована під час вирішення вказаного спору в його юрисдикційній формі. Проте у разі використання сторонами спору неюрисдикційної форми його вирішення вимога територіальності не має вирішального значення, а відповідні правовідносини структуруються саморегульованими механізмами, притаманними функціонуванню Інтернету.

Визначивши наші методологічні позиції щодо ознак доменних спорів, спробуємо сформулювати перелік указаних ознак.

По-перше, доменний спір є різновидом юридичного конфлікту.

Юридичний конфлікт у теоретичних і навчально-методичних джерелах зазвичай визначають у вузькому та широкому розумінні.

Юридичний конфлікт у вузькому розумінні виникає у власне правовій сфері й має суто нормативний характер. Такий конфлікт є безпосередньо пов'язаним із правовими відносинами сторін, тобто протиборством суб'єктів права із суперечливими правовими інтересами. Юридичними є всі міждержавні, конституційні, трудові, кримінальні, а також чимало господарських, сімейних, побутових та інших конфліктів, якщо вони виникли у зв'язку із застосуванням, зміною, порушенням або тлумаченням права.

У широкому розумінні юридичний конфлікт – це будь-який соціальний конфлікт, який має хоча б один з елементів, що володіє юридичною характеристикою і завершується юридичним шляхом. Конфлікти часто-густо мають змішаний або перехідний характер. Розпочинаючись як неправові, конфлікти можуть переростати в юридичні, наприклад конфлікти у сім'ї, фірмі, на виробництві тощо. Тобто далеко не кожен конфлікт є юридичним, але багато з них можуть ефективно вирішуватися за допомогою юридичних норм, інститутів і процедур. І навпаки, конфлікти, які за своїм характером мають суто юридичну природу, зовсім не обов'язково мають завершуватися юридичними способами. Інколи ефективніше спрацьовують неформальні процедури (переговори, посередництво) [49, с. 29-31]. Доменний спір у юрисдикційній формі відповідає вузькому розумінню юридичного конфлікту, а у неюрисдикційній – широкому розумінню вказаного феномена.

Варто також згадати, що у світовій та європейській практиці у врегулюванні конфліктів (спорів) широкого застосування набув інститут медіації, який надає можливість обирати досудові й позасудові способи для вирішення конфліктів (спорів) за збереження можливості звертатись до суду для їх вирішення. Так, 21 травня 2008 року Європейським Союзом було ухвалено Директиву 2008/52/ЕС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу, метою якої є спрощення доступу до методів альтернативного врегулювання спорів і сприяння мирному вирішенню спорів шляхом стимулювання використання медіації та забезпечення збалансованих взаємовідносин між медіацією й судовим провадженням. Пунктом 8

Преамбули до Директиви 2008/52/ЕС встановлено, що положення цієї Директиви застосовуватимуться лише до медіації у міжнародних спорах, але ніщо не повинно заважати державам-членам застосовувати ці положення також у внутрішніх медіаційних процесах [50]. Наразі законодавством України процедуру медіації ще не врегульовано, однак практика вирішення конфліктів (спорів) шляхом медіації поступово збільшується. При цьому статтею 124 Конституції України встановлено, що законом може визначатися обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору [51]. Більш детально вказане питання буде висвітлене у підрозділі 3.1 дисертації.

По-друге, доменний спір виникає у регулятивних правовідносинах особливого типу, для яких є характерною наявність саморегулятивних механізмів за зменшення порівняно із класичними регулятивними відносинами впливу держави, який проявляється у вигляді цілеспрямованого правового регулювання. У цілому це відповідає концепції так званого «м'якого права», яка протягом останнього десятиліття набула поширення передусім у державах Європейського Союзу.

Як справедливо зауважує О. В. Кирилюк, аналізуючи результати досліджень Т. С. Холлидея і П. Осиньки, «з появою транснаціонального права правотворчість перестає бути виключним правом держав. Велика кількість міжнародних документів з питань інформаційного суспільства була розроблена та ухвалена за участі недержавних акторів. Під час вирішення інфраструктурних питань організації Інтернету позиція суверенних держав не є головним пріоритетом. Так, ІКАНН, будучи приватною структурою, зареєстрованою за законодавством штату Каліфорнія, приймає обов'язкові до виконання норми. При цьому відповідальність покладається на національних реєстраторів. Така впливовість приватної компанії підриває класичну ідею верховенства суверенних держав. В інформаційному суспільстві отримує нове дихання латинська сентенція "*opinio juris ac necessitatis*", яка буквально означає, що причиною поведінки індивідів у відповідності з нормами та звичаями певної групи є віра (*opinio*) в те, що вони є суспільною практикою

такої групи, а отже мають юридично обов'язкову силу (*necessitatis*). Ефективними регуляторами глобального інформаційного суспільства виявилися засоби м'якого міжнародного права, які хоч і не мають обов'язкової сили, втім надзвичайно оперативно реагують на нові виклики та відображають інтереси усіх відповідних суб'єктів. Незобов'язуючим нормам притаманна значна нормативна на переконлива цінність» [52, с. 449; 53].

Отже, феномен доменних спорів, на нашу думку, можна описати у термінах «м'якого права» та обґрунтувати прагненням постмодерного суспільства до найбільш повного, оперативного й невитратного задоволення потреб та інтересів усіх суб'єктів інформаційних відносин.

По-третє, доменним спорам притаманна наявність суперечностей, спричинюваних конфліктом інтересів сторін. Суперечності як протилежні за змістом і спрямованістю потреби та інтереси, що мають дихотомічний характер, виступають причинами доменних спорів. Разом із тим не всі суперечності призводять до формування доменного спору, деякі з них знаходять своє вирішення у безспірному порядку, наприклад, у разі самостійної та не обумовленої заявою (позовом, скаргою) іншої сторони відмови суб'єкта досліджуваних правовідносин від доменного імені, якщо останнє не було делеговано або заблоковано.

Окремо хотілося б згадати про таку ознаку правових спорів, як відсутність згоди суб'єкта на відновлення порушених прав іншої сторони. На нашу думку, вказана ознака не завжди характеризує доменні спори, оскільки їх багаторівневий характер іноді призводить до ситуацій, коли наявність згоди однієї сторони спору ще не означає відновлення порушених прав іншої сторони, потрібна ще згода третіх суб'єктів, від дій яких, власне, і залежить відновлення вказаних прав.

По-четверте, повертаючись до розуміння доменних спорів у Єдиній політиці вирішення спорів про доменні імена, затвердженій ICANN 26 серпня 1999 р., можна сформулювати таку ознаку доменного спору, як ідентичність або схожість до ступеня ототожнення певного доменного імені з

товарним знаком третьої сторони. Однак, на нашу думку, вказана умова не виступає єдиною ознакою виникнення доменного спору. Слід згадати, що домени за своїм призначенням поділяються на дві категорії: публічні, тобто такі, що адмініструються в інтересах певної спільноти, і приватні, які адмініструються певною особою в її власних інтересах; доменні імена у публічному домені можуть бути делеговані як публічні або приватні відповідно до правил публічного домена попереднього рівня і за рішенням його адміністратора [54]. Відповідно до Вимог до доменних імен державних органів в українському сегменті Інтернету, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р.№ 851, органи виконавчої влади й інші державні органи (далі – реєстранти) реєструють доменні імена для забезпечення представлення в Інтернеті своїх офіційних веб-сайтів, надання доступу через Інтернет до електронних реєстрів, баз даних та інших електронних інформаційних ресурсів, використання та обміну повідомленнями електронної пошти. Реєстрація доменного імені здійснюється реєстрантом у домені GOV.UA та у разі потреби у домені .УКР відповідно до правил реєстрації та використання доменних імен, установлених адміністраторами зазначених доменів. Для реєстрації доменного імені офіційного веб-сайту в Інтернеті реєстранти використовують: у домені GOV.UA – слово (словосполучення) латинськими літерами, що відповідає повному чи скороченому офіційному найменуванню реєстранта або аббревіатурі його офіційного найменування; у домені .УКР – слово (словосполучення) кирилицею, що відповідає повному чи скороченому офіційному найменуванню реєстранта або аббревіатурі його офіційного найменування. У разі використання кількох доменних імен офіційним доменним іменем реєстранта є ім'я, що використовується для його офіційного веб-сайту. Зазначене доменне ім'я використовується для формування електронних адрес реєстранта. Територіальні органи реєстрантів можуть згідно із цими Вимогами реєструвати власні доменні імена із зазначенням місцезнаходження таких органів (область, район, місто, селище,

село) [55]. При цьому відповідно до Порядку підключення до глобальних мереж передання даних, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2002 р.№ 522, органи виконавчої влади та інші державні органи зобов'язані зареєструвати свій домен у домені .gov.ua; а інші абоненти зобов'язані зареєструвати свій домен у домені нижчого рівня домену .ua [56].

Як свідчить судова практика, трапляються випадки, коли юридичний конфлікт містить у собі суперечності, пов'язані з установленням правових підстав реєстрації доменного імені органів публічної влади. Так, наприклад, Новомосковський міськрайонний суд Дніпропетровської області у своєму рішенні № 2-а/183/102/16 від 13.12.2016 р. у справі № 183/2807/16, розглянувши у відкритому судовому засіданні в приміщенні Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області справу за адміністративним позовом депутата Новомосковської міської ради VII скликання ОСОБА_1 до Новомосковської міської ради VII скликання, третя особа – ОСОБА_3 про визнання протиправними та скасування рішень, ухвалив зобов'язати Новомосковську міську раду Дніпропетровської області надати на адресу суду:завірену належним чином інформацію про те, згідно з яким нормативним документом Новомосковська міська рада встановила офіційним джерелом поширення інформації інтернет-сайт www.novomoskovsk-rada.gov.ua; завірену належним чином інформацію про те, чи визначала Новомосковська міська рада інтернет-сайт www.novomoskovsk-rada.gov.ua як офіційне джерело ради шляхом ухвалення рішення про це на сесії ради та надати за наявності копією відповідного рішення, завірену належним чином; завірену належним чином копію заяви, згідно з якою була проведена реєстрація доменного імені www.novomoskovsk-rada.gov.ua, у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 17.03.2004 р.№ 326 та правил домена GOV.UA; завірене належним чином свідоцтво про реєстрацію електронного інформаційного ресурсу Новомосковськом; міської ради www.novomoskovsk-rada.gov.ua у

відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 17.03.2004 р.№ 326; завірені належним чином відомості про особу (назва посади, прізвище, ім'я, по батькові, службовий телефон та адреса електронної пошти), яку призначено відповідальною з питань розміщення, коригування, контролю за матеріалами на сайті Новомосковської міської ради www.novomoskovsk-rada.gov.ua; завірені належним чином відомості про особу (назва посади, прізвище, ім'я по батькові, службовий телефон та адреса електронної пошти), яку призначено відповідальною з питань адміністрування та технічного супроводу доменного імені та сайту Новомосковської міської ради www.novomoskovsk-rada.gov.ua; завірену належним чином інформацію щодо розробників офіційного сайту Новомосковської міської ради, угоди щодо розроблення та акта виконаних робіт з розроблення сайту та введення його в дію [57]. Виходячи з переліку зазначених вище документів, предметом доказування у цій справі виступає серед іншого наявність прав і законність інтересів Новомосковської міської ради, пов'язаних із функціонуванням веб-сайту www.novomoskovsk-rada.gov.ua.

Отже, на нашу думку, доменні спори можуть охоплювати як спори, пов'язані із захистом порушених прав та інтересів суб'єктів господарських відносин, так і із захистом прав та інтересів суб'єктів публічно-владних повноважень або із зобов'язанням зазначених суб'єктів вчинити певні дії. Указане обумовлює доцільність формулювання двох визначень доменних спорів – у широкому та вузькому аспектах.

По-п'яте, вказане вище дозволяє визначити таку ознаку доменних спорів, як наявність в однієї зі сторін спору прав і законних інтересів стосовно певного доменного імені.

По-шосте, ознакою доменного спору є недоброчесність реєстрації або використання доменного імені. Категорія «доброчесність» є достатньо широкою за своїм змістом і в різних джерелах трактується як чесне, сумлінне, правильне і самовіддане виконання трудових обов'язків; як

відповідність поведінки особи двом вимогам: верховенству закону, де добродесність розцінюється як професіоналізм громадського представника (внутрішня добродесність), і демократії, де добродесність стосується відповідальності (добродесність із зовнішньої точки зору) [58, с. 214], як комплекс ціннісних, мотиваційних та волевих якостей особистості, які обумовлюють додержання етичних вимог у професійній та позапрофесійній сферах [59, с. 295], тощо. Однак у контексті виникнення і вирішення доменних спорів суб'єктивно-екзистенційні інтенції особистості, на яких так чи інакше зроблено акцент у зазначених вище трактуваннях добродесності, не мають, на нашу думку, вирішального значення. Добродесність або недобродесність у процесі реєстрації та використання доменного імені може бути визначена на зовнішньому рівні, шляхом аналізу поведінки суб'єкта, що знайшло свій вияв у певних матеріальних наслідках його дій. При цьому ми не заперечуємо можливої наявності вад його морально-етичної та ціннісної сфери, однак для виникнення доменного спору ці вади не мають вирішального значення, їх наявність чи відсутність не потребує доказування і ніяк не впливає на вирішення вказаного спору.

По-сьоме, ознакою доменного спору буде порушення визначених компетентними органами правил реєстрації доменних імен. Проблема визначення компетентного у досліджуваній сфері органу є тісно пов'язаною із проблемою встановлення територіальності доменного спору, і детальніше розглядатиметься нами у другому розділі дисертаційного дослідження.

На підставі викладеного вище ми можемо сформулювати поняття доменного спору у широкому розумінні як виду правового спору, який виникає у регулятивних правовідносинах, пов'язаних з реєстрацією та/або використанням доменних імен, унаслідок ідентичності або схожості до ступеня ототожнення певного доменного імені з торговельною маркою третьої сторони або найменуванням органу публічної влади за умови відсутності в однієї зі сторін спору прав і законних інтересів стосовно цього

доменного імені внаслідок порушення визначених компетентними органами правил реєстрації та використання доменних імен.

У вузькому розумінні доменні спори являють собою вид правових спорів, пов'язаних із захистом у судовому та досудовому порядку порушених майнових прав та інтересів суб'єктів правовідносин, пов'язаних із реєстрацією та використанням доменних імен.

1.2. Розмежування між нормами інформаційного та інших галузей права у сфері вирішення доменних спорів

Інформаційні технології сьогодні стали органічною частиною всіх виробничих та управлінських процесів, за їх допомогою реалізується надзвичайна велика кількість потреб та інтересів учасників суспільних відносин. Разом із тим унаслідок динамічного розвитку новітніх інформаційно-технологічних засобів та способів діяльності і теоретичні напрацювання, і нормотворча діяльність завжди відстають від реальних потреб сучасності. Зокрема, прогалини у теоретико-правовому обґрунтуванні і правовому регулюванні реєстрації доменних імен сприяють збільшенню кількості доменних спорів, які лише починають привертати увагу науковців і наразі ще не отримали достатнього висвітлення у науці інформаційного права [60, с. 162-164].

Ефективність вирішення доменних спорів в Україні значною мірою залежить від досконалості правових норм, якими регулюється зазначений вид інформаційної діяльності. Слід сказати, що, не зважаючи на важливість досконалого правового регулювання інформаційних правовідносин, на що неодноразово зверталася увага науковців та практиків [61, с.134; 62, с.977; 63, с.82; 64, с.25], нині можна констатувати наявність великої кількості прогалин правового забезпечення, які сприяють колізіям правозастосовної практики, які за умов збройної агресії проти України та економічної кризи внаслідок пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 [65-67] призводять до порушення прав та інтересів учасників правовідносин [68, с.473-474; 69, с.56-57; 70, с.4].

Аналізуючи дані судової практики, можна переконатися, що у судовому порядку спори у вказаній сфері вирішуються переважно у порядку цивільного і господарського, рідше – кримінального або адміністративного судочинства, при цьому їх кількість щорічно зростає. Предметом спору досить часто стають визнання права користування доменним ім'ям та

зобов'язання вчинити певні дії (цивільне судочинство), визнання права на володіння, користування та на делегування доменного імені, припинення використання певного комерційного найменування у доменному імені (господарське судочинство).

У статті 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікованому Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР, визначено, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів [71]. При цьому, щоб скористатися захистом статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, особа повинна мати хоч якесь право, передбачене національним законодавством, яке може вважатися правом власності з точки зору Конвенції [72, с. 127].

У практиці Європейського суду з прав людини (наприклад, справа «Пайн Веллі Девелопмент та інші проти Ірландії» (Pine Valley Development Ltd and Others vs. Ireland, № 12742/87, рішення від 29 листопада 1991 року [73]), «Стретч проти Об'єднаного Королівства» (Stretch vs. United Kingdom, № 44277/98, рішення від 24.06.2003 року [74]), «Федоренко проти України» (Fedorenko vs. Ukraine, № 25921/02, рішення від 1.06.2006 року [75]) концепція власності трактується досить широко й охоплює, зокрема, рухоме та нерухоме майно, акції та інші цінні папери, патенти, право на виконання рішення суду, яке набрало законної чинності, ліцензії на проведення діяльності, економічні інтереси, пов'язані з веденням бізнесу, право продовження оренди нерухомості, доменні імена, право на податкові кредити, правомірні очікування настання певних обставин.

Як відомо, цивільне право регулює три групи суспільних відносин:

- 1) майнові відносини, пов'язані з використанням товарно-грошової форми (відносини власності та відносини товарообігу);
- 2) відносини, що виникають у сфері інтелектуальної діяльності (авторське право й суміжні права, право промислової власності);
- 3) особисті немайнові відносини [76].

Відповідно до статті 1 Цивільного кодексу України цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), що ґрунтуються на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників. При цьому до майнових відносин, що ґрунтуються на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони іншій стороні, а також до податкових і бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом [77].

Чи ґрунтуються відносини у сфері реєстрації доменних імен на адміністративному чи іншому владному підпорядкуванні? Як ми вже намагалися довести у підрозділі 1.1, законодавство України встановлює низку вимог до реєстрації доменних імен органами державної влади та місцевого самоврядування. Спори, які виникають внаслідок порушення правил реєстрації та використання доменних імен указаними органами як реєстрантами, містять такий елемент, як імперативний припис держави здійснювати реєстрацію лише у домені GOV.UA і лише у певний спосіб. Отже, відносини, які виникають між органами державної влади і місцевого самоврядування як реєстрантами, з одного боку, і реєстраторами та адміністратором – з іншого боку, предметом яких є реєстрація та використання доменних імен, характеризуються відсутністю вільного волевиявлення щонайменше однієї сторони. Така ситуація обумовлюється приписами частини 2 ст. 6 Конституції України, відповідно до якої органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України [1].

Отже, відносини щодо реєстрації та використання доменних імен, як і самі доменні спори, мають багатоаспектний і складний характер: якщо певний орган виконавчої влади або місцевого самоврядування виступає в них як суб'єкт адміністративних правовідносин, то реєстратор та адміністратор – як суб'єкти цивільних і господарських відносин. До того ж використання органом публічної влади доменного імені здійснюється для реалізації не особистого, а публічного інтересу і є частиною інформаційної політики держави. Отже, на нашу думку, визначення предмета цивільного права і відносин, які стаття 1 Цивільного кодексу України відносить до цивільних, на доменні спори за участю органів публічної влади не поширюється.

Інші ж суб'єкти правовідносин у сфері реєстрації і використання доменних імен, які є суб'єктами підприємницької діяльності, безумовно, є наділеними правом вільного волевиявлення і захищають у доменних спорах свої майнові й особисті немайнові інтереси.

Становить інтерес з'ясування ролі господарського права у регулюванні правовідносин, пов'язаних із реєстрацією і використанням доменних імен, а також з вирішенням доменних спорів. У доктрині господарського права вважається, що останнє є «комплексною галуззю права, що базується на нормах цивільного права і передбачає правоздатність фізичних і юридичних осіб як суб'єктів господарювання здійснювати господарську діяльність шляхом укладення між ними цивільних та господарсько-правових угод, визначає їх права, господарсько-правові зобов'язання і відповідальність за їх порушення. Така особливість суб'єктів господарювання створює господарсько-правові відносини, які регулюються різними нормами права. У зв'язку з цим господарське право містить у собі норми цивільного, кримінального, адміністративного, фінансового, податкового, трудового, екологічного права та інших норм права, які регулюють господарську діяльність» [78, с. 21]. Комплексний характер норм господарського права не є чимось новим в українському законодавстві: за тим само принципом побудовано галузі інформаційного, екологічного, аграрного, військового та

інших галузей права. Однак саме доцільність існування господарського права як самостійної галузі права (політичне рішення щодо цього у 1964 році було закріплено у постанові Центрального Комітету Комуністичної партії Радянського Союзу і Ради Міністрів СРСР «Про заходи щодо подальшого розвитку юридичної науки та покращення юридичної освіти в країні» [79, с. 8]) вже багато років є предметом найбільш гострих наукових дискусій [80-82]. Не вдаючись до їх аналізу, який виходить за межі нашого дослідження, зауважимо лише, що наявність публічного інтересу й органу публічного адміністрування, у діяльності якого цей публічний інтерес втілюється, деякі науковці вважають критерієм розмежування норм господарського й адміністративного права. Ми приєднуємося до цього підходу, який дозволяє врахувати як правовий статус суб'єкта суспільних відносин, так і зміст його діяльності з усіма притаманними їй обмеженнями.

Відповідно до положень статті 1 Господарського кодексу України вказаний правовий акт визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини. Стаття 3 Господарського кодексу України включає до господарських такі групи правовідносин. Господарсько-виробничими є майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання під час безпосереднього здійснення господарської діяльності. Під організаційно-господарськими відносинами у цьому Кодексі розуміються відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю. Внутрішньогосподарськими є відносини, що складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами. У свою чергу, під

господарською діяльністю у цьому Кодексі розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [83]. Отже, відповідно, діяльність суб'єктів суспільних відносин, не пов'язана із виготовленням та реалізацією продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність, не належить до господарської (це, наприклад, стосується громадських об'єднань зі статусом юридичної особи, які відповідно до положень ч. 5 ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» є непідприємницьким товариством, головною метою якого не є одержання прибутку [84]). Водночас громадські організації можуть реєструвати доменні імена у національному українському домені другого рівня .ORG.UA, який був створений у 1999 році для розміщення сайтів некомерційних організацій і на цей момент є одним із найпопулярніших в Україні [85].

Зауважимо, що стаття 4 Господарського кодексу України визначає особливості розмежування відносин у сфері господарювання з іншими видами відносин. Зокрема, нею встановлено, що не є предметом регулювання вказаного Кодексу майнові та особисті немайнові відносини, що регулюються Цивільним кодексом України; земельні, гірничі, лісові та водні відносини, відносини щодо використання й охорони рослинного і тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, атмосферного повітря; трудові відносини; фінансові відносини за участі суб'єктів господарювання, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів; адміністративні та інші відносини управління за участі суб'єктів господарювання, в яких орган державної влади або місцевого самоврядування не є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання; відносини за участю суб'єктів господарювання, що виникають у процесі виконання вимог законодавства,

яке регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [83].

Як можна побачити, у процитованій вище нормі, яка характеризується несистемним характером викладення, перелічено окремі види суспільних відносин, що не дозволяє отримати відповіді на питання, чи належать до господарсько-правових відносини, пов'язані з вирішенням доменних спорів.

Безумовно, з огляду на відносну новизну категорії «доменне ім'я» як об'єкта державного захисту судова практика у цій сфері певним чином випереджає науково-методологічне обґрунтування у теоретичних працях. Отже, як і для багатьох інших феноменів інформаційної сфери, для правового забезпечення доменних спорів притаманним є певне відставання інформаційно-правової теорії від актуального стану розвитку суспільних відносин.

На жаль, термінологічний і теоретико-методологічний апарат інформаційного права перебуває ще на стадії формування, що створює певні труднощі, пов'язані з визначенням ролі інформаційного права у вирішенні доменних спорів. Більш того, саме існування інформаційного права, як і інших комплексних галузей права, предмет яких поєднує публічні та приватні правовідносини, деякими вченими заперечується. «Механічне ж повальне виокремлення незначних груп норм права, які фактично відображають лише ту чи іншу грань механізму правового регулювання однієї або декількох фундаментальних галузей права, автоматично не надає таким утворенням у системі права якостей та рис галузей права у зв'язку з відсутністю для такого виокремлення головної підстави – предмета і методу правового регулювання», – пише М. В. Саннікова [86, с. 105].

Безумовно, ми підтримуємо думку авторів, які вважають, що інформаційне право вже пройшло трансформацію від міжгалузевого інституту права в окрему комплексну галузь права [87, с. 16]. Разом із тим ми не можемо не звернути увагу на факт відсутності усталеного розуміння

предмета інформаційного права і, більш того, на наявність великих розбіжностей щодо його трактування.

Як справедливо вказують І. Бачило, В. Лопатін та М. Федотов, «галузі права відрізняються одна від одної, перш за все, предметом регулювання. Точне і чітке визначення предмета будь-якої галузі права, в тому числі й інформаційного права, має важливе значення. По-перше, таким шляхом визначаються межі дії відповідної галузі права. По-друге, відмежування однієї галузі права від іншої сприяє виявленню та застосуванню найбільш ефективних інструментів правового регулювання тієї чи іншої групи суспільних відносин. По-третє, розмежування галузей права дозволяє кожній із них зайняти свою власну нішу в системі галузей права, уникнути дублювання або появи “білих плям” і налагодити взаємозв’язок і взаємодію між галузями права» [88, с. 13].

Як основні складові предмета інформаційного права автори виділяють такі групи відносин, що підлягають правовому регулюванню. По-перше, це реалізація основних інформаційних прав і свобод людини та громадянина, законних інтересів суспільства і держави в інформаційній сфері. По-друге, це розвиток і модернізація інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури в тісному зв’язку з глобальними інформаційними мережами. По-третє, йдеться про створення та використання інформаційних ресурсів, розвитку ринку інформаційних засобів, продуктів і послуг. По-четверте, мається на увазі державна політика в сфері інформаційної безпеки. І, нарешті, по-п’яте, інформаційне право покликане регулювати міжнародне співробітництво в сфері інформатизації. Сукупність названих вище груп відносин, на думку авторів, і становить загалом і головним чином регулювання, здійснюваного інформаційним правом [88, с. 14].

Указані положення, сформульовані на початку розвитку інформаційного права як науки, галузі права та навчальної дисципліни, коли інформаційно-правова термінологія лише починала формуватися, нині сприймаються як занадто загальні. Більш точним нам здається інше

визначення І. Л. Бачило, яка у науковій статті, виданій у 2005 році, писала, що предметною сферою інформаційного права є частина суспільних відносин, пов'язана з правовим регулюванням: 1) обігу інформації; 2) створення, формування, зберігання, обробки, поширення і використання інформаційних ресурсів; 3) створення та використання інформаційних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують процеси інформатизації і задоволення потреб користувачів; 4) забезпечення безпеки інформаційних ресурсів, засобів комунікації, а також учасників відносин у цій сфері [89, с. 97]. З одного боку, реєстрація та використання доменних імен, беззаперечно, належать до використання інформаційних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують процеси інформатизації та задоволення потреб користувачів, якщо користуватися зазначеним вище розумінням інформаційного права. Вирішення доменних спорів начебто межує з відносинами, які І. Л. Бачило відносить до забезпечення безпеки інформаційних ресурсів, засобів комунікації, а також учасників відносин у цій сфері, однак хотілося б звернути увагу на відсутність у вказаному визначенні предмету інформаційного права відносин, пов'язаних із захистом порушених прав та інтересів учасників інформаційних правовідносин.

Втім, безумовно, деякі автори включають захист до кола процесів, які описує дефініція «безпека». Наприклад, Р. А. Калюжний і В. С. Цимбалюк визначають інформаційну безпеку як вид суспільних інформаційних правовідносин щодо створення, підтримки, охорони та захисту бажаних для людини, суспільства і держави безпечних умов життєдіяльності; суспільних правовідносин, пов'язаних із створенням, розповсюдженням, зберіганням та використанням інформації [90], Б. А. Кормич вважає, що це стан захищеності встановлених законодавством норм і параметрів інформаційних процесів та відносин, що забезпечує необхідні умови існування держави, людини та суспільства як суб'єктів цих процесів і відносин [91, с. 109]; В. М. Богуш визначає інформаційну безпеку як стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання і

розвиток в інтересах громадян, організацій і держави [92]; О. М. Горбатюк – як стан захищеності потреб в інформації особи, суспільства і держави, за якого забезпечується їх існування та прогресивний розвиток незалежно від наявності внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз [93].

Як можна побачити, в усіх указаних визначеннях присутні такі ознаки безпеки, як захист, захищеність, стан захищеності. Саме захист порушених під час реєстрації та/або використання доменних імен прав та інтересів реєстранта є метою виникнення доменних спорів.

Однак слід згадати, що І. Л. Бачило – це російська дослідниця. У роботах українських науковців поняття предмету інформаційного права визначається таким чином. Р. А. Калюжний та А. Г. Марценюк вважають, що предмет інформаційного права становлять суспільні відносини, що визначають правове регулювання створення, зберігання, володіння, використання, користування і поширення інформації, формування та використання інформаційних ресурсів, установлення режимів доступу до інформації, створення та використання інформаційних систем, використання інформаційного продукту, забезпечення прав суб'єктів під час отримання повної та об'єктивної інформації, забезпечення інформаційної безпеки суб'єктів інформаційних відносин, а також проведення державної інформаційної політики [94, с. 6]. Указане визначення, сформульоване у 2008 році, заважає зрозуміти відмінності між використанням інформації і використанням інформаційних ресурсів чи, відмінності між використанням інформаційних систем та інформаційних продуктів. Попри деяке дублювання складових предмету інформаційного права, на наш погляд, присутнє в указаній дефініції, і реєстрація доменних імен, і вирішення доменних спорів можуть бути віднесені до кола інформаційно-правових відносин у цій інтерпретації.

На думку Л. П. Коваленко, предметом інформаційного права є «суспільні відносини, які виникають з метою реалізації і захисту прав громадян, в інформаційній сфері, утворення нормальних умов для

функціонування інформаційного суспільства. Такі відносини пов'язані із: 1) інформаційною діяльністю органів виконавчої влади, інших державних і недержавних підприємств, установ, організацій; 2) інформаційними послугами; 3) забезпеченням безпеки у сфері інформації; 4) реалізацією юридичної відповідальності в галузі інформації» [95, с. 84]. Деякі присутні у вказаному визначенні складові, наприклад «сфера інформації», не мають усталеного характеру й ускладнюють його розуміння, разом із тим забезпечення безпеки охоплює, як нами було показано вище, і захист інформаційних прав та інтересів, серед іншого прав та інтересів реєстрантів доменних імен.

В. С. Цимбалюк формулює предмет інформаційного права у дещо метафоричній формі. Учений пише: «Узагальнено предмет інформаційного права можна подати образно в такій біблійній інтерпретації: 1. Спочатку було Слово, і Слово було у Бога, і Слово було Бог. 2. Воно було спочатку у Бога. 3. Усе через Нього почало бути, і без Нього нічого не почало бути, що почало бути. 4. В Ньому було життя, і життя було світ людини. 5. І світло у тьмі світить, і тьма не обійме його. Святе Благовістя (Євангеліє) від Іоанна, Глава 1» [96, с. 26]. Проте навіть у такій поетично-теологічній структурі предмета інформаційного права можна простежити наявність захисних механізмів, хіба що їх джерелом є не закон і не воля держави, а певний сакральний символ вселенської справедливості.

Слід також зауважити, що у науці інформаційного права вироблено і більш вузькі за своїм змістом, ніж процитовано вище, визначення його предмету. Так, Б. А. Кормич визначає предметом інформаційного права «суспільні відносини, що виникають з приводу встановлення режимів та форм обігу інформації, реалізації інформаційних прав і правового статусу суб'єктів інформаційних процесів і формування їх правомірної поведінки і зв'язків» [97]. Проте, незважаючи на обмеження кола суспільних відносин названими вище, вирішення доменних спорів все одно охоплюється такою

його складовою, як реалізація інформаційних прав суб'єктів інформаційних процесів і формування їх правомірної поведінки.

Хотілося б також сказати, що деякі визначення предмета інформаційного права мають надмірно вузький характер, Так, Ю. Кунєв та А. Славка вважають предметом інформаційного права «правові організованості інформаційної діяльності» [98, с. 128]. Як нам здається, зведення досліджуваної категорії виключно до організаційно-правових аспектів створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації (які становлять зміст інформаційної діяльності відповідно до її легального тлумачення у статті 9 Закону України «Про інформацію» [2]) не дозволяє повною мірою з'ясувати сутність вказаної галузі права.

Розглядаючи питання про розмежування між нормами інформаційного та інших галузей права, якими регулюється вирішення доменних спорів, не можна не звернути увагу на Перелік та опис предметних напрямів досліджень у межах спеціальності 081 – «Право», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2018 р. № 1477. Указана спеціальність «досліджує право як соціальне явище в межах галузь знань, за якою здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти – «Право» (08). Вивчення права та його джерел ґрунтується на правових цінностях та принципах, у підґрунтя яких покладено права та основоположні свободи людини. Теоретичний зміст предметної області становлять формування знань про основи поведінки індивідів і соціальних груп; творення права, його тлумачення та застосування; правові цінності та принципи, а також природу і зміст правових інститутів базових галузей права; етичні стандарти правничої професії [99]. До вказаних напрямів серед іншого включено спеціалізацію 2.12 – «Інформаційне право; право інтелектуальної власності». Формула цієї спеціалізації охоплює таке: «Галузі юридичної науки, які досліджують суспільні відносини та розв'язують правові проблеми у сфері обігу інформаційних ресурсів, розроблення і застосування інформаційних

технологій, забезпечення інформаційної безпеки, надання послуг і виконання робіт за напрямами інформаційної діяльності людини, суспільства, держави та міжнародної спільноти; а також досліджують права, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах, правову охорону у сфері інтелектуальної власності, охорону і захист прав інтелектуальної власності в їх матеріальному та процесуальному змісті, наукознавчі проблеми права інтелектуальної власності» [99]. У свою чергу, до переліку напрямів наукових досліджень у галузі інформаційного права віднесено: «правовий режим інформації, інформаційних ресурсів, продукції і послуг, інформаційних технологій, систем і мереж, інформаційної інфраструктури та регулювання доступу до них; право власності в інформаційній сфері»; «правове забезпечення розвитку вітчизняної індустрії високотехнологічної інформаційної продукції, розроблення і впровадження новітніх інформаційних технологій, програмної та іншої інформаційної продукції і послуг; формування національних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури» а також «відновлення порушених прав і свобод в інформаційній сфері» [99]. Крім того, до них віднесено такі напрями наукових досліджень, як «захист прав інтелектуальної власності, його зміст, форми та способи; юрисдикційні та неюрисдикційні форми захисту прав інтелектуальної власності; захист прав інтелектуальної власності в адміністративному та судовому порядку; судочинство у сфері інтелектуальної власності; процесуальні форми захисту прав інтелектуальної власності; судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності; захист прав інтелектуальної власності за умови застосування інтернет-технологій» [99].

Отже, Міністерство освіти і науки України як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної діяльності, інноваційної діяльності в зазначених сферах, трансферу (передання) технологій, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за

діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності [100], рекомендує відносити правовідносини, які є предметом нашого дослідження, до напрямів досліджень «Інформаційне право; право інтелектуальної власності».

Оскільки суспільні відносини, пов'язані з формуванням та використанням інформаційних ресурсів, входять до предмету інформаційного права, можна зробити висновок, що правове регулювання діяльності, пов'язаної з використанням доменних імен, також здійснюється засобами інформаційного права. Однак, як ми вказували вище, вирішення доменних спорів у правовому порядку здійснюється переважно у межах цивільного та господарського судочинства.

У науці цивільного права з цього приводу сформувався два основних підходи – майновий і процесний (процедурний). У межах першого з них вважається, що право на доменне ім'я є майном, а право на нього має абсолютний характер. Прихильники другого підходу обстоюють думку, що право на доменне ім'я має відносний характер і виникає внаслідок укладення договору. У будь-якому разі у дослідженнях з цивільного права та цивільного процесу досить часто констатується належність правовідносин, пов'язаних з вирішенням доменних спорів, до відповідних правових галузей.

Стосовно вказаної позиції ми погоджуємося з думкою І. В. Панової, яка вважає, що сьогоденний етап розвитку інформаційного суспільства неможливо забезпечити в межах адміністративного або цивільного права з огляду на підвищення рівня життя, починаючи від дозвілля, побуту, глобального інформаційного обміну, електронної торгівлі, модернізації виробничих процесів й управління малими і середніми підприємствами та глобальними корпораціями й закінчуючи створенням дедалі новіших інформаційно-програмних та апаратних засобів, без яких вже важко уявити подальше існування та розвиток людства. При цьому нині в Україні поки що

не розроблено концепцію теоретичних засад розвитку окремих галузей права. Це стосується й інформаційного права. Як сукупність правових норм система права не збігається із системою законодавства. Так, інформаційне право, на відміну від інформаційного законодавства як системи нормативно-правових актів, що регулюють інформаційно-правові відносини, містить у собі різні інформаційно-правові норми, серед іншого норми права, що містяться в актах інформаційного законодавства, а також і норми права, що входять до складу нормативно-правових актів джерел інших галузей законодавства, зокрема адміністративного та цивільного [101, с. 38].

Як справедливо вказує М. Долотов, розглядаючи проблематику інформаційно-правового забезпечення доменних спорів, необхідно звернути увагу на особливості правової термінології. Юридичні визначення, що містяться в Законі України «Про телекомунікації», мають переважно функціонально-технічний характер. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що під час розроблення та ухвалення Закону України «Про телекомунікації» головним завданням його термінологічної складової бачили забезпечення юридичної визначеності організаційно-технічних аспектів українських телекомунікацій. Крім того, з огляду на загальний зміст цього закону автор стверджує, що зазначені вище завдання значною мірою стосуються цього закону в цілому. Це справедливо, зокрема, щодо статті 56 Закону України «Про телекомунікації», також пов'язаної з доменними іменами, яка закріплює основи адміністрування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет. З точки зору проблеми правового захисту доменних імен необхідно звернути увагу на пункт 5 ч. 2 цієї статті, який установлює, що адміністрування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет здійснюється уповноваженою організацією, в тому числі для створення умов для використання адресного простору українського сегмента мережі Інтернет на принципах рівного доступу, оптимального використання, захисту прав споживачів послуг Інтернет та вільної конкуренції [20, с. 90].

Із викладеного вище можна зробити такі висновки. По-перше, функціонування системи доменних імен як засобів ідентифікації інформаційних ресурсів належить до кола суспільних відносин, що входять до предмета інформаційного права. По-друге, особливістю інформаційно-правових норм є комплексний характер багатьох із них, включення до складу інформаційно-правової норми як суто інформаційного елемента, так і елемента, що може належати до іншої галузі права, і саме ця ознака притаманна нормам, покликаним регулювати вирішення доменних спорів. По-третє, причина неможливості ефективно здійснювати правове регулювання суспільних відносин, що виникають під час вирішення доменних спорів, полягає у надзвичайно складному і багатозначному понятті категорії «інформація», щодо матеріальності якої у правовій науці вже багато десятиліть точаться дискусії. Указане породжує різноманіття концептуальних підходів до категорії «інформаційний ресурс», що не може не відобразитися на розумінні сутності доменного імені як засобу ідентифікації таких ресурсів. Вирішення цих теоретичних питань у правовій науці може потребувати глибокого їх усвідомлення та аналізу протягом тривалого проміжку часу. Однак для отримання можливості детально дослідити особливості вирішення доменних спорів наразі достатньо усвідомлення комплексного характеру інформаційно-правових норм, що виникають у вказаній сфері, і подальшого вивчення властивостей інформаційних, цивільних, господарських та міжнародних правовідносин, пов'язаних з різноманітними аспектами реалізації права на доменне ім'я суб'єктами вказаних відносин.

Висновки до розділу 1

1. На підставі аналізу теоретико-правових джерел та актів інформаційного законодавства можна сформулювати поняття доменного спору у широкому розумінні як виду правового спору, який виникає у регулятивних правовідносинах, пов'язаних з реєстрацією та/або використанням доменних імен, унаслідок ідентичності або схожості до ступеня ототожнення певного доменного імені з торговельною маркою третьої сторони або найменуванням органу публічної влади за умови відсутності в однієї зі сторін спору прав і законних інтересів стосовно цього доменного імені внаслідок порушення визначених компетентними органами правил реєстрації та використання доменних імен. У вузькому розумінні доменні спори являють собою вид правових спорів, пов'язаних із захистом у судовому та досудовому порядку порушених майнових прав та інтересів суб'єктів правовідносин, пов'язаних із реєстрацією та використанням доменних імен.

2. Доменні спори характеризуються такими ознаками: а) доменний спір є різновидом юридичного конфлікту; доменний спір у юрисдикційній формі відповідає вузькому розумінню юридичного конфлікту, а у неюрисдикційній – широкому розумінню вказаного феномена; б) доменний спір виникає у регулятивних правовідносинах особливого типу, для яких є характерною наявність саморегулятивних механізмів зі зменшення порівняно із класичними регулятивними відносинами впливу держави, який проявляється у вигляді цілеспрямованого правового регулювання; у цілому це відповідає концепції так званого «м'якого права», яка протягом останнього десятиліття набула поширення передусім у державах Європейського Союзу; в) доменним спорам притаманна наявність суперечностей, породжених конфліктом інтересів сторін; суперечності як протилежні за змістом і спрямованістю потреби та інтереси, що мають дихотомічний характер, виступають причинами доменних спорів; разом із тим не всі суперечності призводять до формування

доменного спору, деякі з них знаходять своє вирішення у безспірному порядку, наприклад у разі самотійної та не обумовленої заявою (позовом, скаргою) іншої сторони відмови суб'єкта досліджуваних правовідносин від доменного імені, якщо останнє не було делеговано або заблоковано; г) виходячи із розуміння доменних спорів у Єдиній політиці вирішення спорів про доменні імена, затвердженій ICANN 26 серпня 1999 р., можна сформулювати таку ознаку доменного спору, як ідентичність або схожість до ступеня ототожнення певного доменного імені з товарним знаком третьої сторони; г) доменні спори можуть охоплювати спори як пов'язані із захистом порушених прав та інтересів суб'єктів господарських відносин, так і із захистом прав та інтересів суб'єктів публічно-владних повноважень або із зобов'язанням зазначених суб'єктів вчинити певні дії; д) доменні спори характеризуються наявністю в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно певного доменного імені; е) ознакою доменного спору є недоброчесність реєстрації або використання доменного імені; є) суттєвою властивістю доменного спору є порушення визначених компетентними органами правил реєстрації доменних імен.

3. У контексті виникнення і вирішення доменних спорів суб'єктивно-екзистенційні інтенції особистості, на яких так чи інакше зроблено акцент у класичних трактуваннях доброчесності як морально-правової категорії, не мають, на нашу думку, вирішального значення. Доброчесність або недоброчесність у процесі реєстрації та використання доменного імені може бути визначена на зовнішньому рівні, шляхом аналізу поведінки суб'єкта, що знайшло свій вияв у певних матеріальних наслідках його дій. При цьому ми не заперечуємо можливої наявності вад його морально-етичної та ціннісної сфери, однак для виникнення доменного спору ці вади не мають вирішального значення, їх наявність чи відсутність не потребує доказування і ніяк не впливає на вирішення вказаного спору.

4. Така ознака правових спорів, як відсутність згоди суб'єкта на відновлення порушених прав іншої сторони, не завжди характеризує доменні

спори, оскільки їх багаторівневий характер іноді призводить до появи ситуацій, коли наявність згоди однієї сторони спору ще не означає відновлення порушених прав іншої сторони, потрібна ще згода третіх суб'єктів, від дій яких, власне, і залежить відновлення вказаних прав.

5. На жаль, термінологічний і теоретико-методологічний апарат інформаційного права перебуває ще у стадії формування, що створює певні труднощі, пов'язані з визначенням ролі інформаційного права у вирішенні доменних спорів. Однак на підставі порівняльного аналізу предметів цивільного і господарського права, а також визначення цивільно-правових та господарсько-правових відносин у Цивільному кодексі України й Господарському кодексі України можна зробити висновок, що суспільні відносини, які виникають під час вирішення доменних спорів, охоплюються цивільно-правовими та господарсько-правовими нормами лише фрагментарно. Широке розуміння доменних спорів, однією із сторін в яких можуть виступати органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські об'єднання, політичні партії та інші суб'єкти, діяльність яких не має на меті отримання прибутку, а інтереси є за своєю сутністю не приватно-правовими, а публічно-правовими, робить неможливим системне дослідження доменних спорів і всіх притаманних їм взаємозв'язків у межах науки цивільного або господарського права. Указана позиція підтверджується і оновленим підходом до предмета інформаційного права і права інтелектуальної власності, що знайшло відображення у Переліку та опису предметних напрямів досліджень у межах спеціальності 081 «Право», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2018 р. № 1477, відповідно до яких правовий режим інформаційних технологій, систем і мереж, інформаційної інфраструктури та регулювання доступу до них; право власності в інформаційній сфері, відновлення порушених у вказаній сфері прав і свобод, захист в юрисдикційній і неюрисдикційній формах прав інтелектуальної власності, у тому числі за

умови застосування інтернет-технологій, належать до предметного напрямку досліджень 2.12 – «Інформаційне право; право інтелектуальної власності».

Разом із тим вказане не знецінює дослідження доменних спорів методами цивільного та господарського права, здійснювані з урахуванням понятійного апарату і предмета дослідження вказаних наук. Розмежування між нормами інформаційного і цивільного права, якими регулюється вирішення доменних спорів, здійснюється при цьому за критерієм інтересу, який у цивільно-правових відносинах буває суто приватним, а в інформаційно-правових – як публічним, так і приватним. Що стосується норм господарського права, то обов'язковою умовою їх застосування є ведення сторонами спору господарської діяльності, яка має на меті виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність, тоді як у межах інформаційного права ведення стороною доменного спору господарської діяльності не є обов'язковою ознакою.

РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИРІШЕННЯ ДОМЕННИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ

2.1. Юрисдикційні та неюрисдикційні форми вирішення доменних спорів в Україні

Перш ніж безпосередньо переходити до аналізу сутності юрисдикційних та неюрисдикційних форм вирішення доменних спорів в Україні, спробуємо з'ясувати сутність терміна «юрисдикційний». Указана дефініція належить до достатньо розроблених у правовій науці й розуміється зазвичай у широкому та вузькому значеннях. Так, відповідно до широкого підходу юрисдикція розуміється як установлена законом чи іншим нормативним актом сукупність повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори і розглядати справи про правопорушення, тобто давати оцінку діям суб'єкта права з точки зору їх правомірності чи неправомірності. Юрисдикція визначається залежно від виду і характеру справ, їх територіальної належності та від осіб, які беруть участь у розгляді справи [102]. «В юриспруденції термін “юрисдикція” в широкому розумінні вживається як поняття, рівнозначне компетенції, обсягу повноважень будь-якого органу, а інколи під ним розуміють власне систему відповідних органів. У вузькому розумінні юрисдикція – це: правомочність творити суд, вирішувати правові питання; коло повноважень судового чи адміністративного органу щодо правової оцінки конкретних фактів, серед іншого з вирішення спорів і застосування передбачених законом санкцій; сукупність правомочностей відповідних державних органів вирішувати правові спори і спори про правопорушення, тобто оцінювати правові дії особи чи іншого суб'єкта права з точки зору правомірності, застосовувати юридичні санкції до правопорушників. Юрисдикція, таким чином, – не просто правомочність, а правомочність щодо вирішення правового спору» [103, с. 38]. Додамо, що в контексті нашого дослідження обов'язковою

ознакою юрисдикційної форми вирішення доменних спорів є закріплення такої правомочності у законі.

Отже, в умовах глобалізації держава перестає виступати як єдиний суб'єкт. Зростаючу роль у світовій політиці дедалі більше починають відігравати транснаціональні корпорації, міжнародні неурядові організації й товариства, неформальні групи за різноманітними інтересами тощо. З іншого боку, в умовах світової інформатизації зникають географічні кордони між державами, адже процеси глобалізації ґрунтуються на широкому впровадженні нових інформаційних технологій, що реалізуються через Інтернет [104].

Як відомо, зараз для з'єднання комп'ютерів один з одним через Інтернет необхідно ввести відповідну унікальну адресу в комп'ютері – ім'я або номер. Із цією метою була створена так звана система доменних імен (англ. Domain Name System, DNS), у якій замість цифр (IP-адреси) частіше використовуються літери – доменні імена. Інакше кажучи, DNS забезпечує адресну систему Інтернету.

Слід нагадати, що у доменному імені можна виділити два елементи – до крапки та після неї. Частина, яка перебуває праворуч від крапки, наприклад «com» або «net», називається доменом верхнього рівня (англ. Top-Level Domain, TLD). За всі домени, що закінчуються певним TLD, відповідає певна компанія-адміністратор, яка має доступ до повного списку доменів під цим ім'ям, як і до списку IP-адрес, з якими пов'язано ці імена. Частина, яка перебуває ліворуч від крапки, – це безпосередньо доменне ім'я, яке реєструється і в подальшому використовується в інтернет-системах користувачем [105].

Для здійснення загальної координації та забезпечення стабільного середовища для системи доменних імен у 1998 році була створена Міжнародна інтернет-корпорація із присвоєння імен та номерів (англ. Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, ICANN). Це всесвітня некомерційна організація, головною метою якої є підтримка безпеки,

стабільності і інтеперабельності Інтернету, вона сприяє розвитку конкуренції та унікальних ідентифікаторів Інтернету [105].

Відповідно до свого Статуту ICANN здійснює координацію IP-адрес, щоб уникнути їх повторень або перетинів. ICANN також є центральним репозиторієм для IP-адрес, в якому визначаються діапазони регіональних реєстрів, які, в свою чергу, поширюють їх на провайдерів мережі. Інакше кажучи, ICANN підтримує контакти з усіма наявними компаніями-адміністраторами та управляє системою акредитації для нових адміністраторів [106].

ICANN не визначає зміст відомостей, які розміщуються в Інтернеті й не надає безпосередньо доступ до нього. Разом із тим наявна система доменних імен має визначальний вплив на процеси розвитку і наповнення мережі.

Корпорація ICANN почала використовувати розподілену систему реєстрації доменів, що ґрунтується на принципі вільного доступу акредитованих реєстраторів до реєстрів доменних імен. Цей крок поклав початок формуванню конкурентного доменного ринку. Станом на 2012 рік у доменних зонах загального користування працює більше 900 акредитованих реєстраторів, завдяки чому кількість зареєстрованих доменів значно зросла і вже перевищує 270 мільйонів [107].

У межах розвитку системи адресації корпорація ICANN послідовно розширювала список доменів загального користування. У 1998 році їх було всього три (.com, .net, .org). З 2001 року корпорація впровадила доменні зони .info, .biz, .name, .coop, .museum, .aero, .pro, .travel, .jobs, .cat, .asia, .eu, .mobi, .tel. При цьому в ICANN є намір і надалі проводити політику розширення адресного простору за рахунок створення нових доменів верхнього рівня, в тому числі з використанням символів національних алфавітів [108].

Усі ухвалені ICANN корпорацією рішення попередньо обговорюються з представниками інтернет-спільноти, бізнесу і державних органів влади різних країн. Це необхідно для забезпечення збалансованого управління адресним простором з урахуванням думки всіх зацікавлених у цьому процесі

сторін. Обговорення документів ICANN сьогодні відбувається у найрізноманітніших форматах. Зокрема, перед затвердженням усі вони є доступними для коментарів на сайті організації. Крім того, корпорація регулярно проводить міжнародні конференції [108].

Регламент корпорації ICANN передбачає створення Урядового консультативного комітету (англ. Governmental Advisory Committee, GAC), який аналізує діяльність ICANN і дає рекомендації стосовно неї, якщо ця діяльність стосується інтересів урядів, багатонаціональних урядових організацій, договірних організацій та окремих структур, визнаних на міжнародних форумах, серед іншого питань, коли можлива взаємодія між політикою ICANN і різними законами, міжнародними угодами та цілями державної політики [109].

Систему керування мережевим простором Інтернет побудовано за ієрархічним принципом (з верхнього до нижчих рівнів), тому кожен наступний користувач доменів (адміністратор домену) має приєднатися до відкритої угоди, що встановлює загальні правила користування доменом відповідного рівня. Правила доменів нижчих рівнів ґрунтуються на правилах доменів вищих рівнів і не можуть їм суперечити. Доменні зони та їх адміністратори зазвичай не обтяжують особливими вимогами до реєстрантів. Тому реєстрація доменного імені діє за принципом «правила першої реєстрації» – власником вільного доменного імені стає особа, яка раніше за всіх звернулася за реєстрацією [110].

Таким чином, можна зробити висновок, що загальна координація та забезпечення стабільної роботи системи адресації мережі Інтернет в Європі здійснюється Міжнародною інтернет-корпорацією ICANN. У свою чергу, систему доменів загального користування поділено на відповідні зони, за які відповідають відповідні акредитовані компанії-адміністратори (реєстратори). Інакше кажучи, побудована за ієрархічним принципом (з верхнього до нижчих рівнів) система керування мережевим простором Інтернет надає

можливість більш ефективно здійснювати координацію доменних імен у відповідних доменних зонах.

Динамічний розвиток Інтернету та інформаційних технологій призвів до появи нових типів конфліктів між відомими торговельними марками (брендами) та адміністраторами доменних імен. Слід зазначити, що проблема значно ускладнюється як через прогалини спеціального законодавства, так і через недостатню сформованість неюрисдикційної практики.

Нагадаємо, що доменне ім'я містить у собі інформативне словесне позначення, а тому робить інтернет-сайт легко впізнаваним і сприяє залученню до нього цільової аудиторії і реклами. На думку Д. Кожемякіна, така властивість доменного імені набула особливої важливості з огляду на розвиток ринку електронної комерції і зумовила його високу комерційну цінність. При цьому необхідно зазначити, що доменне ім'я може мати таку цінність як саме по собі, так і за допомогою «запозичення» цінності інтернет-ресурсу або засобу індивідуалізації, такого як товарний знак, фірмове найменування тощо. У першому випадку доменне ім'я є цінним, оскільки являє собою загальноживане слово, словосполучення або їх похідні, що найкращим чином відображають характер інформаційного наповнення сайту. Так, доменне ім'я `auto.com` легко запам'ятати, а його семантична складова підказує користувачеві, що за цією адресою він знайде інформацію, що стосується автомобільного транспорту. В іншому випадку цінність доменного імені є нерозривно пов'язаною або з популярністю інтернет-ресурсу (наприклад, `vkontakte.ru`, `facebook.com`), або ж із цінністю товарного знака, який воно відтворює повністю або частково (наприклад, `apple.ru`) [110, с. 47].

Отже, можливість відтворити в доменному імені будь-який засіб індивідуалізації або ж, навпаки, зареєструвати засіб індивідуалізації, що копіює доменне ім'я, призводить до зіткнення інтересів правовласників та адміністраторів доменних імен.

На міжнародному рівні питаннями вирішення спорів щодо доменних імен займається Всесвітня організація інтелектуальної власності (англ. World Intellectual Property Organization, WIPO). У межах Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) був заснований та успішно функціонує Центр з арбітражу та посередництва (Центр ВОІВ), який забезпечує ефективні за часом і з точки зору витрат механізми для вирішення спорів щодо доменних імен в Інтернеті без необхідності судових розглядів. Робота цього Центру проводиться за Єдиною політикою вирішення спорів щодо доменних імен (англ. Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy, UDRP), що була розроблена ВОІВ та затверджена Корпорацією ICANN 24 серпня 1999 року. Процедура є обов'язковою для багатьох доменів верхнього рівня, у тому числі для всіх загальних доменів (.com, .org, .net). Також процедура UDRP покриває значну частину національних доменів верхнього рівня – наприклад, .fr (Франція), .nl (Голландія), .ch (Швейцарія), .au (Австралія), .cy (Кіпр), .eu (Європейський союз), .pl (Польща) тощо. На сьогодні Центром ВОІВ було розглянуто понад 46 000 справ [111].

Далі слід навести деякі положення UDRP щодо проведення основних адміністративних процедур та умов недобросовісної реєстрації та використання доменів. Так, відповідно до пункту 1 параграфу 4 UDRP позивач для задоволення свого позову стосовно доменного імені повинен довести таке: доменне ім'я є ідентичним або схожим на ім'я торгової марки або назву послуги, що належать позивачеві; відповідач не має прав або законних інтересів щодо доменного імені; доменне ім'я було зареєстровано і використано недобросовісно.

Тут слід зробити наголос на тому, що під час проведення адміністративної процедури позивач зобов'язаний довести провину відповідача за всіма переліченими положеннями, інакше позов Центром ВОІВ буде відхилено [112].

Як повідомляє індійський експерт Snehlata Singh, за практикою акредитованих організацій не обов'язково мати зареєстровану торгову марку,

щоб звернутися із позовом. Тому, щоб довести перший пункт UDRP, необхідно показати, що заявник володіє незареєстрованою торговою маркою (так зване *common law trademark rights*) або що його власне прізвище використовується у бізнесі й має риси, притаманні торгівій марці. Щоб установити права на незареєстровану торгіву марку, позивач повинен показати, що його знак має певні розпізнавальні ознаки, тоді як серед споживачів установилася відповідна асоціація між позивачем і відповідними товарами або послугами. У такому випадку доказами можуть бути: термін і характер використання торговельного знака, сума продажів товарів під цим торговельним знаком, використання відповідної реклами і соціологічне опитування споживачів. Для обґрунтування цих факторів позивач повинен надати конкретні докази [113].

Доказом недобросовісної реєстрації та використання доменного імені відповідно до пункту 2 параграфу 4 UDRP можуть бути одне або декілька із зазначених нижче обставин:

- обставини, що вказують на те, що відповідач придбав доменне ім'я з метою продажу, здавання в оренду або передання його реєстрації в інший спосіб позивачеві, що є правонаступником цієї торгової марки, або конкуренту позивача за грошову суму, що перевищує підтверджені витрати, прямо пов'язані з доменним іменем;

- відповідач зареєстрував доменне ім'я з метою перешкодити власнику торгової марки послуг використовувати відповідне доменне ім'я, за умови, що раніше відповідач уже займався такого роду діяльністю;

- відповідач зареєстрував доменне ім'я головним чином для того, щоб перешкодити діяльності конкурента;

- використовуючи доменне ім'я, відповідач навмисно залучав з комерційною метою користувачів Інтернету на свій веб-сайт або інший інтернет-ресурс шляхом створення подібності до товарного знака позивача, який нібито є засновником, спонсором, партнером або підтримує веб-сайт

відповідача або продукт чи послугу, що надаються на веб-сайті або іншому ресурсі відповідача [112].

Відповідно до Принципів делегування та адміністрування доменів верхнього рівня кодів країн, затверджених Інтернет-корпорацією з присвоєння імен та номерів (ICANN) 23 лютого 2000 року, альтернативне вирішення доменного спору означає будь-яку систему вирішення спору, іншу, ніж судовий розгляд, та охоплює арбітраж, посередництво, примирення і процес адміністративного вирішення спору [114; 115]. Головною функцією Інтернет-корпорації з присвоєння імен та номерів є встановлення й поширення технічних стандартів і дій, що стосуються керування глобальною системою доменних імен, а також спостереження за їх виконанням. У цій ролі вказаний орган адмініструє низку функцій технічного управління в Інтернеті, зокрема такі: введення правил розподілу блоків IP-адрес, адміністрування авторитетної системи кореневих серверів, створення правил для визначення обставин, за яких до кореневої системи додавалися б нові домени верхнього рівня, координування призначення інших технічних параметрів Інтернету, які є необхідними для підтримки універсальної зв'язності в Інтернеті, а також інші дії, необхідні для координування визначених функцій адміністрування системи доменних імен. Стосовно адміністрування доменів верхнього рівня, особливо кодів країн, та управління ними роль Інтернет-корпорації з присвоєння імен та номерів полягає в розробленні та впровадженні правил, що організують підтримку або забезпечення підтримки стабільної, захищеної, авторитетної та загальнодоступної бази даних з відповідною інформацією для кожного домену верхнього рівня коду країни; гарантування, що авторитетна й точна інформація кореневої зони створюється такою базою даних, та гарантування, що управління кореневими серверами здійснюється стабільним і безпечним чином; підтримку або забезпечення підтримки авторитетних записів і документації операції стосовно делегувань домену верхнього рівня коду країни й записів, пов'язаних із цими делегуваннями, а також своєчасне

інформування уповноваженої адміністрації про будь-які зміни в контактній інформації Інтернет-корпорації з присвоєння імен та номерів тощо [116].

Інтернет-корпорація з присвоєння імен та номерів у 1999 році затвердила Єдину політику вирішення доменних спорів (Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy, далі – UDRP), позасудову процедуру і політику вирішення спорів, що стосуються доменних імен, що діє для деяких доменних зон верхнього рівня, а саме, для всіх загальних (gTLD) доменів: .biz, .com, .info, .name, .net, .org тощо, а також для деяких національних (ccTLD) доменів – .hk, .in та інших. У тих доменах верхнього рівня, де запроваджено відповідні правила, всі реєстратори доменів і всі їхні клієнти пов'язуються угодою про обов'язкове використання UDRP для вирішення спорів; UDRP є частиною договору про реєстрацію доменного імені. Розгляд спорів відповідно до UDRP може проводитися в будь-якому акредитованому арбітражному органі, яких існує декілька, але найбільш активно діють два з них – Центр Всесвітньої організації інтелектуальної власності та Національний арбітражний форум.

Вважається, що головними відмінностями процедури UDRP від традиційної судової процедури є швидкість, менший розмір судових витрат і більша зручність для сторін. Слід також указати, що UDRP не перешкоджає переносу справи до суду відповідної юрисдикції. У разі звернення однієї зі сторін у національний суд у період розгляду справи арбітражним органом (або протягом 10 днів після його закінчення) розгляд припиняється, а винесене рішення не виконується до закінчення розгляду в суді [116].

Зауважимо, що у перших редакціях Правил домена .UA було передбачено вирішення доменних спорів третейським судом. Термін «доменний спір» у межах цих Правил означає будь-який спір, що може виникнути в зв'язку з цими Правилами та їх застосуванням, у тому числі в зв'язку з делегуванням, переделегуванням, відміною делегування та використанням доменних імен у домені .UA. Установлювалося, що доменні спори вирішуються компетентними судами в порядку, встановленому

чинним законодавством України, а адміністратор жодного публічного домену в домені .UA не займається розглядом і вирішенням доменних спорів. При цьому визначалося, що доменні спори можуть виникати, зокрема, у таких випадках: а) якщо делеговане відповідачу приватне доменне ім'я або його частина є тотожним знаку або схожим на знак, права на який належать позивачу, настільки, що їх можна сплутати; б) якщо позивач вважає, що відповідач не має права на використання доменного імені або використовує його у спосіб, який порушує права та законні інтереси позивача; в) якщо написання або вимова доменного імені, делегованого відповідачу, являють собою слово або вислів, що порушує честь і гідність позивача або шкодить його діловій репутації; г) якщо доменне ім'я або його частина за написанням або вимовою відтворює прізвища, імена або псевдоніми відомих в Україні осіб без їх згоди; г) порушення відповідачем указаних Правил.

За цими Правилами та тими укладеними згідно з ними договорами та угодами, які містять відповідні третейські угоди, реєстрант, реєстратор та адміністратор публічного домену заздалегідь погоджувалися на розгляд та вирішення доменних спорів одним із третейських судів, які діють відповідно до цих Правил та своїх регламентів. Адміністратор домену .UA, адміністратори публічних доменів та реєстратори зобов'язані були надати такому суду на його запит усю наявну в їх розпорядженні інформацію, яка стосується спору, та зобов'язані виконати належним чином оформлене рішення такого суду [54]. Однак практика розгляду доменних спорів третейськими судами України довела свою неефективність, і вказані положення було виключено із Правил домену UA [117, с. 73-77].

Однак неефективність вирішення доменних спорів третейськими судами України ще не означала недоцільність використання альтернативних способів їх вирішення. Про це свідчить той факт, що реєстр домену верхнього рівня .UA компанія «Хостмайстер» та Всесвітня організація інтелектуальної власності уклали договір, на підставі якого в домені .UA з'явиться можливість для вирішення доменних спорів з використанням

позасудової процедури на основі UDRP (Єдиної політики вирішення доменних спорів). Розгляд доменних спорів відповідно до вказаного договору проводиться арбітрами Всесвітньої організації інтелектуальної власності (серед них є і громадяни України) в Центрі арбітражу та посередництва (WIPO – Arbitration and Mediation Center).

Процедура розгляду спорів у домені .UA має деякі відмінності від стандартної UDRP. Мовою розгляду спорів може бути англійська, російська або українська. Позасудова процедура не перешкоджає переведенню розгляду спору в український суд; у цьому випадку розгляд справи в Центрі арбітражу припиняється до рішення національного суду. Окрім того, арбітри Всесвітньої організації інтелектуальної власності враховуватимуть, що під час реєстрації доменних імен другого рівня потрібна наявність торгової марки.

Відповідно до рішення експертної групи, впровадження процедури позасудового розгляду спорів проходило поетапно. На першому етапі «Хостмайстер» і реєстратори доменних імен внесли зміни в свої договори, після чого стало можливим використати UDRP під час вирішення спорів, пов'язаних з доменними іменами другого рівня. Через півроку передбачалося ухвалення рішення про використання UDRP в доменних іменах третього рівня [118]. Зауважимо, що навіть до впровадження вказаної процедури у березні 2019 року, стандартна процедура UDRP активно використовувалася українськими громадянами та підприємствами, які за останні десять років 248 раз були учасниками розгляду справ в Центрі арбітражу Всесвітньої організації інтелектуальної власності [118], а після її впровадження відбулося збільшення кількості вказаної категорії справ.

Таким чином, якщо з 19 березня 2019 року доменні спори у неюрисдикційній формі вирішувались на основі Єдиної політики вирішення спорів щодо доменних імен у домені .UA, то з 19 грудня 2019 року – на підставі Політики вирішення спорів щодо доменних імен у домені .UA [119], яка була затверджена адміністратором публічного домену .UA ТОВ

«Хостмайстер» 19 березня 2019 року й оновлена 19 листопада 2019 року у відповідності до Правил Політики вирішення спорів щодо доменних імен у домені .UA, які також були затверджені ТОВ «Хостмайстер» 19 березня 2019 року, оновлені 19 листопада 2019 року та набули чинності з 19 грудня 2019 [120].

Політика вирішення спорів щодо доменних імен у домені .UA накладає на реєстранта низку обов'язків. Подаючи заяву про реєстрацію доменного імені або заявляючи про підтримання чи продовження реєстрації доменного імені, реєстрант засвідчує та гарантує, що зроблені ним в Угоді про реєстрацію заяви є точними та достовірними; реєстрація доменного імені, наскільки відомо реєстранту, жодним чином не порушуватиме права будь-якої третьої особи; доменне ім'я не реєструється для незаконної мети; а реєстрант не буде свідомо використовувати доменне ім'я для порушення чинних законів чи норм. Реєстрант несе відповідальність за визначення того, чи порушує реєстрація доменного імені будь-яким чином права іншої особи [119].

У свою чергу, адміністратор публічного домену .UA гарантує що реєстратор видаляє, переделеговує або іншим чином вносить зміни щодо реєстрацій доменних імен у разі отримання письмових або відповідних електронних вказівок від реєстранта чи від уповноваженої ним для здійснення таких дій особи; у разі отримання постанови суду чи арбітражного суду, у кожному випадку компетентної юрисдикції, що вимагає таких заходів, та/або у разі отримання рішення Адміністративної комісії, що вимагає таких заходів у зв'язку з будь-яким адміністративним провадженням, стороною якого був реєстрант і яке провадилося відповідно до Політики .UA або її подальшої редакції, затвердженої Адміністратором публічного домену .UA [119].

Для цілей нашого дослідження особливий інтерес становлять положення Політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені .UA стосовно обов'язкового адміністративного провадження, зокрема перелік

спорів, у межах яких реєстранти повинні подати документи для обов'язкового адміністративного провадження (це положення характеризується імперативністю, не притаманною нормам цивільного права і слугує одним із підтверджень поєднання у сфері доменних спорів публічно-правових і приватно-правових відносин). Таке провадження проводиться Центром арбітражу та посередництва ВОІВ (Центр ВОІВ). Реєстранти повинні подати документи для обов'язкового адміністративного провадження у випадку, якщо третя особа («позивач») подає Центру ВОІВ заяву відповідно до Правил .UA про те, що її доменне ім'я є ідентичним або оманливо подібним до знака для товарів і послуг, на який позивач має права; у неї немає прав або законних інтересів щодо доменного імені, і таке доменне ім'я було зареєстроване або використовується недобросовісно. Під час адміністративного провадження позивач повинен довести, що присутній кожний із цих трьох елементів [119].

Доказами недобросовісної реєстрації або використання доменного імені Комісією вважаються: обставини, що вказують на те, що реєстрант зареєстрував або придбав доменне ім'я в першу чергу з метою продажу, здавання в оренду або передання реєстрації доменного імені іншим чином позивачеві, який є власником знака для товарів та послуг, або конкурентові такого позивача, за ціною, що перевищує документовані реєстрантом витрати, безпосередньо пов'язані з доменним ім'ям; або реєстрація доменного імені з метою перешкодити власнику знака для товарів і послуг відобразити його знак у відповідному доменному імені, за умови, що реєстрант використовує схему такої поведінки; або реєстрація доменного імені в першу чергу з метою порушення звичного процесу бізнесу конкурента; або використання доменного імені для того, щоб навмисно, з комерційною метою привабити користувачів Інтернету на веб-сайт або інший об'єкт онлайн, створюючи оманливу подібність до знака позивача в контексті джерела, спонсорства, приналежності або схвалення веб-сайту чи об'єкта, продукту чи послуги на веб-сайті або об'єкті реєстранта [119].

У свою чергу, доказами, які підтверджують наявність прав та законних інтересів реєстранта щодо доменного імені та які відповідно до положень Політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені .UA мають бути відображені у запереченнях на позов, вважаються:

- використання або демонстративна підготовка до використання доменного імені або імені, що стосується доменного імені, у зв'язку з добросовісним наданням товарів або послуг, що були перед отриманням будь-якого повідомлення щодо спору;

- відомість фізичної особи, суб'єкта господарської діяльності або іншої організації широкому загалу за доменним іменем, навіть якщо така особа не набувала жодних прав на знаки для товарів та послуг (це положення також виступає одним із підтверджень наявності публічного інтересу у сфері доменних спорів; так, наприклад, реєстрація і використання доменного імені, подібного до імені органів державної влади і місцевого самоврядування, може породити такі наслідки);

- використання доменного імені з некомерційною метою або правомірно без наміру отримати комерційну вигоду шляхом оманливого приваблювання споживачів або завдання шкоди репутації знаку для товарів та послуг [119].

Сама процедура доменних спорів містить у собі такі етапи. Позивач подає позов до Центру ВОІВ. Центр ВОІВ здійснює керування провадженням. Будь-яка особа або організація може порушити адміністративне провадження, подавши до Центру ВОІВ позов відповідно до умов Політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені .UA та Правил Політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені .UA. При цьому у зв'язку із завантаженістю або з інших причин можливість приймання позову Центром ВОІВ може іноді призупинятися, у такому разі Центр ВОІВ відмовляє у його прийнятті [120] (це характеризує принципову відмінність між юрисдикційними і неюрисдикційними формами вирішення доменних спорів, оскільки органи публічної влади, зокрема й судової, не можуть

призупиняти виконання своїх визначених Конституцією (зокрема, її ст. 64) і законами України повноважень у зв'язку із завантаженістю, безумовно, терміни розгляду справ іноді відстрочуються, однак можливість не прийняти позов чи повернути справу з причин завантаженості у юрисдикційній формі розгляду доменних спорів відсутня).

Якщо позивач вимагає переделегування приватного доменного імені другого рівня в домені .UA, він повинен надати докази того, що він на момент подання позову відповідає загальним критеріям прийнятності для реєстрації, визначеним у Регламенті особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA [121] та повинен їм відповідати протягом періоду розгляду позову та на момент виконання рішення адміністративної комісії, призначеної Центром ВОІВ для розгляду скарги щодо реєстрації доменного імені. Заслуговує на увагу застереження Адміністратора публічного домену .UA на його сайті щодо вказаного документу: «Регламент особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA не є (в розумінні українського законодавства): нормативно-правовим документом, що встановлює права та обов'язки будь-яких третіх осіб; документом, що унормовує правовідносини між будь-якими особами, а є частиною договорів, укладених тільки між Адміністратором домену .UA та реєстраторами доменних імен. Будь-які інші правовідносини, що виникають у зв'язку із створенням, використанням тощо, доменних імен (в тому числі в домені .UA) регулюються відповідним українським та міжнародним законодавством. Зокрема, положеннями законодавства, які регулюють правовідносини, пов'язані з телекомунікаціями та захистом персональних даних» [121].

Регламент особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA передбачає, що доменне ім'я має власне унікальне позначення в межах батьківського домену та суфікс .UA, який позначає батьківський домен. Власне позначення має відповідати таким технічним вимогам: містити не менше 1 та не більше 63 символів, починатися та

закінчуватися літерою або цифрою, не містити символів, відмінних від літер латинського алфавіту, цифр і дефіса; не містити одночасно дефіс в 3-й та 4-й позиціях імені. Приватні доменні імена другого рівня в домені .UA делегуються виключно у разі, якщо відповідне доменне ім'я повністю або його компонент другого рівня (до знака «.», але не включаючи цей знак), за написанням збігається із Знаком, права на використання якого на території України належать відповідному реєстранту [121].

Відповідно до умов Політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені .UA та Правил Політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені .UA, позовні вимоги, включно з будь-якими додатками, подаються в електронному вигляді й повинні містити:

– прохання про прийняття позову до розгляду відповідно до умов Політики .UA та цих Правил;

– інформацію про ім'я, поштові та електронні адреси, а також номери телефону та факсу позивача та будь-якого представника, уповноваженого діяти від імені позивача в адміністративному провадженні;

– спосіб зв'язку з позивачем в адміністративному провадженні, якому він надає перевагу (включно з контактною особою, способом та адресними даними), для надсилання матеріалів, які надсилаються виключно в електронній формі, та матеріалів, які оформляються на паперових носіях (залежно від обставин);

– побажання позивача щодо варіантів вирішення спору за участі Комісії у складі одного члена чи трьох членів, і в разі обрання варіанту з Комісією у складі трьох членів, воно має містити імена та контактні дані трьох кандидатів, один з яких виконуватиме функції одного з членів Комісії (кандидатів можна обрати зі списку можливих членів комісії ВОІВ); це положення, як можна побачити, принципово відрізняється від національної практики щодо розподілу справ у судах, яка передбачає «об'єктивний та неупереджений розподіл судових справ за допомогою модуля автоматизованого розподілу в судах загальної юрисдикції між суддями з

урахуванням спеціалізації та рівномірного навантаження для кожного судді, за принципом випадковості та в хронологічному порядку надходження судових справ» [122], втім, Україна як держава, яка за індексом сприйняття корупції посідає разом із такими державами, як Киргизстан, Азербайджан та Джибуті, 126 місце зі 180 країн [123] і в якій станом на липень 2020 року судовій системі не довіряє 77,5 % опитаних [124], безумовно, потребує особливих заходів у сфері попередження корупційних ризиків; однак становить інтерес відсутність у відкритому доступі матеріалів щодо звинувачень в упередженості членів адміністративних комісій ВОІС, яких можуть персонально обирати сторони доменного спору;

– ім'я відповідача (реєстранта доменного імені) та всю інформацію (включно з будь-якими поштовими та електронними адресами, а також номерами телефону та телефаксу), відому позивачу щодо способів зв'язку з відповідачем або будь-яким представником відповідача, включно з контактною інформацією на підставі допозовних взаємовідносин, яка має бути достатньо повною для того, щоб Центр ВОІВ мав змогу надіслати позовні вимоги;

– визначення доменного імені (імен), яке є предметом позову; зазначення відповідного Реєстратора .UA, через якого доменне ім'я (імена) зареєстровано на момент подання позову;

– зазначення знака (знаків) для товарів та послуг, на підставі якого подається позов, і для кожного знака – опис товарів чи послуг, якщо такі є, з якими цей знак використовується (позивач також може окремо надати опис інших товарів і послуг, з якими на момент подання позову він має намір використовувати знак у майбутньому);

– опис підстав, на яких подано позов, відповідно до політики .UA, зокрема характер ідентичності або оманливої подібності доменного імені (імен) до знака для товарів та послуг, на який позивач має права; і чому слід вважати, що відповідач (реєстрант доменного імені) не має прав або законних інтересів стосовно доменного імені (імен), який є предметом позову; і чому

доменне ім'я (імена) слід вважати таким, що було зареєстроване або використовується недобросовісно;

– перелік засобів правового захисту, про які просить позивач відповідно до політики .UA;

– перелік будь-яких інших проваджень, які були розпочаті чи припинені у зв'язку з будь-яким із доменних імен, які є предметом позову;

– підтвердження того, що в контексті будь-яких оскаржень рішення в адміністративному провадженні щодо видалення або переделегування доменного імені позивач підпорядковується юрисдикції судів України;

– заяву зазначеного далі змісту за підписом (у будь-якому електронному форматі) позивача або його уповноваженого представника: «позивач погоджується, що його позовні вимоги та засоби правового захисту щодо реєстрації доменного імені, спору або вирішення спору адресуються виключно реєстранту доменного імені, та відмовляється від усіх таких вимог та засобів правового захисту на адресу Центру ВОІВ і членів Комісії, крім випадків навмисного порушення, відповідного Реєстратора .UA та Адміністратора публічного домену .UA, а також їхніх директорів, посадових осіб, співробітників та агентів»; «позивач підтверджує, що інформація, що міститься у цих позовних вимогах, наскільки йому відомо, є повною та точною. Також позивач підтверджує, що позов не було подано з будь-якою неналежною метою, зокрема з метою переслідування, а також що твердження, зазначені в позовних вимогах, є обґрунтованими відповідно до цих Правил та чинного законодавства у поточній версії або з можливими поправками, які можуть бути внесені в результаті добросовісної та обґрунтованої аргументації»;

– додатки будь-яких документальних чи інших доказів, включно з копією політики .UA, що застосовується до оскаржуваного доменного імені (імен), а також реєстрації будь-яких знаків для товарів та послуг, на підставі яких подано позов, разом з переліком таких доказів [120].

Стосовно самої процедури вирішення доменного спору хотілося б підкреслити, що Центр ВОІВ повинен подати запит щодо верифікації до відповідного Реєстратора .UA з копією до Адміністратора публічного домену .UA виключно з метою інформування. Запит щодо верифікації містить запит на блокування доменного імені. Протягом двох робочих днів з моменту отримання запиту від Центру ВОІВ щодо верифікації, відповідний реєстратор .UA повинен надати інформацію, витребувану в запиті, та підтвердити застосування блокування щодо доменного імені (структурованість указаних положень порівняно з великою кількістю прогалин та суперечностей національного законодавства у сфері вирішення правових спорів здається нам надзвичайно продуманою та ефективною). Відповідний реєстратор .UA повідомляє про це відповідача лише після застосування статусу блокування. Блокування залишається протягом періоду розгляду відповідно до Політики .UA. Будь-які оновлення даних відповідача, наприклад у результаті запиту постачальника послуг конфіденційного з'єднання або проксі для розкриття основних даних клієнта, необхідно виконати протягом двох робочих днів або до верифікації витребуваної інформації відповідним реєстратором .UA та підтвердження блокування за запитом Центру ВОІВ залежно від того, що відбудеться раніше. Внесення будь-яких змін даних відповідача після спливання двох робочих днів розглядається комісією та виконується згідно з її рішенням [120].

Центр ВОІВ розглядає позовні вимоги на предмет відповідності адміністративним вимогам згідно з Політикою .UA та розглядуваними Правилами, й у разі відповідності надсилає позовні вимоги включно з будь-якими додатками в електронному вигляді відповідачу, Адміністратору публічного домену .UA та відповідному реєстратору .UA, а також надсилає письмове повідомлення про позов (разом із супровідною пояснювальною запискою, передбаченою Додатковими правилами Центру ВОІВ) відповідачеві протягом трьох календарних днів з моменту отримання плати, яку має сплатити позивач. Якщо Центр ВОІВ виявляє у позовних вимогах

адміністративні невідповідності, він негайно повідомляє позивача та відповідача про характер виявлених невідповідностей. Позивач повинен протягом п'яти календарних днів виправити всі недоліки, при цьому після спливу такого строку адміністративне провадження може вважатися припиненим без обмеження права позивача на подання іншого позову [120].

Заперечення на позов, включно з будь-якими додатками, надсилаються в електронній формі та повинні містити визначений Правилами Політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені .UA перелік складових, серед іншого заяву про те, чи відповідач натомість обирає варіант вирішення спору за участі комісії у складі трьох членів; якщо позивач або відповідач обирають варіант комісії у складі трьох членів, – імена та контактні дані трьох кандидатів, один з яких виконуватиме функції одного з членів комісії (кандидатів можна обрати зі списку можливих членів комісії ВОІВ). Якщо позивач обрав варіант вирішення спору комісією у складі одного члена, а відповідач обирає варіант у складі трьох членів, останній зобов'язаний оплатити половину відповідної плати за роботу комісії у складі трьох членів, передбаченої в Додаткових правилах. Оплата здійснюється разом з поданням заперечень до Центру ВОІВ. У разі несплати спір вирішується комісією у складі одного члена. За запитом відповідача Центр ВОІВ може у виняткових випадках подовжити строк подання заперечень. Цей строк також може бути продовжений письмовою домовленістю між сторонами, за умови, що така домовленість затверджується Центром ВОІВ [120].

Член адміністративної комісії повинен бути неупередженим та незалежним і, перед тим як прийняти своє призначення, зобов'язаний повідомити Центр ВОІВ про будь-які обставини, що викликають обґрунтовані сумніви щодо його неупередженості або незалежності як члена комісії. Якщо на будь-якому етапі адміністративного провадження виникають нові обставини, які можуть викликати обґрунтовані сумніви щодо неупередженості або незалежності члена комісії, такий член комісії зобов'язаний негайно повідомити про ці обставини Центру ВОІВ. У такому

випадку Центр ВОІВ має право на власний розсуд замінити такого члена комісії.

Жодна сторона або будь-які особи, що діють від її імені, не повинні обмінюватися повідомленнями з комісією в односторонньому порядку. Обмін будь-якими повідомленнями між стороною та комісією або Центром ВОІВ здійснюється адміністратором справи, призначеним Центром ВОІВ, та у порядку, передбаченому Додатковими правилами Центру ВОІВ. Комісія проводить адміністративне провадження таким чином, як вважає за доцільне, відповідно до Політики .UA та цих Правил. У всіх випадках вона повинна забезпечити рівноправність сторін та надання кожній з них можливості презентувати свої аргументи. Комісія повинна забезпечувати належну оперативність адміністративного провадження [120].

Якщо сторони не домовились про інше, мовою адміністративного провадження є мова угоди про реєстрацію (а саме англійська, російська або українська), однак комісія має право вирішити інакше, враховуючи обставини адміністративного провадження. Комісія може вимагати подання будь-яких документів, складених мовами, які не є мовою адміністративного провадження, у супроводі повного або часткового перекладу мовою адміністративного провадження [120].

Комісія виносить рішення на підставі поданих заяв та документів відповідно до Політики .UA, цих Правил та будь-яких правил і принципів права, які вважає доцільними. За відсутності виняткових обставин вона надсилає своє рішення за позовом Центру ВОІВ протягом 14 днів з моменту його ухвалення. У разі роботи комісії у складі трьох членів, її рішення ухвалюється більшістю голосів. Рішення комісії складається у письмовій формі та повинне містити підстави, на яких воно ґрунтується, дату та імена членів комісії. Рішення комісії та особливі думки, як правило, повинні відповідати нормам, передбаченим Додатковими правилами. Будь-які особливі думки повинні додаватися до думки більшості [120].

Якщо після розгляду поданих заяв та документів комісія виявляє, що позов було подано недобросовісно, наприклад із метою зворотного захоплення доменного імені, або було подано в першу чергу з метою переслідування реєстранта доменного імені, комісія у своєму рішенні оголошує, що позов було подано недобросовісно і він є зловживанням адміністративними процесуальними правами [120].

Протягом трьох робочих днів з моменту отримання рішення від комісії, Центр ВОІВ надсилає повну версію цього рішення кожній стороні, Адміністратору публічного домену .UA та відповідному реєстратору .UA. Відповідний реєстратор .UA протягом трьох робочих днів з моменту отримання рішення від Центру ВОІВ повідомляє кожній стороні, Адміністратору публічного домену .UA та Центру ВОІВ дату виконання рішення відповідно до Політики .UA. У разі виникнення обставин, що унеможливають виконання рішення, відповідний реєстратор .UA протягом трьох робочих днів з моменту отримання рішення від Центру ВОІВ повідомляє про такі обставини кожному боку, Адміністратора публічного домену .UA та Центр ВОІВ. За винятком випадків, коли комісія визначає інше, Центр ВОІВ оприлюднює повне рішення та дату його виконання на загальнодоступному веб-сайті. У будь-якому випадку публікується частина будь-якого рішення, яким позов визнається недобросовісним [120].

Якщо до моменту винесення рішення комісією сторони погоджуються врегулювати спір, комісія (або, якщо її ще не призначено, Центр ВОІВ) припиняє адміністративне провадження. Позивач або сторони подають Центру ВОІВ письмове повідомлення з проханням призупинити провадження у зв'язку з тим, що сторони обговорюють врегулювання. Центр ВОІВ підтверджує отримання прохання про призупинення провадження та повідомляє Адміністратора публічного домену .UA та відповідного реєстратора .UA про прохання щодо призупинення провадження та очікувану тривалість призупинення. Сторони погоджують врегулювання та повідомляють Центр ВОІВ про результати. Центр ВОІВ повідомляє

відповідного реєстратора .UA, з копією для сторін, про результати врегулювання у зв'язку із заходами, яких має вжити відповідний реєстратор .UA. Після отримання повідомлення від Центру ВОІВ, відповідний реєстратор .UA повинен зняти блокування протягом двох робочих днів з метою виконання результатів врегулювання [120].

Позивач повинен надати Центру ВОІВ підтвердження того, що врегулювання у зв'язку з доменним іменем (іменами), було виконане. Центр ВОІВ припиняє провадження без обмеження прав сторін, якщо інше не передбачено умовами врегулювання. Якщо до моменту винесення рішення комісією продовження адміністративного провадження з будь-якої причини стає непотрібним або неможливим, вона припиняє адміністративне провадження, окрім випадків, коли одна із сторін подає обґрунтовані підстави для заперечення протягом визначеного комісією строку [120].

У разі порушення будь-якого судового провадження, розпочатого до початку або під час адміністративного провадження стосовно спору щодо доменного імені, яке є предметом позову, комісія має право самостійно вирішити, чи потрібно призупинити або припинити адміністративне провадження, чи продовжити та винести рішення. У разі порушення будь-якого судового провадження однією із сторін протягом періоду розгляду адміністративного провадження стосовно спору щодо доменного імені, яке є предметом позову, така сторона повинна негайно повідомити про це комісію та Центр ВОІВ [120].

Позивач сплачує Центру ВОІВ первинну фіксовану плату відповідно до Додаткових правил у зазначений строк та у відповідному обсязі. Відповідач, який обрав варіант вирішення спору комісією у складі трьох членів, а не одного, згідно з вибором позивача, сплачує Центру ВОІВ половину фіксованої плати за роботу комісії у складі трьох членів. У всіх інших випадках усі виплати для Центру ВОІВ покладаються на позивача, крім виняткових випадків, наприклад у разі слухання з особистою присутністю сторін. Додаткова плата встановлюється за згодою сторін та комісії. Якщо

Центр ВОІВ не отримує плату протягом 10 (десяти) календарних днів після отримання позову, позов може вважатися відкликаним, а адміністративне провадження – припиненим [120].

На підставі аналізу неюрисдикційної форми вирішення доменних спорів адміністративною комісією, призначеною Центром ВОІВ для розгляду скарги щодо реєстрації доменного імені, можна зробити висновок про наявність таких особливостей. По-перше, процедура вирішення доменних спорів відрізняється високим рівнем регламентованості всіх аспектів подання заяви, представлення доказів та заперечень, термінів винесення рішень. По-друге, процедури, які використовує Центр ВОІВ та його адміністративні комісії, відрізняються мінімізацією часових та матеріальних витрат сторін (див. Додаток 4). По-третє, складний, але прозорий порядок формування складу адміністративної комісії дозволяє мінімізувати корупційні ризики під час призначення її членів. По-четверте, Центр ВОІВ використовує досить ефективну процедуру забезпечення виконання позивних вимог – блокування доменного імені. По-п'яте, можливість застосовувати як мову адміністративного провадження мову угоди про реєстрацію (українську, російську чи англійську) дозволяє запобігти зайвих часових та фінансових витрат на переклад відповідних документів. По-шосте, швидкість розгляду справ (у середньому від двох до трьох місяців) позитивно відрізняється від термінів розгляду справ у судах України (середній термін розгляду доменного спору, виходячи із аналізу даних Єдиного державного реєстру судових рішень, – близько одного року, втім, іноді справи розглядаються два-три роки).

Натомість юрисдикційні форми вирішення доменних спорів мають локальний у межах певної держави характер і регламентуються вимогами процесуальних кодексів, у межах яких здійснюється судочинство.

Згідно з положеннями частин 1–3 ст. 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими

особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи [1].

Відповідно до положень статті 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України [13]. Стаття 7 вказаного закону визначає, що кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи мають право на судовий захист в Україні нарівні з громадянами і юридичними особами України. Доступність правосуддя для кожної особи забезпечується відповідно до Конституції України та в порядку, встановленому законами України [13].

Особливості юрисдикційної форми вирішення доменних спорів обумовлюють дещо відмінний від інших видів спорів порядок судового розгляду. По-перше, обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору, згадування про який міститься у частині 4 ст. 124 Конституції України, на рівні закону України досі не визначено. Спроби законодавчого врегулювання вказаної проблеми так чи інакше наштовхуються на питання про межі впливу держави на Інтернет, про що ми вже писали у першому розділі.

По-друге, вирішення доменних спорів в юрисдикційній формі не має своїми передумовами наявність попередніх спроб їх вирішити на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування. Це безпосередньо впливає із першої особливості юрисдикційної форми доменних спорів.

По-третє, вирішення доменних спорів регулюється нормами декількох галузей права, розмежування між якими характеризується конфліктом юрисдикцій різних судів.

До юрисдикції загальних судів у порядку цивільного судочинства належать справи, що виникають із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Суди розглядають у порядку цивільного судочинства також вимоги до реєстрації майна і майнових прав та інших реєстраційних дій, якщо ці вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав, якщо цей спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді та був переданий на його розгляд з такими вимогами [125].

До юрисдикції господарських судів належать справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності, та інші справи у визначених законом випадках, зокрема:

1) справи у спорах, що виникають під час укладання, зміни, розірвання і виконання правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та/або фізичні особи – підприємці;

2) справи у спорах щодо приватизації майна, крім спорів про приватизацію державного житлового фонду;

3) справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів;

4) справи у спорах, що виникають із правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах;

5) справи у спорах щодо цінних паперів, серед іншого пов'язані з правами на цінні папери та правами, що виникають із них, емісією, розміщенням, обігом та погашенням цінних паперів, обліком прав на цінні

папери, зобов'язаннями за цінними паперами, крім боргових цінних паперів, власником яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та векселів, що використовуються у податкових і митних правовідносинах;

б) справи у спорах щодо права власності чи іншого речового права на майно (рухоме та нерухоме, в тому числі на землю), реєстрації або обліку прав на майно, яке (права на яке) є предметом спору, визнання недійсними актів, що порушують такі права, крім спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та спорів щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, а також справи у спорах щодо майна, що є предметом забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та/або фізичні особи – підприємці;

7) справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції, в тому числі у спорах, пов'язаних з оскарженням рішень Антимонопольного комітету України, а також справи за заявами органів Антимонопольного комітету України з питань, віднесених законом до їх компетенції, крім спорів, які віднесено до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності;

8) справи про банкрутство та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, серед іншого справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також спорів про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених Податковим кодексом України;

9) справи за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство;

10) справи у спорах щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів господарювання та їх органів, посадових та службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності, крім актів (рішень) суб'єктів владних повноважень, ухвалених на виконання їхніх владних управлінських функцій, та спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем;

11) справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України «Про третейські суди», якщо такі рішення ухвалено у визначених вище спорах;

12) справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинено) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах;

13) вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, визнання недійсними актів, що порушують права на майно (майнові права), якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав чи спору, що виник з корпоративних відносин, якщо цей спір підлягає розгляду в господарському суді та був переданий на його розгляд разом з такими вимогами;

14) справи у спорах про захист ділової репутації, крім спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем або самозайнятою особою;

15) інші справи у спорах між суб'єктами господарювання;

16) справи за заявами про видачу судового наказу, якщо заявником та боржником є юридична особа або фізична особа – підприємець;

17) справи, що виникають під час укладання, зміни, розірвання та виконання договорів, укладених у межах державно-приватного партнерства, у тому числі концесійних договорів, крім спорів, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства [126].

Слід також зауважити, що відповідно до судової реформи 2016 року у системі судоустрою як суд першої інстанції з розгляду окремих категорій справ було запроваджено Вищий суд з питань інтелектуальної власності. Перехідними положеннями до першої редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачалося, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності утворюється і що проведення конкурсу на посади суддів у цьому суді має бути оголошено протягом дванадцяти місяців з дня набрання чинності цим Законом [13]. Указом Президента України від 29.09.2017 р.№ 299/2017 «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» вказаний Суд було утворено [127].

Вища кваліфікаційна комісія суддів України 30 вересня 2017 року оголосила конкурс за заняття 21 вакантної посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності, 3 жовтня 2017 року відбувся конкурсний іспит для кандидатів на посади вказаного суду. 1 листопада 2018 року Вища кваліфікаційна комісія суддів України затвердила рейтингові результати складеного іспиту, з яким успішно впоралися 63 кандидати, й оголосила наступний етап конкурсу – співбесіди з членами вказаної Комісії. 5 жовтня 2018 року було оголошено конкурс на зайняття 9 вакантних посад суддів Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності [128]. Після цього процес формування суду загальмувався внаслідок недостатності політичної волі для його створення. Наразі термін чинності результатів відбору суддів спливає, і конкурс необхідно оголошувати знову. Тимчасово виконуючому обов'язки керівника апарату Вищого суду з питань інтелектуальної власності, призначеному наказом Державної судової адміністрації України від 14 січня 2020 р.№ 06/к [129], станом на жовтень 2020 року навіть не було виділено приміщення для роботи.

Втім, новий етап розвитку правового забезпечення відносин у сфері інтелектуальної власності пов'язують зі створенням Національного органу інтелектуальної власності. 16 червня 2020 року Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих

актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» [130]. Указаним законом було внесено низку змін до законів України «Про авторське право і суміжні права» [131], «Про охорону прав на промислові зразки» [132], «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [24], «Про правову охорону географічних зазначень» [133], «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» [134], «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» [135], «Про адміністративні послуги» [136] та інших правових актів. Ці зміни мали своєю метою створення Національного органу інтелектуальної власності – державної організації, що належатиме до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, визначеної на національному рівні Кабінетом Міністрів України як така, що здійснює повноваження у сфері інтелектуальної власності, визначені цим законом, іншими законами у сфері інтелектуальної власності й актами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, та статутом, і має право представляти Україну в міжнародних та регіональних організаціях [24].

У пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» зазначалося, що його розроблено з метою запровадження дворівневої системи державного управління сферою інтелектуальної власності: створення Національного органу інтелектуальної власності України (НОІВ) як юридичної особи публічного права, що належить до сфери управління Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (Мінекономіки); при цьому Мінекономіки забезпечуватиме формування та реалізуватиме державну політику в сфері інтелектуальної власності, а НОІВ виконуватиме окремі публічні функції (владні повноваження) з реалізації державної політики (видача охоронних

документів (патентів, свідоцтв) на об'єкти права інтелектуальної власності), в межах реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р.№ 5 [137], Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 р.№ 402 [138], та на виконання пункту 1.5 Плану заходів з реалізації Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р.№ 632 [139]. Проектом закону передбачається створення Національного органу інтелектуальної власності України (НОІВ) як юридичної особи публічного права (державної організації), що належить до сфери управління Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (Мінекономіки). Мінекономіки забезпечуватиме формування та реалізуватиме державну політику в сфері інтелектуальної власності, а НОІВ виконуватиме окремі публічні функції (владні повноваження) з реалізації державної політики (видача охоронних документів (патентів, свідоцтв) на об'єкти права інтелектуальної власності).

Зазначений підхід щодо запровадження дворівневої структури державної системи правової охорони інтелектуальної власності розроблено з урахуванням передового досвіду іноземних держав (зокрема, Німеччини, Японії, Польщі, Естонії, Грузії, Данії, Сінгапуру, Фінляндії, Південної Кореї, Франції) [140].

Разом із тим не можемо не звернути уваги на дві обставини. По-перше, відповідні законодавчі новели не враховували існування й необхідність вирішення доменних спорів; по-друге, ми не можемо не звернути увагу на грубе порушення нормами вказаного Закону конституційного і загальноправового розуміння правової охорони інтелектуальної власності. На думку ініціаторів законопроекту, «державна система правової охорони інтелектуальної власності – центральний орган

виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, НОІВ і сукупність наукових, освітніх, інформаційних та інших відповідної спеціалізації державних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності» [140]. На жаль, цим визначенням було доповнено шість із вказаних вище законів України, і сьогодні легальне визначення державної системи правової охорони інтелектуальної власності не охоплює ані судів, ані правоохоронних органів, ані Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, ані інших суб'єктів, діяльність яких передбачає серед іншого протидію порушенню права інтелектуальної власності або відновлення порушених прав суб'єктів правовідносин.

Слід також згадати, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 р. № 402-р, яким була схвалена Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, було розпочато у серпні 2016 року інституціональну реформу сфери державного управління правової охорони інтелектуальної власності з реалізації Постанови Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. № 585 про ліквідацію Державної служби інтелектуальної власності України, функції якої передано до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [141]. 24 травня 2018 року відповідно до наказу № 718 Міністра економічного розвитку і торгівлі було утворено державну організацію «Національний офіс інтелектуальної власності» (НОІВ) – орган державної системи правової охорони інтелектуальної власності, визнаний на національному рівні, що здійснює повноваження у сфері інтелектуальної власності, визначені законодавством та статутом. Згідно зі Статутом [142] Офіс – це державна некомерційна організація, яка належить до управління вказаного Міністерства та покликана виконувати всі стратегічні завдання держави щодо інтелектуальної власності, а також поточні

доручення Міністерства. Повноваження інших органів держави, покладені на нього профільними законами, які регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності, наприклад Законом України «Про авторське право і суміжні права», були передані Національному офісу інтелектуальної власності [143]. Проте, на жаль, жодного звіту про діяльність вказаного Офісу на його офіційному сайті станом на жовтень 2020 року немає, що не дозволяє оцінити його внесок у проблему розбудови національної системи охорони та захисту інтелектуальної власності та створення сприятливих умов для вирішення доменних спорів.

Отже, на сьогодні діяльність Національного офісу інтелектуальної власності залишається непрозорою, Національний орган інтелектуальної власності тільки починає створюватися, Вищий суд з питань інтелектуальної власності не укомплектовано суддями, а розуміння щодо розмежування цивільної, господарської та адміністративної юрисдикції у сфері вирішення доменних спорів не сформовано.

Ми поділяємо думку голови Комітету інтелектуальної власності Національної асоціації адвокатів України М. Потоцького щодо того, що створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності вирішить проблему конфлікту юрисдикцій у відповідних спорах (триваючий конфлікт адміністративної та цивільної/господарської юрисдикцій негативно впливав на IP-сферу), при цьому положення чинного Господарського процесуального кодексу України варто доповнити нормами, які конкретизуватимуть юрисдикцію вказаного суду, та віднести до неї спори про адміністративні правопорушення, податкові, митні, трудові та кримінальні справи. Розгляд таких справ судами, які не спеціалізуються на питаннях спорів у сфері інтелектуальної власності, містить ризики встановлення преюдиціальних фактів, які у майбутньому можуть бути використані в інших спорах [144].

По-четверте, розвиток юрисдикційної форми вирішення доменних спорів пройшов три стадії, які будуть охарактеризовані нами нижче на прикладі конкретних судових рішень. Для кожної із стадій характерними

були певні ознаки, пов'язані з рівнем розвитку національного законодавства, правозастосовної практики та розвитком самої системи доменних імен.

На першій стадії розвитку юрисдикційної форми вирішення доменних спорів (2006–2010 рр.) відбувалося структурування вимог до доказів у доменних спорах, а сама судова практика відрізнялася значним переважанням рішень судів щодо відмови у задоволенні позовних вимог. Так, у рішенні Господарського суду Луганської області від 08.08.2006 р. у справі № 18/102пн за позовом приватного підприємця ОСОБА_1, м. Луганськ, до приватного підприємця ОСОБА_2, м. Антрацит Луганської області, про заборону використання знака для товарів і послуг позивачем було заявлено вимогу про заборону відповідачу використовувати у назві його комп'ютерних послуг позначення «ІНФОРМАЦІЯ_1». Поясненнями від 04.05.2006 р. позивач зазначив, що «ІНФОРМАЦІЯ_1»– це позначення, яке відповідач використовує у своєму доменному імені. З урахуванням указаних пояснень позивачем було заявлено вимогу про заборону відповідачу використовувати у своєму доменному імені позначення «ІНФОРМАЦІЯ_1», а також застосовувати його під час пропонування та надання комп'ютерних послуг, оскільки вказані позначення і знак схожі на зареєстрований знак для товарів і послуг позивача, стосовно перелічених у свідоцтві послуг, та внаслідок такого використання це позначення і знак можна сплутати [145].

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що позначення «ІНФОРМАЦІЯ_1», яке є частиною його доменного імені, відрізняється від знака для товарів і послуг позивача до ступеня неможливості їх сплутання. Розглянувши матеріали справи, вислухавши представників сторін, суд установив, що позивач є власником знака для товарів і послуг –«ІНФОРМАЦІЯ_2», що підтверджується свідоцтвом на знак для товарів і послуг від 15.07.2005 р.№ НОМЕР_1, виданим позивачу Державним департаментом інтелектуальної власності (Укрпатентом). Позивач зазначив, що він здійснює підприємницьку діяльність з надання комп'ютерних послуг (надання доступу до світової комп'ютерної мережі

тощо) із застосуванням вказаного знака для товарів і послуг. Позивач указав, що відповідач також здійснює підприємницьку діяльність стосовно надавання доступу до світової комп'ютерної мережі Інтернет і при цьому в засобах масової інформації, у рекламних листівках та в мережі Інтернет він зазначає своє доменне ім'я: «http://ІНФОРМАЦІЯ_1.ua» [145].

Позивач вважав, що позначення «ІНФОРМАЦІЯ_1», що є частиною доменного імені відповідача, яке застосовується під час пропонування та надання комп'ютерних послуг, схоже на зареєстрований знак позивача, стосовно перелічених у свідоцтві послуг, та внаслідок такого використання це позначення і знак можна сплутати. На підставі ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» позивач просив суд заборонити відповідачу використовувати у своєму доменному імені, а також під час пропонування та надання комп'ютерних послуг, позначення «ІНФОРМАЦІЯ_1». Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що позначення, яке ним використовується, відрізняється від знака для товарів і послуг позивача до ступеня неможливості їх сплутання. З метою з'ясування питання, чи є доменне ім'я: «http://ІНФОРМАЦІЯ_1.ua» та позначення «ІНФОРМАЦІЯ_1» схожими на знак для товарів і послуг позивача настільки, що їх можна сплутати, ухвалою господарського суду від 04.05.2006 р. була призначена судова експертиза [145].

Дослідивши матеріали справи й вислухавши представників сторін, суд дійшов висновку, що позов не підлягає задоволенню з таких підстав.

Згідно з частиною 4 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» використання знака визнається застосування його в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет, у тому числі в доменних іменах [145].

Відповідно до частини 5 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» свідоцтво надає його власнику виключне право забороняти іншим особам використовувати без його згоди, якщо інше не передбачено цим законом: позначення, схоже на зареєстрований знак,

стосовно перелічених у свідоцтві товарів і послуг, якщо внаслідок такого використання ці позначення і знак можна сплутати. Позивач є власником знака для товарів і послуг «ІНФОРМАЦІЯ_2», що підтверджується свідоцтвом на знак для товарів і послуг від 15.07.2005 р.№ НОМЕР_1, виданим позивачу Державним департаментом інтелектуальної власності (Укрпатентом). Позивач здійснює підприємницьку діяльність з надання комп'ютерних послуг (надання доступу до світової комп'ютерної мережі тощо) з використанням вказаного знака для товарів і послуг. Відповідач також здійснює підприємницьку діяльність стосовно надання доступу до світової комп'ютерної мережі Інтернет і при цьому в засобах масової інформації, у рекламних листівках та в мережі Інтернет він зазначає своє доменне ім'я: «http://ІНФОРМАЦІЯ_1.ua» [145].

Позивач указав, що позначення «ІНФОРМАЦІЯ_1», що є частиною доменного імені відповідача, яке застосовується під час пропонування та надання комп'ютерних послуг, схоже на зареєстрований знак позивача, стосовно перелічених у свідоцтві послуг, та внаслідок такого використання це позначення і знак можна сплутати [145].

Згідно з пунктом 45 Рекомендацій Президії Вищого господарського суду України від 10.06.2004 р.№ 04-5/1107 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності»(із змінами, внесеними згідно з Рекомендаціями Президії Вищого господарського суду № 04-5/26 від 01.02.2005 р.) господарські суди не повинні встановлювати схожість знаків для товарів і послуг на власний розсуд; для з'ясування цих питань господарському суду необхідно призначати судову експертизу [145].

З метою з'ясування питання, чи є доменне ім'я «http://ІНФОРМАЦІЯ_1.ua», а також позначення «ІНФОРМАЦІЯ_1»та «ІНФОРМАЦІЯ_3»схожими на знак позивача настільки, що їх можна сплутати, ухвалою господарського суду від 04.05.2006 р. була призначена судова експертиза. Згідно з висновком судової експертизи об'єктів права

інтелектуальної власності від 05.07.2006 р., яка проводилася Науково-дослідним центром судової експертизи з питань інтелектуальної власності (м. Київ), доменне ім'я «http://ІНФОРМАЦІЯ_1.ua», позначення «ІНФОРМАЦІЯ_1» та позначення «ІНФОРМАЦІЯ_3», які використовувалися відповідачем, не є схожими на знак для товарів і послуг за свідоцтвом України № НОМЕР_1 (власником, якого є позивач) настільки, що їх можна сплутати. Таким чином, обставини, на які посилався позивач як на підставу своїх позовних вимог, спростовуються висновком судової експертизи. На підставі викладеного, керуючись ст.ст. 44, 49, 82, 84, 85 ГПК України, суд вирішив у позові відмовити [145].

Проблеми, які виникали під час судового розгляду доменних спорів на початку 2000-х років, знайшли відображення й у наукових джерелах. Так, Ю. В. Носік пише з цього приводу: «Вирішуючи спори, пов'язані із доменними іменами, суди стикаються з проблемою кваліфікації домену як об'єкта правовідносин та його співвідношення з іншими об'єктами цивільних прав. Так, Господарський суд Донецької області у рішенні від 25.10.2006 р. у справі № 14/190пд зазначив: “Позивач не зробив посилання на жодний нормативний акт, що визначає доменне ім'я як об'єкт інтелектуальної власності, або навіть не пояснив, до якого виду об'єктів інтелектуальної власності (об'єкт авторського права, промислова власність, комерційне позначення тощо) воно належить. Таким чином, доводи позивача про наявність у нього права інтелектуальної власності на доменні імена до уваги не приймаються, а у задоволенні позовних вимог в цій частині слід відмовити”. Далі в рішенні констатується, що доменні імена не є об'єктами інтелектуальної власності. У певному зв'язку з таким рішенням перебуває такий висновок суду щодо оборотоздатності доменних імен. Зокрема, оцінюючи договір, за яким доменні імена були передані однією особою іншій за плату, Господарський суд Донецької області у цій же справі дійшов висновку про його неправомірність. Суд встановив, що доменні імена були передані за договором купівлі-продажу. Відповідно до зазначеного договору

ТОВ«М.» сплатило позивачеві певну суму як плату за передані домени, а згодом відбулась офіційна передача доменних імен. Суд дійшов висновку, що доменне ім'я не може знаходитись у власності будь-якої особи, воно закріплюється (делегується) зацікавленому учаснику інформаційного обміну та має позначати відповідні сайти для їх ідентифікації у мережі Інтернет. Таким чином, на думку суду, набувач за договором купівлі-продажу не отримав жодних прав на доменні імена» [17, с. 311].

Питання допустимості доказів під час судового вирішення доменних спорів в Україні розглядалися і в рішенні Вищого господарського суду України від 18.07.2006 р. № 20/500 за касаційною скаргою «Уелд Класс Сігалл Інтернешнл АБ», Швеція (далі – відповідач-2) на рішення Господарського суду міста Києва від 06.06.2006 року та постанову Київського апеляційного господарського суду від 21.04.2006 р. зі справи № 20/500 за позовом закритого акціонерного товариства «Уорлд Класс Клабз», м. Москва Російської Федерації (далі – ЗАТ «Уорлд Класс Клабз») до Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України, м. Київ (далі – Департамент, відповідач-1) та Уелд Класс Сігалл Інтернешнл АБ про дострокове припинення дії свідоцтва, суд постановив таке. ЗАТ «Уорлд Класс Клабз» звернулося до господарського суду міста Києва з позовом про дострокове припинення дії свідоцтва на знак для товарів та послуг «World Class» № 11287. Рішенням господарського суду міста Києва від 06.02.2006 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 21.04.2006 р., позов було задоволено. Названі рішення та постанову попередніх судових інстанцій мотивовано тим, що «Уелд Класс Сігалл Інтернешнл АБ» не здійснив використання спірного знака для товарів і послуг в розумінні статті 16 Закону України «Про знаки для товарів і послуг» протягом трьох років з моменту публікації відомостей про видачу спірного свідоцтва, що є підставою для припинення дії цього свідоцтва відповідно до приписів статті 18 цього закону [146].

У касаційній скарзі до Вищого господарського суду України «Уелд Класс Сігалл Інтернешнл АБ» просить скасувати оскаржувані судові акти місцевого та апеляційного господарських судів та ухвалити нове рішення по суті спору, посилаючись на порушення судами норм матеріального та процесуального права і невідповідність висновків судів дійсним обставинам справи. Зокрема, в обґрунтування касаційної скарги зазначено про використання відповідачем-2 спірної торговельної марки у внутрішній рекламі під час проведення спортивних змагань стронгменів, у мережі Інтернет, а також шляхом нанесення спірного знака для товарів і послуг на спортивний одяг та інвентар, у зв'язку з чим відсутні передбачені законом підстави для дострокового припинення дії оспорюваного свідоцтва [146].

Перевіривши на підставі встановлених попередніми судовими інстанціями фактичних обставин справи правильність застосування ними норм матеріального і процесуального права й заслухавши пояснення представників сторін, Вищий господарський суд України дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення касаційної скарги, серед яких називалося й таке: «надані відповідачем-2 витяги з веб-сайтів не можуть бути належними доказами у справі, оскільки не можуть свідчити, що на них розміщено відповідну інформацію; використання оспорюваного знака в мережі Інтернет для України може бути визнане лише у випадку реєстрації сайту, що відтворює торгову марку, в домені .ua, проте таких доказів не подано». Керуючись статтями 1117–11111 ГПК України, Вищий господарський суд України постановив рішення господарського суду міста Києва від 06.02.2006 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 21.04.2006 р. зі справи № 20/500 залишити без змін, а касаційну скаргу «Уелд Класс Сігалл Інтернешнл АБ» – без задоволення [146].

Київський апеляційний господарський суд у своєму рішенні від 25.07.2006 р. № 20/126, розглянувши у відкритому судовому засіданні апеляційну скаргу Бріджстоун Корпорейшн на рішення Господарського суду м. Києва від 06.04.2006 р. у справі № 20/126 за позовом Бріджстоун

Корпорейшн до Товариства з обмеженою відповідальністю «Автоленд-Дніпро» про визнання реєстрації доменного імені недійсною в Україні встановив, що Бріджстоун Корпорейшн звернулася у місцевий господарський суд з позовом до ТОВ «Автоленд-Дніпро» у якому просить визнати недійсною в Україні реєстрацію доменного імені «bridgestone.com.ua». Рішенням Господарського суду м. Києва від 06.04.2006 року в позові відмовлено. Не погоджуючись з рішенням місцевого господарського суду, позивач подав апеляційну скаргу, в якій просить Київський апеляційний господарський суд скасувати рішення та ухвалити нове рішення про задоволення позову в повному обсязі. Свої вимоги апелянт обґрунтовує тим, що рішення місцевого господарського суду ухвалено з неповним з'ясуванням обставин, що мають значення для справи, місцевий господарський суд неправильно застосував та порушив норми матеріального права. Зокрема, Бріджстоун Корпорейшн у своїй апеляційній скарзі стверджує, що відповідач користується знаком позивача і його репутацією стосовно тотожних і споріднених товарів. При цьому апелянт стверджує, що оскільки Бріджстоун Корпорейшн є власником свідоцтва для товарів «BRIDGESTONE», саме йому належить право надавати згоду іншим особам на використання такого знака та/або реєстрацію вищезазначеного доменного імені [147].

Дослідивши матеріали справи й обговоривши доводи апеляційної скарги, колегія суддів дійшла висновку, що апеляційна скарга не підлягає задоволенню з огляду на таке. Компанія «Бріджстоун Корпорейшн є власником знаків для товарів і послуг за свідоцтвом № 8673 на знак для товарів і послуг «BRIDGESTONE», за свідоцтвом № 18080 на знак для товарів і послуг «BRIDGESTONE», за свідоцтвом № 22098 на знак для товарів і послуг «BRIDGESTONE» для товарів 7 та 12 класів МКТП. Також Бріджстоун Корпорейшн має реєстрацію доменного імені «www.bridgestone.com». ТОВ «Ай Пі Телеком» (провайдер) зареєстрував на ім'я ТОВ «Консул Автомотів» (абонент) за договором № 4424/domain від 02.02.2004 р. доменне ім'я «bridgestone.com.ua». У подальшому ТОВ «Консул

Автомобілів» (абонент) передав, а ТОВ «Автоленд-Дніпро» (покупець) прийняв за договором купівлі-продажу № 1 від 13.02.2006 р. у власність за плату зареєстроване провайдером ТОВ «Ай Пі Телеком» доменне ім'я «bridgestone.com.ua», що належало абоненту на підставі договору № 4424/domain від 02.02.2004 р. [147].

Спів у справі виник у зв'язку із тим, що позивач вважає, що оскільки доменне ім'я «bridgestone.com.ua» є тотожним товарному знаку «BRIDGESTONE», порушуються права Бріджстоун Корпорейшн, що впливають зі свідоцтва на знак для товарів та послуг [147].

Судова колегія вважає, що позовні вимоги Бріджстоун Корпорейшн визнати недійсною в Україні реєстрацію доменного імені «bridgestone.com.ua» не підлягають задоволенню з огляду на таке. Відповідно до пункту 4 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» використання знака визнається застосування його в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет, серед іншого в доменних іменах. Таким чином, матеріалами справи доведено, що ТОВ «Автоленд - Дніпро» використовує знак для товарів і послуг «BRIDGESTONE», який захищено свідоцтвом України № 18080 та № 22098, виданими Бріджстоун Корпорейшн. При цьому матеріали справи не містять доказів надання власником свідоцтва відповідачу права на таке використання [147].

Відповідно до пункту 2 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» свідоцтво надає його власнику право використовувати знак та інші права, визначені цим законом. Так, відповідно до пункту 5 зазначеної вище статті свідоцтво надає його власнику виключне право забороняти іншим особам використовувати без його згоди, якщо інше не передбачено цим законом: зареєстрований знак стосовно перелічених у свідоцтві товарів і послуг; зареєстрований знак стосовно товарів і послуг, споріднених з указаними у свідоцтві, якщо внаслідок такого використання можна ввести в оману щодо особи, яка виробляє товари чи надає послуги; позначення, схоже на зареєстрований знак, стосовно перелічених у свідоцтві

товарів і послуг, якщо внаслідок такого використання ці позначення і знак можна сплутати; позначення, схоже на зареєстрований знак, стосовно товарів і послуг, споріднених з указаними у свідоцтві, якщо внаслідок такого використання можна ввести в оману щодо особи, яка виробляє товари чи надає послуги, або ці позначення і знак можна сплутати. При цьому чинним законодавством не передбачено такого способу захисту прав власника свідоцтва, як визнання недійсною реєстрації доменного імені [147].

За таких обставин у позові Бріджстоун Корпорейшн визнати недійсною в Україні реєстрацію доменного імені «bridgestone.com.ua» належить відмовити [147].

Судова колегія вважає за необхідне зазначити, що вказане не позбавляє Бріджстоун Корпорейшн права звернутись до суду із позовом, обравши визначений чинним законодавством спосіб захисту своїх прав. У зв'язку з цим підстав для скасування ухваленого рішення Київський апеляційний господарський суд не вбачає, а отже, апеляційна скарга Бріджстоун Корпорейшн підлягає залишенню без задоволення [147].

Окремо слід згадати про рішення Господарського суду Донецької області у справі № 14/190пд від 25.10.2006 року. Товариство з обмеженою відповідальністю «Інтернет-Донбас» м. Донецьк звернулось до господарського суду Донецької області з позовом до Товариства з обмеженою відповідальністю «Медіа холдінг „Інтернет-Донбас”» м. Донецьк та Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтернет Інвест» м. Київ про визнання акту передання доменних імен від 20.12.2004 р. таким, що не відповідає законодавству; заборону Товариству з обмеженою відповідальністю «Медіа холдінг „Інтернет-Донбас”» використовувати такі домени: novosti.dn.ua, kamerton.dn.ua, cutit-ua.com, krasnaya.com.ua, biomed.dn.ua, pluton-club.com.ua, pluton.com.ua, dontehrezina.com, skoda.net.ua, dinamo.dn.ua, uasms.net, gold.dn.ua, region.dn.ua, internet.dn.ua; а також зобов'язання Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтернет Інвест» відновити адміністративний контакт доменів: novosti.dn.ua, kamerton.dn.ua,

cutit-ua.com, krasnaya.com.ua, biomed.dn.ua, pluton-club.com.ua, pluton.com.ua, dontehrezina.com, skoda.net.ua, dinamo.dn.ua, uasms.net, gold.dn.ua, region.dn.ua, internet.dn.ua. У судовому засіданні від 12.07.2006 р. позивач надав заяву про доповнення позовних вимог, якою фактично збільшив розмір позовних вимог та попросив суд визнати право інтелектуальної власності Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтернет-Донбас» на доменні імена й визнати договір № 20/12-1 від 20.12.2004 р. таким, що не відповідає законодавству, оскільки порушує права позивача [148].

За результатами розгляду справи та враховуючи пояснення представників сторін господарський суд установив таке. Позивач та відповідач і є підприємствами, що здійснюють комерційну діяльність у сфері послуг, серед іншого надають послуги з розміщення інформації інших підприємств у всесвітній мережі Інтернет. За загальними принципами існування мережі Інтернет змістовна інформація зацікавлених осіб розміщується взаємопов'язаними групами файлів, що мають визначену унікальну адресу. Зазначена інформація – інтернет-сайт – має визначається числовим номером, завдяки якому стає можливим пошук у цифровій мережі за допомогою комп'ютера. Для полегшення сприйняття найменування сайту числові адреси зіставляються з буквеними позначеннями – доменними іменами (доменами). Далі суд указує: *«Оскільки порядок організації всесвітньої мережі Інтернет під час її створення визначено урядом США та контролюється комерційною Міжнародною корпорацією по розподіленню адресного простору мережі Інтернет (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN), застосувати законодавство України до таких відносин неможливо»* [148].

Суд аргументував свою позицію тим, що систему керування мережевим простором Інтернет побудовано за ієрархічним принципом (з верхнього до більш нижчих рівнів), тому кожен наступний користувач доменів (адміністратор домену) має приєднатися до відкритої угоди, що встановлює загальні привила користування доменом відповідного рівня.

Правила доменів нижчих рівнів ґрунтуються на правилах доменів вищих рівнів та не можуть їм суперечити. Для регулювання порядку адміністрування та розподілення доменних імен організацією ICANN розроблені відповідні документи (ICP-1: «Internet Domain Name System Structure and Delegation (ccTLDAdministration and Delegation)» та «Domain Name System Structure and Delegation»), що безперешкодно розповсюджуються мережею Інтернет та доводяться до суспільства. Викладених правил дотримується безпосередньо ICANN та особи, що розподіляють домени першого рівня [148].

У спорі, що розглядався, доменом першого рівня є домен побудований з двох груп літер розподілених крапкою після якого зазначена доменна зона, що закріплена за державою Україна та має позначення – «ua». Спірні домени є доменами другого рівня в зоні «dn.ua». «Правила домену com.ua.» та «Правила администрирования публичных доменов dn.ua donetsk.ua kh.ua kharakov.ua lg.ua lugansk.ua» не є нормативними, мають рекомендаційний характер, але добровільно застосовуються учасниками відносин у сфері регулювання всесвітньої мережі Інтернет (адміністраторами, реєстрантами та реєстраторами). За таких підстав суд вважає можливим застосувати їх на підставі статті 7 ЦК України як звичай, який не суперечить актам цивільного законодавства України, ратифікованим міжнародним договорам. Відповідно до зібраних у справі документів суд доходить висновку, що доменне ім'я не може перебувати у власності будь-якої особи, воно закріплюється (делегується) зацікавленому учаснику інформаційного обміну та має позначати відповідні сайти для їх ідентифікації у мережі Інтернет. Позивач не зробив посилання на жодний нормативний акт, що визначає доменне ім'я як об'єкт інтелектуальної власності, або навіть не пояснив, до якого виду об'єктів інтелектуальної власності (об'єкт авторського права, промислова власність, комерційне позначення тощо) воно належить. Таким чином, доводи позивача про наявність у нього права інтелектуальної власності на доменні імена до уваги не беруться, а у задоволенні позовних вимог в цій

частині слід відмовити. Під час розгляду позовних вимог про визнання акту передання доменних імен від 20.12.2004 р. таким, що не відповідає законодавству, суд керується ст. 12 ГПК України, відповідно до якої господарським судам підвідомчі справи у спорах, що виникають під час укладання, зміни, розірвання і виконання господарських договорів та з інших підстав, а також у спорах про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві. Акт державного чи іншого органу – це юридична форма рішень цих органів, тобто офіційний письмовий документ, який породжує певні правові наслідки, спрямований на регулювання тих чи інших суспільних відносин і має обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин. Таким чином, оскільки за позовом вимагається визнати недійсним (таким, що не відповідає законодавству) документ, який не є актом у розумінні ст. 12 ГПК України, провадження у справі в цій частині підлягає припиненню [148].

Отже, можна констатувати, що на першому етапі розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів рішення судів не відрізнялися наявністю одноманітних правових позицій та усталеності, а джерела, докази і компетенція самих судів у таких справах розумілися неоднозначно, внаслідок чого реєстратори доменних імен не могли повною мірою захистити свої порушені права та інтереси.

На другому етапі розвитку судової практики у досліджуваній сфері спостерігається поступове формування усталеності позицій судів, що було викликано як зростанням кількісних показників розглянутих справ, так і поступовим удосконаленням законодавства України в аспекті правового захисту інтелектуальної власності.

Становить інтерес рішення Господарського суду міста Києва від 22.03.2016 р. у справі № 910/28172/15 за позовом Ван Ту Тріп Лтд (One Two Trip Ltd) до Товариства з обмеженою відповідальністю «Айсмайт» і товариства з обмеженою відповідальністю «Інтернет інвест» про припинення порушення прав інтелектуальної власності та зобов'язання вчинити дії. Ван

Ту Тріп Лтд (One Two Trip Ltd) звернулось до Господарського суду міста Києва з позовною заявою до Товариства з обмеженою відповідальністю «Айсмарт» про припинення порушення прав інтелектуальної власності та зобов'язання вчинити дії. Позивач відповідно до позовної заяви зазначає, що відповідачу 1 делеговано ім'я в мережі Інтернет «onetwotrip.ua», у найменуванні якого використано комерційне найменування позивача «ONETWOTRIP». Дії Товариства з обмеженою відповідальністю «Айсмарт» позивач вважає незаконними, виходячи з такого [149].

Первинне делегування здійснено відповідачем 2, яку уповноважено на те реєстратором. Первинне делегування на користь відповідача 2 здійснено на підставі наявності у нього права власності на знак для товарів і послуг «ONETWOTRIP» (Свідоцтво України № 155394, послуги класу 39 МКТП). 29 квітня 2013 р. між позивачем та відповідачем 1 було укладено договір про передання права власності на знак для товарів і послуг, за яким до позивача перейшли всі права й обов'язки, що випливають із Свідоцтва України № 155394. Від переделегування доменного імені onetwotrip.ua на ім'я позивача відповідач 1 ухилився. Проте відповідачем 1 здійснено реєстрацію знака для товарів і послуг «ONETWOTRIP», за іншим класом – 35 МКТП [149].

Відповідно до Рішення Господарського суду міста Києва від 15.06.2015 р. у справі № 910/1258/15-г за позовом Ван Ту Тріп Лтд до ТОВ «Айсмарт» Свідоцтво України на знак для товарів і послуг № 179765 від 10.12.2013 року визнано недійсним у зв'язку з невідповідністю зареєстрованого знака для товарів і послуг умовам надання правової охорони: введення в оману щодо особи, яка надає послуги, схожістю знака, а також в зв'язку з незаконним використанням комерційної назви «ONETWOTRIP». Позивач використовує комерційне найменування «ONETWOTRIP» з 11.03.2011 р. Цей факт установлено рішенням Господарського суду міста Києва від 15.06.2015 року у справі № 910/1258/15-г. Доменне ім'я onetwotrip.ua є тотожним у своїй розрізняльній частині

«onetwotrip» із комерційним найменуванням позивача, яке використовується при наданні послуг в Україні [149].

Проаналізувавши матеріали справи та пояснення учасників судового процесу, суд доходить висновку про те, що позовні вимоги підлягають задоволенню з огляду на таке. Відповідно до статті 1 ГПК України підприємства, установи, організації, інші юридичні особи та громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності (далі – підприємства та організації), мають право звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав та охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням. За приписами статті 494 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) і пункту 4 статті 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (далі – Закон) набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом. Обсяг правової охорони торговельної марки визначається наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів і послуг, якщо інше не встановлено законом [149].

Процедуру делегування доменних імен в Україні не врегульовано спеціальним законом [149].

Процедура делегування доменних імен другого рівня в зоні .UA регулюється Регламентом особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA (далі – Регламент .UA) та Регламентом публічного домену (далі – Регламент) [149].

Відповідно до пункту 3.3 Регламенту. UA приватні доменні імена другого рівня в домені .UA делегуються виключно у разі, якщо відповідне доменне ім'я повністю або його компонент другого рівня (до знака, але не включаючи цей знак), за написанням збігається із знаком, права на використання якого на території України належать відповідному реєстранту.

Делегування доменного імені – це процес надання можливості певній особі користуватися певним доменним іменем. Делегування відбувається на платній основі реєстратором, який уклав із ТОВ «Хостмайстер» (адміністратором домену .UA) відповідну угоду про реєстрацію та делегування доменних імен в зоні .UA. Відповідно до частини 1 ст. 16 ЦК України кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу. Частиною 2 ст. 16 ЦК України встановлено, що способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідносини; припинення правовідносини; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди; визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб [149].

Відповідно до частини 1 ст. 7 ЦК України цивільні відносини можуть регулюватися звичаєм, зокрема звичаєм ділового обороту. Звичаєм є правило поведінки, не встановлене актами цивільного законодавства, але яке є усталеним у певній сфері цивільних відносин. Звичай може бути зафіксований у відповідному документі. Звичай, що суперечить договору або актам цивільного законодавства, у цивільних відносинах не застосовується (ч. 2 ст. 7 ЦК України) [149].

Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (Інтернет корпорація з присвоєння імен та номерів, далі – організація ICANN) – це міжнародна некомерційна організація, створена восени 1998 р. за участю уряду США для регулювання питань, пов'язаних з доменними іменами, IP-адресами та іншими аспектами функціонування Інтернету [149].

Організацією ICANN доменні спори в багатьох доменах (.COM, .ORG тощо) були акредитовані розглядати чотири міжнародні організації [149].

Тексти Принципів і Правил російською мовою містяться на сайті організації ICANN [149].

У пункті 3 Принципів вказано таке: «Мы аннулируем, передадим регистрацию другому лицу и внесем любые другие изменения при следующих условиях:

а. в соответствии с положениями Параграфа 8, при получении письменного или правильно составленного электронного заявления от вас или вашего доверенного лица с поручением принять таковые действия;

б. при получении распоряжения суда или арбитражного трибунала, и / или при любом требовании компетентных органов о принятии таковых действий;

с. при получении решения Административной комиссии о применении таковых действий к любой административной процедуре с вашим участием, проведенной в рамках данной Стратегии или более поздних ее версий, принятых ICANN. (См. Параграф 4(і) и (к) ниже.).

Мы также можем отменить, передать или любым другим образом внести поправки в регистрацию доменного имени в соответствии с условиями вашего соглашения о регистрации или другими требованиями, отвечающими нормам закона» [149].

Відповідно до чинного законодавства України Принципи та Правила, встановлені організацією ICANN, не мають загальнообов'язкового характеру на території України, проте в розумінні статті 7 ЦК України можуть вважатися звичаєм ділового обороту, узвичаєним у міжнародній практиці та який регулює відносини з вирішення спорів, що стосуються делегування доменних імен. Згідно з підпунктом 7.3.3 пункту 7.3 Регламенту зміни до запису про доменне ім'я вносяться виключно на підставі заявки, яку надсилає реєстратор до реєстраційної системи. Відповідно до пункту 2 Регламенту реєстратор – це особа, що надає послуги, необхідні для технічного забезпечення реєстрації, делегування та функціонування доменного імені; реєстрант – це особа, в інтересах якої здійснюється реєстрація та делегування

приватного доменного імені. Судом встановлено, що реєстратором доменного імені onetwotrip.ua є відповідач 2, а реєстрантом – відповідач 1. Відповідачами не надано доказів, які б спростовували зазначене позивачем [149].

Відповідно до статей 33, 34 ГПК України кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень; докази подаються сторонами та іншими учасниками судового процесу; обставини справи, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись іншими засобами доказування [149].

Обов'язок із доказування слід розуміти як закріплену в процесуальному та матеріальному законодавстві міру належної поведінки особи, що бере участь у судовому процесі, із збирання та надання доказів для підтвердження свого суб'єктивного права, що має за мету усунення невизначеності, яка виникає в правовідносинах у разі неможливості достовірно з'ясувати обставини, що мають значення для справи [149].

Керуючись статтями 32, 33, 49, 75, 82–85 ГПК України, суд вирішив позовні вимоги задовольнити і зобов'язати Товариство з обмеженою відповідальністю «Айсмайт» (03150, м. Київ, вул. Димитрова, 5, код ЄДРПОУ 37100956) припинити порушення прав інтелектуальної власності Ван Ту Тріп Лтд (One Two Trip Ltd, адреса: 33 Портер Род, П.О. Бокс 3169 ПМБ 103, Род Таун, Тортола, Постал Коде 1110, Британські Віргінські острови (VG) (33 Porter Road, P.O Box 3169 PMB 103, Road Town, Tortola, Postal Code 1110, British Virgin Islands (VG)) на комерційне найменування ONETWOTRIP: достроково анулювати реєстрацію доменного імені onetwotrip.ua. Крім того, суд вирішив зобов'язати Товариство з обмеженою відповідальністю «Інтернет інвест» (01103, Залізничне шосе, 47, м. Київ, код ЄДРПОУ 37100956) припинити порушення прав інтелектуальної власності Ван Ту Тріп Лтд (One Two Trip Ltd, адреса: 33 Портер Род, П.О. Бокс 3169 ПМБ 103, Род Таун, Тортола, Постал Коде 1110, Британські Віргінські

острови (VG) (33 Porter Road, P.O Box 3169 PMB 103, Road Town, Tortola, Postal Code 1110, British Virgin Islands (VG)) на комерційне найменування ONETWOTRIP: достроково анулювати реєстрацію доменного імені onetwotrip.ua [149].

Отже, для другого етапу розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів характерними були визнання Принципів та Правил ICANN звичаєм ділового обороту, узвичаєним в міжнародній практиці, який регулює відносини з вирішення спорів, що стосуються делегування доменних імен, визнання заявки, яку надсилає реєстратор до реєстраційної системи щодо зміни до запису про доменне ім'я, належним доказом у справі, тобто втрата висновком експертизи домінуючої позиції практично єдиного доказу у справі.

Третій етап розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів розпочався у 2018 році та триває донині. Протягом указанного періоду відбувалося вдосконалення як нормативно-правових актів України в галузі захисту права інтелектуальної власності, так і політики та принципів вирішення доменних спорів у домені .UA. Можна констатувати, що наразі судова практика у досліджуваній сфері характеризується більшою усталеністю. Так, Київський апеляційний суд у складі колегії суддів судової палати з розгляду цивільних справ у своєму рішенні від 22 січня 2020 року у справі № 754/5784/18 визначив, що, відповідно до частини 1 ст. 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» будь-яке посягання на права власника свідоцтва, передбачені статтею 16 цього закону, в тому числі вчинення без згоди власника свідоцтва дій, що потребують його згоди, та готування до вчинення таких дій, вважається порушенням прав власника свідоцтва, що тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України. Порушенням прав власника свідоцтва вважається також використання без його згоди в доменних іменах знаків та позначень; з указаних у частині 5 ст. 16 Закону. Пунктом 2 ст. 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» встановлено, що на вимогу

власника свідоцтва таке порушення повинно бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику свідоцтва заподіяні збитки [150].

З наведених обставин справи вбачається, що позивач є власником знака для товарів і послуг, який є графічним і містить словесне позначення «Mary Kay». Таким чином, позивачу належить виключне право на використання знака для товарів і послуг за свідоцтвом України № НОМЕР_1 та № НОМЕР_2 та виключне право перешкоджати неправомірному використанню такої торговельної марки. Використання без згоди власника свідоцтва в доменних іменах знаків та позначень знака саме по собі є посяганням на права власника свідоцтва на знаки для товарів і послуг, тому незалежно від того, чи вчинено відповідачами й інші дії, порушене право позивача підлягає захисту. Ураховуючи, що відповідно до положень статей 16, 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» порушенням прав власника свідоцтва вважається використання знака без його згоди в доменних іменах, то вимоги стосовно зобов'язання припинити порушення прав позивача та заборони використання торговельних марок є такими, що ґрунтуються на нормах чинного законодавства [150].

Щодо переделегування доменного імені на користь позивача колегія суддів виходить з такого. Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», доменне ім'я – ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті. Частиною 3 статті 56 Закону України «Про телекомунікації» визначено, що адміністрування адресного простору мережі Інтернет у домені UA здійснюється недержавною організацією, яка утворюється самоврядними організаціями операторів/провайдерів Інтернет та була зареєстрована відповідно до міжнародних вимог. Такою недержавною організацією, яка одноособово здійснює функції адміністрування адресного простору українського сегмента в мережі Інтернет, є ТОВ «Хостмайстер», яке, зокрема, передає іншим юридичним особам делегування в приватне користування доменними іменами юридичним та фізичним особам. Такі

права ця компанія отримала на підставі договору з міжнародною організацією «Інтернет корпорація з присвоєння імен та номерів» (організація ICANN). Питання щодо існування та регулювання взаємовідносин в сфері доменних імен законодавством України не врегульовано, вони встановлюються адміністратором домену в зоні UA – ТОВ «Хостмайстер». Так, у зв'язку з цим єдиним документом, яким регулюються відносини в сфері саме процедури делегування (передання в користування доменного імені певній особі, внесення будь-яких змін до запису про це доменне ім'я, тощо) доменних імен є «Регламент публічного домену», розроблений спільно ТОВ «Хостмайстер», адміністраторами публічних доменів та реєстраторами [150].

Відповідно до статті 5 ЦПК України суд, здійснюючи правосуддя, захищає права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законом або договором. У випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного, невизнаного або оспорюваного права, свободи чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону. Оскільки чинним законодавством України не передбачено, який саме спосіб захисту має бути застосований в справі про порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку в доменному імені, суд вважає за необхідне застосувати принцип найбільш справедливого та ефективного способу захисту [150].

Відповідно до частини 1 ст. 7 ЦК України цивільні відносини можуть регулюватися звичаєм, зокрема звичаєм ділового обороту. Звичаєм є правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері цивільних відносин. Звичай може бути зафіксований у відповідному документі. Процедуру делегування доменних імен не врегульовано законодавством, але врегульовано Регламентом, якого дотримуються всі учасники ринку доменних імен, а тому, цей Регламент у

відповідності до частини 1 ст. 7 ЦК України є звичаєм ділового обороту послуг з делегування доменних імен, прийнятим у цій категорії справ. Таким чином, єдиним документом, яким регулюються відносини в сфері процедури делегування (передання в користування доменного імені певній особі, внесення будь-яких змін до запису про це доменне ім'я тощо) доменного імені є «Регламент публічного домену» [150].

Отже, для третього етапу розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів є характерним широке використання судами принципу найбільш справедливого та ефективного способу захисту, визнання документів адміністратора домену .UA звичаєм ділового обороту. Однак, на жаль, суди у своїх рішеннях і не намагаються глибоко вивчити три основні питання, на яких ґрунтується право на доменне ім'я відповідно до Єдиної політики вирішення спорів про доменні імена, затвердженої ICANN 26 серпня 1999 р.: чи є доменне ім'я ідентичним зі знаками для товарів і послуг, на які заявник (позивач) має право, або схожим на них до ступеня ототожнення, чи є у відповідача права або законні інтереси стосовно доменного імені, і чи було це доменне ім'я зареєстровано і використовується недоброчесно).

2.2. Правовий статус центрів вирішення доменних спорів

Ефективне вирішення доменних спорів стало одним із головних завдань ICANN з моменту її створення. Указане завдання виконувалося у тісному зв'язку з ВОІВ, яка на прохання ICANN 30 квітня 1999 року підготувала та опублікувала звіт щодо конфліктів, пов'язаних з товарними знаками та доменними іменами, в якому пропонувалося встановити обов'язкову адміністративну процедуру щодо неправомірних реєстрацій [151]. Відтоді діяльність зі створення та вдосконалення найбільш ефективної інституційної і процесуальної системи вирішення доменних спорів не припинялася.

Висвітлюючи питання правового статусу центрів вирішення доменних спорів, перш за все слід назвати Центр Всесвітньої організації інтелектуальної власності з арбітражу і посередництва (центр ВОІВ), про процедури якого ми вже детально розповіли у попередньому підрозділі. Сама Всесвітня організація інтелектуальної власності – це міжнародна міждержавна організація, створена на основі Конвенції, ухваленої у 1967 році державами-членами Паризького союзу з охорони промислової власності, Бернського союзу з охорони творів літератури та мистецтва та інших спеціалізованих союзів. У 1974 році ВОІВ набула статусу спеціалізованої установи ООН. Її Секретаріат – Міжнародне бюро ВОІВ – розташовується у Женеві з 1974 року. Метою діяльності цієї міжнародної організації є сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом забезпечення співробітництва між державами та дотримання положень багатосторонніх договорів, що регулюють правові та адміністративні аспекти інтелектуальної власності. За активної участі країн-членів ВОІВ здійснює діяльність, спрямовану на формування глобальної політики у сфері інтелектуальної власності, узгодження національних законів і процедур у цій сфері, надання послуг міжнародним заявникам щодо отримання прав на об'єкти промислової

власності, обмін інформацією, надання технічної, організаційної та консультативної допомоги державам-членам ВОІВ і сприяння у вирішенні спорів у сфері інтелектуальної власності між суб'єктами приватного права тощо [152].

Центр ВОІВ з арбітражу та посередництва, розташований у Женеві (Швейцарія), з додатковим офісом у Сінгапурі, було засновано в 1994 році для того, щоб запропонувати варіанти альтернативного вирішення міжнародних комерційних спорів між приватними сторонами. Центр здійснює процедури арбітражу й надає посередницькі та експертні послуги у сфері захисту інтелектуальної власності [153].

Кількість справ, що надходять до Центру, щорічно збільшується. Предмет цих спорів охоплює договірні спори (наприклад, щодо патентів та ліцензій на програмне забезпечення, погодження щодо товарних знаків, розповсюдження фармацевтичних продуктів, досліджень та розробок). У спорах Центру ВОІВ беруть участь сторони, що перебувають у різних юрисдикціях, включно з Австрією, Китаєм, Францією, Німеччиною, Угорщиною, Індією, Ірландією, Ізраїлем, Італією, Японією, Нідерландами, Панамою, Іспанією, Швейцарією, Об'єднаним Королівством та Сполученими Штатами Америки [153].

Наразі, крім Центру ВОІВ, акредитацію ICANN на розгляд доменних спорів мають такі установи: Азійський центр з вирішення доменних спорів (Asian Domain Dispute Resolution Center) [154], Арабський центр з вирішення доменних спорів (Arab Center for Dispute Resolution) [155], Чеський арбітражний суд, арбітражний центр з вирішення спорів, пов'язаних з Інтернетом (The Czech Arbitration Center for Internet Disputes) [156], Канадський міжнародний центр з вирішення спорів в Інтернеті (Canadian International Internet Dispute Resolution Centre) [157] і Національний Арбітражний Форум (National Arbitration Forum) [158]. Ці акредитовані установи керуються UDRP, але мають власні додаткові правила.

Найбільш потужним за кількістю арбітрів та розглянутих справ є Національний арбітражний форум (FORUM) – організація вирішення доменних спорів, до складу якої входить більш ніж 1 600 арбітрів і посередників, практикуючих юристів та колишніх судів із США та 35 інших країн світу. Штаб-квартира Національного арбітражного форуму розташована в Міннеаполісе, штат Міннесота [159].

Національний арбітражний форум був заснований у 1986 році групою юридичних експертів – судовими виконавцями, арбітрами та колишніми суддями. Група використовувала свої знання про судові процеси, інформаційні технології та правила, щоб створити широкий спектр альтернативних програм вирішення спорів, щоб забезпечити цілісність судової системи з більшим вибором та контролем. У лютому 2013 року Національний арбітражний форум був обраний ICANN першим постачальником послуг з уніфікованої системи швидкого призупинення Uniform Rapid Suspension System (URS), яка була розроблена виключно для забезпечення власників торгових марок швидким і недорогим процесом видалення веб-сайтів, що порушують їх права інтелектуальної власності [160]. За цей час Форумом було розглянуто понад 19 тис. доменних спорів. Крім того, ця організація надає експертні висновки на проекти рішень ICANN, наприклад Uniform Dispute Resolution Policy у лютому 2011 року [161].

Національний арбітражний форум надає послуги з арбітражу та посередницьких відносин для підприємств у США та інших країнах. Форум також пропонує додаткові послуги ADR, які передбачають ранню нейтральну оцінку, конференції за розрахунками, інтернет-урегулювання, прискорений арбітраж, прискорене посередництво та міжнародний арбітраж [162].

Зауважимо, що у сфері захисту прав на товарні знаки і доменні імена через брак спеціального регулювання інтернет-провайдери Сполучених Штатів Америки також орієнтуються на положення Закону

про захист авторського права в цифрову епоху (Digital Millennium Copyright Act, або DMCA) [163], сподіваючись отримати звільнення від матеріальної відповідальності у разі дотримання встановлених там вимог. Суди за аналогією поширюють ці вимоги на відносини, пов'язані з порушеннями товарних знаків, незважаючи на те, що всі вимоги розглядаються в межах справ про притягнення до вторинної відповідальності. У кінцевому підсумку в США склалася гнучка система швидкого видалення спірного контенту, оскільки необхідні для видалення формальності зведено до мінімуму, а сервіс-провайдери прагнуть брати на себе більше зобов'язань щодо запобігання порушенням (системи фільтрації, моніторингу тощо), ніж це покладено на них законодавцем, щоб з більшою впевненістю підпадати під критерії «безпечної гавані». Водночас констатується, що «система піддається критиці за відсутність чітких норм, що встановлюють положення, аналогічні DMCA для порушень виняткових прав у сфері товарних знаків та інших сферах, що, незважаючи на наявність сформованих судових доктрин, створює невизначеність під час розгляду спорів між правовласниками і провайдерами...» [164].

Азійський центр з вирішення доменних спорів (Asian Domain Dispute Resolution Center) функціонує відповідно до China Internet Domain Name Regulations, які сформульовані відповідно до відповідних положень національних і міжнародних правил адміністрування доменних імен в Інтернеті, з метою сприяння розвитку Інтернету в Китаї, захисту безпечної та надійної роботи Китайської системи доменних імен Інтернету та регулювання адміністрування Китайської системи доменних імен Інтернету. Указаного Положення рекомендується дотримуватися під час реєстрації доменних імен та у пов'язаній з ними діяльності на території Китайської Народної Республіки. Адміністрування доменних імен в Інтернеті в Китаї здійснює МІІ. Його основні обов'язки полягають у такому: 1) формулювання положень та політики щодо адміністрування

доменних імен в Інтернеті;2) створення системи для .CN ccTLD та китайських доменних імен;3) адміністрування операційних установ кореневих серверів DNS, які створюють і експлуатують кореневі сервери DNS (включно із дзеркальними серверами) на території Китайської Народної Республіки;4) адміністрування реєстру доменних імен та реєстраторів на території Китайської Народної Республіки;5) нагляд та адміністрування послуг реєстрації доменних імен;6) відповідальність за міжнародну координацію, пов'язану з доменними іменами [165].

На відміну від більш-менш ліберальної системи адміністрування доменних імен, притаманної державам Європейського Союзу, регулювання досліджуваного виду суспільних відносин у Китаї має свою специфіку та відрізняється більшою жорсткістю. Так, встановлено, що будь-яка організація чи фізична особа не повинні вживати будь-яких заходів, що заважають нормальній роботі інтернет-системи доменних імен у Китаї. На адміністратора покладено обов'язок заохочувати та підтримувати технічні дослідження, поступове поширення та застосування китайських доменних імен (ст. 7 China Internet Domain Name Regulations). При цьому будь-яка організація, яка подає заявку на налаштування кореневого сервера DNS або бере участь у запуску будь-якого кореневого сервера DNS, повинна відповідати таким вимогам:1) мати відповідні фонди та професійний персонал;2) мати середовище та технічні можливості, що гарантують надійну роботу кореневого сервера DNS;3) мати досконалі заходи для захисту безпеки мереж та інформації;4) відповідати вимогам розвитку Інтернету та стабільної роботи системи доменних імен;5) відповідати іншим вимогам, встановленим китайським урядом (ст. 9).

Політика Азійського центра з вирішення доменних спорів вирішення спорів у разі зміни реєстратора передбачає, що у будь-якому спорі, пов'язаному з переданням доменного імені, рекомендується попередньо вирішити проблему між реєстраторами та реєстрантами, що

беруть участь у спорі. У випадках, коли це не вдається, і реєстратор збирається подати скаргу, застосовуються такі процедури. Реєстрант має ознайомитися з Transfer Dispute Resolution Policy (TDRP) до подання скарги. Плата для вирішення спорів у разі передання може бути істотною, тому реєстранти повинні повністю розуміти розмір зборів, які необхідно сплатити, яка сторона не несе відповідальності за їх оплату, а також коли та як ці збори слід оплачувати. Вирішення спорів містить у собі такі етапи. Група з розгляду спору повинна визначити адміністративну групу, призначену постачальником послуг з розгляду спорів для розгляду заявки про примусове виконання покарання щодо спору відповідно до поточної Політичної оцінки спорів. Арбітр повинен бути незалежною і нейтральною третьою стороною, не пов'язаною ні з реєстратором та реєстрантом, що беруть участь у спорі, ні з Оператором реєстру, в якому зареєстровано спірне доменне ім'я. ICANN повинна мати право акредитувати одного або кількох незалежних і нейтральних постачальників послуг з розгляду спорів відповідно до критеріїв, розроблених згідно з поточною Політичною оцінкою спорів. Існує два можливих варіанти в процесі розгляду спорів. На першому рівні скарга може бути подана безпосередньо постачальнику послуг, а на другому – можна оскаржити це рішення [166].

Чеський арбітражний суд при Чеській торговій палаті і Сільськогосподарській палаті Чеської Республіки здійснює альтернативне вирішення доменних спорів відповідно до .eu Alternative Dispute Resolution Rules (ADR Rules) [167], а також відповідно до Правил публічної політики для домену .eu Європейської комісії (Регламент ЄС 874/2004) [168]. Відповідно до положень статті 18 Регламенту ЄС 874/2004, якщо доменне ім'я розглядається судом держави-члена як наклепницьке, расистське або таке, що суперечить державній політиці, воно блокується Реєстром після повідомлення про рішення суду й анулюється після повідомлення про остаточне рішення суду. Реєстр

блокує майбутню реєстрацію тих імен, на які поширюється така постанова суду, поки воно залишається чинним. Відкликання доменних імен за власною ініціативою реєстратора і без передання спору на позасудове врегулювання конфліктів може відбуватися виключно з таких підстав: непогашена заборгованість перед реєстратором, або невиконання власником загальних критеріїв прийнятності відповідно до статті 4 (2) (b) Регламенту (ЄС) 733/2002, або порушення власником умов реєстрації. Реєстратор встановлює процедуру, відповідно до якої він може відкликати доменні імена на цих підставах. Ця процедура повинна охоплювати повідомлення власнику доменного імені і надавати йому можливість вжити відповідних заходів. Анулювання доменного імені і за необхідності його подальше передання також можуть здійснюватися відповідно до рішення, ухваленого органом позасудового врегулювання [168].

Правові наслідки спекулятивних (*Speculative* в англійському варіанті) і неправомірних реєстрацій визначено у статті 21 Регламенту ЄС 874/2004. Зареєстроване доменне ім'я підлягає анулюванню з використанням відповідної позасудової чи судової процедури, якщо це ім'я є ідентичним з ім'ям, право щодо якого визнано або встановлено національним законодавством та/або законодавством Співтовариства, чиє схожим на нього до ступеня змішування. Наприклад, це можуть бути права, згадані в статті 10 (1) Регламенту, де: доменне ім'я було зареєстровано власником без прав чи законних інтересів щодо імені або було зареєстровано чи використовується недобросовісно. При цьому законний інтерес у зазначеному вище значенні може бути продемонстрований, якщо:

– до будь-якого повідомлення про альтернативну процедуру вирішення спорів (ADR) власник доменного імені використовував доменне ім'я або ім'я, що відповідає доменному імені, в зв'язку з пропозицією товарів чи послуг або зробив очевидну підготовку до цього;

– власник доменного імені є підприємством, організацією або фізичною особою, зазвичай відомим під доменним ім'ям, навіть за відсутності права, визнаного або встановленого національним законодавством та/або законодавством Співтовариства;

– власник доменного імені використовує доменне ім'я законним, некомерційним або сумлінним чином без наміру ввести споживачів в оману або завдати шкоди репутації імені, право на яке визнано чи встановлено національним законодавством та/або законодавством Співтовариства [168].

Недобросовісність, відповідно до положень Регламенту ЄС 874/2004, може бути продемонстрована, якщо

– обставини вказують на те, що доменне ім'я було зареєстровано або придбано в першу чергу з метою продажу, оренди чи іншого передання доменного імені власнику імені, право щодо якого визнано або встановлено національним законодавством та/або законодавством Співтовариства чи державним органом;

– доменне ім'я було зареєстровано, щоб перешкодити власнику такого імені, право щодо якого визнано або встановлено національним законодавством та/або законодавством Співтовариства чи державним органом, відобразити це ім'я у відповідному доменному імені, за умови, що може бути продемонстрована модель такої поведінки з боку реєстранта; або доменне ім'я не використовувалося відповідним чином протягом як мінімум двох років з моменту реєстрації; або в обставинах, коли на момент початку процедури ADR власник доменного імені, право на яке визнано чи встановлено національним законодавством та/або законодавством Співтовариства, або власник доменного імені державного органу заявив про свій/їого намір використовувати доменне ім'я відповідним чином, але не робить цього протягом шести місяців з дня початку процедури APC;

– доменне ім'я було зареєстровано в першу чергу з метою перешкодити професійній діяльності конкурента;

– доменне ім'я навмисно використовувалося для приваблювання користувачів Інтернету в комерційних цілях до власника веб-сайту доменного імені або іншого місця в мережі, створюючи ймовірність сплутування з ім'ям, право на яке визнано чи встановлено національними та/або законами Співтовариства або яке є назвою державного органу;

– зареєстроване доменне ім'я є особистим ім'ям, для якого не існує очевидного зв'язку між власником доменного імені та зареєстрованим доменним ім'ям [168].

Для цілей нашого дослідження становлять інтерес положення пп. d ч. 3 ст. 21 Регламенту ЄС 874/2004, відповідно до яких до недобросовісного (недоброчесного) використання доменного імені належить використання в ньому назви державного органу. Це положення виступає одним із підтверджень публічного характеру частини відносин, що виникають у сфері вирішення доменних спорів.

Досліджуючи питання правового забезпечення діяльності центрів вирішення доменних спорів, неможливо оминати проблему доцільності створення національного арбітражу UDRP. Хоча на рівні теоретико-методологічних обґрунтувань це питання досліджено ще недостатньо, думка про це вже висловлювалася у деяких коментарях практиків – юристів, які здійснюють супроводження доменних спорів. Так, наприклад, на практичній конференції доменної індустрії UADOM, яка відбулася в Києві 6 грудня 2019 року, ідею щодо створення національного арбітражу UDRP обстоювала представник адвокатського об'єднання «Адвокатська група “Солодко і партнери”» О. С. Сотник [169]. Втім, слід сказати, що створенню українського центру вирішення доменних спорів має передувати низка заходів щодо вдосконалення як інформаційного, так і адміністративного законодавства у досліджуваній

сфері, чому буде присвячено наступний підрозділ дисертаційного дослідження.

Висновки до розділу 2

1. На підставі аналізу неюрисдикційної форми вирішення доменних спорів адміністративною комісією, призначеною Центром ВОІВ для розгляду скарги щодо реєстрації доменного імені, можна зробити висновок про наявність таких особливостей. По-перше, процедура вирішення доменних спорів відрізняється високим рівнем регламентованості всіх аспектів подання заяви, надання доказів та заперечень і термінів винесення рішень. По-друге, процедури, які використовують Центр ВОІВ та його адміністративні комісії, відрізняються мінімізацією часових та матеріальних витрат сторін. По-третє, складний, але прозорий порядок формування складу адміністративної комісії дозволяє мінімізувати корупційні ризики під час призначення її членів. По-четверте, Центр ВОІВ використовує досить ефективну процедуру забезпечення виконання позивних вимог – блокування доменного імені. По-п'яте, можливість застосовувати як мову адміністративного провадження мову Угоди про реєстрацію (українську, російську чи англійську) дозволяє запобігти зайвих часових та фінансових витрат на переклад відповідних документів. По-шосте, швидкість розгляду справ (у середньому від двох до трьох місяців) позитивно відрізняється від термінів розгляду справ у судах України (середній термін розгляду доменного спору, виходячи з аналізу даних Єдиного державного реєстру судових рішень, становить близько одного року, втім, іноді справи розглядаються два-три роки).

2. Юрисдикційні форми вирішення доменних спорів мають національний (локальний у межах певної держави) характер і регламентуються вимогами процесуальних кодексів, у межах яких здійснюється судочинство. Особливості юрисдикційної форми вирішення доменних спорів обумовлює дещо відмінний від інших видів спорів порядок судового розгляду. По-перше, обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору, згадування про який міститься у частині 4 ст. 124 Конституції України, на рівні закону України не визначено. Спроби

законодавчого врегулювання вказаної проблеми так чи інакше наштовхуються на питання про межі впливу держави на Інтернет. По-друге, вирішення доменних спорів в юрисдикційній формі не має своїми передумовами наявність попередніх спроб їх вирішити на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування. Це безпосередньо впливає з першої особливості юрисдикційної форми доменних спорів. По-третє, вирішення доменних спорів регулюється нормами декількох галузей права, розмежування між якими характеризується конфліктом юрисдикцій різних судів.

3. Дослідження правового статусу та особливостей діяльності національних інституцій, на які покладено завдання захисту інтелектуальної власності, свідчить, що наразі діяльність Національного офісу інтелектуальної власності залишається непрозорою, Національний орган інтелектуальної власності тільки починає створюватися, Вищий суд з питань інтелектуальної власності не укомплектовано суддями, а певної позиції щодо розмежування цивільної, господарської та адміністративної юрисдикції у сфері вирішення доменних спорів ще не сформувалося. Правові новели Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності», по-перше, не враховували існування й необхідність вирішення доменних спорів; по-друге, норми вказаного закону грубо порушували конституційне і загальноправове розуміння правової охорони інтелектуальної власності. На жаль, визначенням, що міститься у цьому законі, було доповнено шість законів України, і сьогодні легальне визначення державної системи правової охорони інтелектуальної власності не охоплює ані судів, ані правоохоронних органів, ані Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, ані інших суб'єктів, діяльність яких передбачає серед іншого протидію порушенню права інтелектуальної власності або відновлення порушених прав суб'єктів правовідносин.

4. Розвиток юрисдикційної форми вирішення доменних спорів пройшов три стадії, для кожної з яких характерними були певні ознаки, пов'язані з рівнем розвитку національного законодавства, правозастосовної практики та розвитком самої системи доменних імен. На першій стадії розвитку юрисдикційної форми вирішення доменних спорів (2006–2010 рр.) відбувалося структурування вимог до доказів у доменних спорах, а сама судова практика відрізнялася значним переважанням рішень судів щодо відмови у задоволенні позовних вимог. Можна констатувати, що на першому етапі розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів рішення судів не відрізнялися наявністю одноманітних правових позицій та усталеності, а джерела, докази і компетенція самих судів у таких справах розумілися неоднозначно, внаслідок чого реєстратори доменних імен не могли повною мірою захистити свої порушені права та інтереси.

На другому етапі розвитку судової практики у досліджуваній сфері (2011–2017 рр.) спостерігається поступове формування усталеності позицій судів, що було викликано як зростанням кількісних показників розглянутих справ, так і поступовим удосконаленням законодавства України в аспекті правового захисту інтелектуальної власності. Для цього етапу розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів характерними були визнання Принципів та Правил ICANN звичаєм ділового обороту, узвичаєним в міжнародній практиці, який регулює відносини з вирішення спорів, що стосуються делегування доменних імен; визнання заявки, яку надсилає реєстратор до реєстраційної системи щодо зміни до запису про доменне ім'я, належним доказом у справі, а також втрата висновком експертизи домінуючої позиції практично єдиного доказу у справі.

Третій етап розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів розпочався у 2018 році і триває й нині. Протягом вказаного періоду тривало вдосконалення як нормативно-правових актів України в галузі захисту права інтелектуальної власності, так і політики та принципів вирішення доменних спорів у домені .UA. Можна констатувати, що наразі

судова практика у досліджуваній сфері характеризується більшою усталеністю. Для третього етапу розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів є характерним широке використання судами принципу найбільш справедливого й ефективного способу захисту – визнання документів адміністратора домену .UA звичаєм ділового обороту. Однак, на жаль, суди у своїх рішеннях і не намагаються глибоко вивчити три основні питання, на яких ґрунтується право на доменне ім'я відповідно до Єдиної політики вирішення спорів про доменні імена, затвердженої ICANN 26 серпня 1999 р.: чи є доменне ім'я ідентичним зі знаками для товарів і послуг, на які заявник (позивач) має право, або схожим на них до ступеня ототожнення, чи є у відповідача права або законні інтереси стосовно доменного імені, і чи було це доменне ім'я зареєстровано і використовується недоброчесно).

5. Для цілей нашого дослідження становлять інтерес положення пп. d ч. 3 ст. 21 Регламенту ЄС 874/2004, відповідно до яких до недобросовісного (недоброчесного) використання доменного імені належить використання в ньому назви державного органу. Це положення виступає одним із підтверджень публічного характеру частини відносин, що виникають у сфері вирішення доменних спорів.

РОЗДІЛ 3. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРІШЕННЯ ДОМЕННИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ

3.1. Удосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні

Визначення напрямів удосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні потребує пошуку відповіді на декілька питань, а саме щодо розмежування юрисдикції судів у досліджуваному аспекті та щодо створення національної моделі досудового вирішення доменних спорів.

Перш за все спробуємо знайти відповідь на питання, чи можуть доменні спори мати публічно-правовий характер. Як ми неодноразово вказували у нашому дослідженні, доменні спори за участю органів державної влади і місцевого самоврядування, предметом яких є неправомірна реєстрація та/або використання у доменному імені їх назви, однозначно мають публічно-правовий характер. Зведення сутності доменних спорів до суперечок між суб'єктами господарювання з приводу правомірності використання у доменному імені зареєстрованих у встановленому порядку торгових марок означало б нехтування правами та інтересами органів публічної влади як учасників інформаційно-правових відносин. Цей підхід відповідає і правовій позиції Європейського Союзу, яка знайшла своє втілення у пп. d ч. 3 ст. 21 Регламенту ЄС 874/2004, відповідно до яких до недобросовісного (не добросовісного) використання доменного імені належить використання в ньому назви державного органу. Такі спори, на нашу думку, охоплюються визначенням публічно-правового спору як спору, в якому: а) хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку з виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; б) або

хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг; в) або хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму, і спір виник у зв'язку з порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи (п. 2 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України) [170].

Відповідно до положень частини 1 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема:

1) спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження;

2) спорах із приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;

3) спорах між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень;

4) спорах, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів;

5) за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом;

6) спорах щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму;

7) спорах фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації;

8) спорах щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності;

9) спорах щодо оскарження рішень атестаційних, конкурсних, медико-соціальних експертних комісій та інших схожих органів, рішення яких є обов'язковими для органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших осіб;

10) спорах щодо формування складу державних органів, органів місцевого самоврядування, обрання, призначення, звільнення їх посадових осіб;

11) спорах фізичних чи юридичних осіб щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності державного замовника у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про оборонні закупівлі», крім спорів, пов'язаних з укладенням державного контракту (договору) про закупівлю з переможцем спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель та спрощеного відбору без застосування електронної системи закупівель, а також зміною, розірванням і виконанням державних контрактів (договорів) про закупівлю;

12) спорах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів охорони державного кордону у справах про правопорушення, передбачені Законом України «Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень»;

13) спорах щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років».

14) спорах із суб'єктами владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства;

15) спорах, що виникають у зв'язку з оголошенням, проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу [170].

Як можна побачити, між перелічених категорій публічно-правових спорів доменні спори можуть охоплюватися пунктом 5, де йдеться про спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом [170]. Разом із тим аналіз самого Кодексу адміністративного судочинства України, а також законів України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади» та «Про місцеве самоврядування в Україні» свідчить, що вказане право органів виконавчої влади та місцевого самоврядування там не закріплено, і теж саме стосується правових актів, в яких визначено правовий статус інших суб'єктів публічної влади, які не належать до згаданих вище (Національний банк України, прокуратура України та ін.). Так, стаття 28 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» передбачає, що міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та їх територіальні органи звертаються до суду, якщо це необхідно для здійснення їхніх повноважень у спосіб, передбачений Конституцією та законами України [171]. Однак переліку підстав для вказаних звернень цей закон, а також названі вище інші закони, якими визначається правовий статус органів публічної влади, не містять.

Ураховуючи особливості законодавчої конструкції вказаних правових актів, доповнення їх положень, на нашу думку, завдало б шкоду їх архітектоніці та логіці викладення їх повноважень. Більш коректно, на нашу думку, було б визначити відповідне право в акті не адміністративного, а інформаційного законодавства – у Законі України «Про телекомунікації». Аргументом на користь цього є визначена у преамбулі цього закону сфера його дії: «Цей Закон встановлює правову основу діяльності у сфері телекомунікацій. Закон визначає повноваження держави щодо управління та регулювання зазначеної діяльності, а також права, обов'язки та засади відповідальності фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у цій діяльності або користуються телекомунікаційними послугами» [23]. Ураховуючи, що у підзаконному правовому акті – Вимогах щодо створення

(модернізації) офіційних веб-сайтів (веб-порталів) органів виконавчої влади, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 12.06.2019 р. № 493, визначено, що обмін інформації з офіційним веб-сайтом та доменне ім'я, на якому розміщений офіційний веб-сайт органу виконавчої влади, повинні бути захищеними за допомогою кваліфікованого сертифіката автентифікації веб-сайту з дотриманням положень статті 21 Закону України «Про електронні довірчі послуги», ч. 2 ст. 23 вказаного закону відносить доменне ім'я до елементів, які обов'язково повинні містити кваліфіковані сертифікати відкритих ключів, а ст. 15 Закону України «Про телекомунікації», яка визначає повноваження центрального органу виконавчої влади в галузі зв'язку, має бути доповнена п. 18-1 такого змісту: «здійснює у судовому та позасудовому порядку захист прав та інтересів держави у сфері своєї визначеної законом компетенції під час користування телекомунікаційними послугами, у тому числі електронними довірчими послугами, реєстрації та використання доменного імені».

Аналогічними положеннями необхідно також доповнити статтю 30 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», яка регулює повноваження сільських, селищних і міських рад у галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку.

Окрему увагу необхідно приділити питанню такої досудової форми розгляду правових спорів, як медіація. Як справедливо вказує Н. В. Боженко, зростання активності та відповідальності учасників адміністративного процесу дозволяє державі делегувати частину своїх повноважень у певних сферах інститутам громадянського суспільства. Зарубіжний досвід свідчить про те, що дозвіл і врегулювання публічно-правових спорів безпосередньо належить до однієї з таких сфер. Так, під час аналізу судових реформ, проведених у другій половині ХХ ст., слід звернути увагу на загальну відмову від «державного патерналізму» і перехід до «плюралістичного підходу», тобто визнання необхідності забезпечення конфліктуєчим

сторонам права вибору способу врегулювання їх конфлікту шляхом надання можливості використання процедур примирення. Альтернативні засоби врегулювання спорів, поряд з питаннями організації роботи суддів, відбору і підготовки суддів, становлять один із п'яти напрямів спільної програми Ради Європи та Європейського Союзу, спрямованої на покращення та вдосконалення діяльності судової влади в Україні, підвищення показників ефективності її роботи [172, с. 1].

Ми поділяємо думку вчених і практиків щодо того, що процедура медіації довела свою успішність і значимість у світовій практиці й має всі шанси посісти достойне місце в Україні як один з альтернативних способів охорони та захисту прав фізичних та юридичних осіб, який з метою виконання взятих Україною на себе зобов'язань як члена ООН та Ради Європи має отримати свою законодавчу регламентацію [173, с. 5], що медіація, незважаючи на деяку недовіру до неї, добре працює в сучасних умовах, може успішно застосовуватися у вирішенні суперечностей і конфліктів у різноманітних галузях права. Медіація є необхідною складовою розвитку демократичного громадянського суспільства й одним з ефективних способів забезпечення законних прав громадян [174, с. 87].

15 липня 2020 року Верховною Радою України було ухвалено у першому читанні проєкт закону України «Про медіацію», зареєстрований за № 3504 від 19.05.2005 року [175]. Як ми вже писали у попередніх підрозділах, вказаний проєкт ґрунтується на положеннях Директиви 2008/52/ЕС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 21.05.2008 року, метою якої є спрощення доступу до методів альтернативного врегулювання спорів і сприяння їх мирному вирішенню шляхом стимулювання використання медіації та забезпечення збалансованих взаємовідносин між медіацією й судовим провадженням. Пунктом 8 Преамбули до Директиви 2008/52/ЕС встановлено, що положення цієї Директиви застосовуватимуться лише до медіації у міжнародних спорах, але ніщо не повинно заважати державам-членам застосовувати ці положення

також у внутрішніх медіаційних процесах [50]. Проєктом закону пропонується визначити правові засади та порядок проведення медіації в Україні, які полягають у такому:

– процедура медіації застосовуватиметься у будь-яких конфліктах (спорах), які виникають, зокрема, з цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних правовідносин, а також у кримінальних провадженнях під час укладення угод про примирення між потерпілим і підозрюваним, обвинуваченим та в інших сферах суспільних відносин;

– фізичні та юридичні особи зможуть звернутись до медіатора для проведення медіації як до звернення до суду, третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу, так і під час судового, третейського чи арбітражного провадження або під час виконання рішення суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу;

– медіація проводитиметься за взаємною згодою сторін медіації відповідно до принципів добровільності, конфіденційності, незалежності та нейтральності, неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації;

– набути статус медіатора зможе будь-яка фізична особа, яка має вищу освіту та пройшла базову підготовку у сфері медіації в Україні або за її межами;

– підготовка у сфері медіації становитиме не менше як 90 годин навчання медіатора, у тому числі 45 годин практичного навчання, та міститиме теоретичні знання та практичні навички щодо принципів, порядку та методик проведення медіації, правового регулювання медіації, етики медіатора, ведення переговорів та врегулювання конфліктів (спорів);

– підготовку у сфері медіації здійснюватимуть заклади освіти, а також організації, що забезпечують проведення медіації, об'єднання медіаторів, суб'єкти господарювання будь-якої форми власності та організаційно-правової форми, що мають право надавати послуги у сфері медіації або організувати їх надання відповідно до законодавства;

– реєстри медіаторів зможуть вести об'єднання медіаторів, організації, що забезпечують проведення медіації, а також органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які залучають медіаторів або послугами яких користуються [51].

Суттєвою прогалиною проєкту Закону України «Про медіацію» № 3504 від 19.05.2005 року є, на нашу думку, відсутність згадувань про можливість вирішувати за допомогою медіації правових спорів, що виникають між суб'єктами інформаційно-правових відносин. Для заповнення вказаної прогалини з метою створення національної моделі досудового вирішення доменних спорів, яка б доповнила наявну модель їх міжнародного вирішення, було б доцільно частину 1 проєкту Закону України «Про медіацію» № 3504 від 19.05.2020 року викласти у такій редакції; «Медіація може застосовуватися у будь-яких конфліктах (спорах), які виникають у цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних та інформаційних правовідносинах, а також кримінальних провадженнях під час укладання угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим та в інших сферах суспільних відносин».

Слід також сказати, що розвиток інформаційного суспільства, крім безумовних переваг та можливостей для суб'єктів інформаційних відносин, сприяє також збільшенню загроз, які раніше не існували, а зараз проявляються на індивідуальному, суспільному, державному і міждержавному рівнях. Одним із видів таких загроз є активне використання як знарядь та засобів інформаційних війн можливостей глобальної мережі Інтернет [176, с. 400].

Рішенням Ради національної безпеки і оборони України «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», яке було введено в дію Указом Президента України від 15.05.2017 р. № 133/2017, до товариств з обмеженою відповідальністю «Яндекс», «Яндекс.Україна», «Мэйл.РУ ГРУП» терміном на три роки було застосовано низку санкцій, серед іншого обмеження або

припинення надання телекомунікаційних послуг і використання телекомунікаційних мереж загального користування, заборона інтернет-провайдерам надання послуг з доступу користувачам мережі Інтернет до низки визначених у вказаному документі ресурсів/сервісів [177]. Цілком поділяючи занепокоєність через можливий негативний інформаційний вплив держави-агресора на українське суспільство, хотілося б звернути увагу на необхідність створення досконалого правового механізму реалізації вказаних санкцій, а також практичного втілення пункту 4.2 Стратегії кібербезпеки України, яким передбачено, що кіберзахист державних електронних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури, призначеної для обробки інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, має полягати у розробленні вимог (правил, настанов) щодо безпечного використання мережі Інтернет та надання електронних послуг державними органами. На нашу думку, у такій ситуації досягнення визначених вище цілей значною мірою залежатиме від співпраці органів держави, у тому числі правоохоронних, громадянського суспільства, операторів ринку телекомунікаційних послуг та інших суб'єктів господарської діяльності в інформаційній сфері.

На жаль, така співпраця ще не може бути визнана достатньо результативною і потребує своєї оптимізації [178, с. 333-334]. Деякі прогалини правового регулювання потребують заповнення на рівні підзаконних правових актів, а відсутність останніх викликає необхідність у відповідних роз'ясненнях. Однак отримати повну та обґрунтовану відповідь на запитання, пов'язані з покладанням на операторів ринку обов'язку щодо здійснення певних обмежувальних дій, не завжди можливо. Так, наприклад, 13 червня 2017 року Департаментом контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки надіслано листа за № 30/3/4-8236 НТ на ім'я Інтернет Асоціації України, в якому зазначено, що у процесі здійснення комплексу зазначених заходів виявлено порушення вимог чинного законодавства з боку власників доменних імен в зоні «*.ua», «*укр»,

в т.ч. «*gov.ua». Зокрема, для керування доменними іменами використовуються поштові сервіси російських компаній «Яндекс» та «Mail.ru», щодо яких введено спеціальні обмеження відповідно до Указу Президента України від 15.05.2017 р.№ 133 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2017 року “Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)”». Ураховуючи вищевикладене, з метою недопущення заподіяння шкоди інформаційній безпеці України Служба безпеки України відповідно до положення «Про доменний комітет Інтернет Асоціації України» від 28.05.2013 року просить провести роз’яснювальну роботу з реєстраторами доменних імен про обмеження використання російських поштових сервісів для реєстрації та керування доменними іменами. Однак коли Інтернет Асоціація України своїм зверненням від 26.09.2017 р.№ 165 попросила роз’яснити порядок застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) відповідно до Указу Президента України від 15.05.2017 р.№ 133, Служба безпеки України своїм листом від 18.10.2017 р. № 30/1/2-8120 повідомила, що надання консультацій і роз’яснень не входить до її компетенції, і порадила звернутися за безоплатною правовою допомогою, яку надають «органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи приватного права, спеціалізовані установи» [179].

В умовах мирного часу недоліки у системі взаємодії суб’єктів інформаційного права негативно відбилися на розвитку інформаційного суспільства, але в умовах ведення проти України гібридної війни проблеми у побудові їх співпраці для досягнення спільних цілей можуть трансформуватися у загрози національній безпеці України [180, с. 472-474]. Для того щоб правовий механізм реалізації таких заходів не суперечив визнаним нашою державою у встановленому порядку міжнародним правовим актам, Конституції та законам України, враховував би позитивний зарубіжний та національний досвід у цій сфері, необхідно провести у

суспільстві широку дискусію із залученням науковців і практиків, результатами якої мало б стати напрацювання відповідного правового підґрунтя.

3.2. Перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг

Відповідно до положень частини 4 ст. 13 Конституції України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності є рівними перед законом [1]. Як ми вже з'ясували у попередніх підрозділах, у розвиток конституційних положень було ухвалено низку законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, якими регулюється серед іншого і правовий режим особливого виду власності – інтелектуальної власності. Разом із тим розвиток інформаційних технологій постійно ставить перед державою, її законодавчим, виконавчими і судовими органами, перед суб'єктами господарської діяльності та громадянським суспільством нові виклики. При цьому правове регулювання у вказаній сфері суспільних відносин значно відстає від розвитку технологій, що обумовлює слабкість правового механізму захисту права інтелектуальної власності, зокрема пов'язаної із правом на доменні імена.

Проблема кіберсквотингу є тісно пов'язаною з правовим режимом доменних імен, функціонування системи яких як засобів ідентифікації інформаційних ресурсів належить до кола суспільних відносин, що входять до предмету інформаційного права. При цьому особливістю інформаційно-правових норм, як ми вже встановили у попередніх підрозділах, є комплексний характер багатьох з них, включення до складу інформаційно-правової норми як суто інформаційного елемента, так і елемента, що може належати до іншої галузі права, і саме ця ознака притаманна нормам, покликаним регулювати вирішення доменних спорів [181, с.113-116]. Причинами складнощів, які гальмують розвиток правового регулювання суспільних відносин, що виникають під час вирішення доменних спорів, полягає у сформованості понятійного апарату та теоретико-методологічних засад цієї проблематики й надзвичайно складному і багатозначному понятті

категорії «інформація», щодо матеріальності якої у правовій науці вже багато десятиліть точаться дискусії. Указане породжує різноманіття концептуальних підходів до категорії «інформаційний ресурс», що не може не відобразитися на розумінні сутності доменного імені як засобу ідентифікації таких ресурсів [182, с. 27].

Як ми вже з'ясували, у сучасному інформаційному просторі значна увага приділяється доменним іменам, які слугують своєрідною візитною карткою інтернет-ресурсу. Більш того, доменні імена використовуються суб'єктами підприємницької діяльності як реклама для потенційних користувачів. Разом із тим через цінність та значущість доменних імен набуває розповсюдження практика недобросовісної реєстрації доменного імені, яка отримала назву «кіберсквотинг».

Однак слід зазначити, що термін «кіберсквотинг» як такий не визначено жодним національним нормативно-правовим документом. Тому для уникнення розбіжностей у тлумаченні зазначеного терміна та його однозначного розуміння в межах цієї роботи виникає необхідність виробити поняття «кіберсквотинг» на основі поглядів як вітчизняних учених, так і зарубіжних фахівців.

Термін «кіберсквотинг» походить від англійського слова «cybersquatting» – протизаконна діяльність, що полягає у реєстрації, використанні та пропонуванні до продажу доменного імені з несумлінним наміром отримати прибуток від паразитування на гудвілі (нематеріальному активі) або торговельній марці, яка належить іншій особі [183, с. 46].

Уперше термін «кіберсквотинг» виник у Сполучених Штатах Америки в 1995–1996 роках. Тоді експертами це явище розумілося як несумлінні дії з доменними іменами, що стосуються порушення права інтелектуальної власності [22].

Одним із перших правових актів, в якому зроблено спробу врегулювати юридичні аспекти кіберсквотингу, був Закон США «Про захист споживачів від кіберсквотингу» (Anticybersquatting consumer protection Act, 1999). У

самому тексті закону відсутнє визначення терміна, проте названо деякі ознаки діяльності кіберсквотерів, а саме те, що вони:

1) здійснюють реєстрацію відомих торговельних марок як доменні імена в Інтернеті з метою намагання у подальшому стягнути плату від законних власників таких позначень і знаків;

2) здійснюють реєстрацію комерційних позначень як доменних імен з метою подальшого продажу за вищою ціною;

3) здійснюють реєстрацію відомих комерційних позначень як доменних імен з метою введення в оману споживачів шляхом неправильного використання доменного імені та переадресування клієнтів із сайту власника знака на власний сайт кіберсквотера [184].

Ми не ставимося схвально до цитування у наукових працях положень, не схвалених в установленому порядку вченими радами університетів та науково-дослідних установ, і положень мережеских енциклопедій та словників, однак хотілося б зауважити, що за умов відсутності термінологічної бази зазначеної проблематики об'єктом дослідження можуть виступати ті відомості, які дозволять сформулювати теоретико-методологічну базу сутності кіберсквотингу. За визначенням онлайн-енциклопедії «Вікіпедія», кіберсквотинг – це протизаконна діяльність, що полягає реєстрації, використанні та пропонуванні до продажу доменного імені із несумлінним наміром отримати прибуток від паразитування на гудвілі або торговельній марці, яка належить іншій особі. Після несумлінної реєстрації реєстрант (кіберсквотер) зазвичай пропонує продати доменне ім'я законному власнику знака за значно вищою ціною [185].

У цьому визначенні підлягає сумніву саме «протизаконна діяльність». Якщо це стосується українського законодавства, то жодним національним нормативно-правовим документом не врегульовано процес реєстрації домену, навіть якщо у доменному імені є назва відомої торговельної марки або бренду. У випадку самого процесу реєстрації діє просте правило: хто перший подав заявку, той і є власником відповідного домену. Що стосується

«пропонування до продажу доменного імені із несумлінним наміром отримати прибуток», тут можна погодитись, але лише частково. З точки зору порядності та людяності, такий вчинок однозначно не є правильним та заслуговує на осуд. Проте знову ж таки, з точки зору законності, сам мотив «несумлінний намір» довести дуже важко.

Н. О. Попова запропонувала трактувати термін кіберсквотинг як протизаконну бізнес-діяльність, що полягає у реєстрації, використанні та пропонуванні до продажу доменного імені з несумлінним наміром отримати прибуток від паразитування на гудвілі або торговельній марці, яка належить іншій особі. Спонукальними мотивами до діяльності у ролі кіберсквотерів є невелика потреба у початкових капіталовкладеннях та значні прибутки після продажу доменів [186, с. 135]. У цьому визначенні формулювання «протизаконна бізнес-діяльність» з огляду на вищезазначені причини також не є зовсім виправданим.

У судовій практиці США та деяких країн Європи також ідеться про виникнення кіберсквотингу у випадку, коли особа реєструє доменне ім'я з використанням торговельної марки, власником якої не є. Метою такої реєстрації є прагнення отримати вигоду шляхом продажу прав на домен власнику цієї торговельної марки або переадресації користувачів Інтернету із сайту справжнього власника на сайт кіберсквотера [187].

Залежно від критеріїв і тактики, яку використовує кіберсквотер, сферу діяльності під назвою «кіберсквотинг» поділяють на декілька видів [188].

По-перше, це продаж коротких доменних імен. Цінність становлять доменні імена, які мають невелику кількість символів (від одного до чотирьох). По-друге, вартість домену є пов'язаною з його лексичним значенням [189]. Так, за даними журналу Business Insider, найдорожчими доменними іменами в історії стали Sex.com (у 2010 році компанія Escom LLC стала банкрутом і продала його компанії Clover Holdings Ltd за 13 млн доларів), Fund.com (у 2008 році цю адресу продали компанії Fund.com за 9 999 950 доларів), Porno.com (у 1997 році Г. Шварц купив домен у студента

коледжу в 1997 році, заплативши \$ 42 тис., після чого сайт заробив понад \$ 10 млн тільки за банери і перенаправлення користувачів, а потім його було продано за 8 888 888 доларів). До доменних імен, які було продано більш ніж за мільйон доларів, належать також Diamonds.com, Slots.com, Clothes.com, Medicare.com та низка інших [190].

По-третє, предметом уваги кіберсквотерів є географічні назви та імена відомих особистостей (політиків, представників шоу-бізнесу), що обумовлює високу відвідуваність певного ресурсу. Так, наприклад, створений у 1995 році сайт Ukraine.com жодним чином не є пов'язаним з державними структурами України, а здійснює переадресацію на сайти готелів і містить рекламні матеріали щодо української культури та ремесел, орієнтовані на зарубіжних відвідувачів.

По-четверте, одним із видів кіберсквотингу є так званий тайпсквотинг – явище, пов'язане із свідомим використанням назв доменних імен із помилками, які забезпечують їх зовнішню схожість на широко відомі доменні імена. Так, наприклад, сьогодні виставлено на продажу доменне ім'я kokakola.com, зареєстроване володільцями сайту raskrutka.by [191, с. 191-194].

Поширення випадків кіберсквотингу тягне за собою намагання суб'єктів господарських відносин захистити свій товарний знак, що обумовлює реєстрацію всіх доменних імен, навіть лише віддалено схожих на основне, з тим, щоб здійснювати переадресацію з них на основний ресурс. У сукупності ці процеси не можна, на нашу думку, відносити до кіберсквотингу як до протизаконної діяльності з корисливою метою отримання прибутку завдяки незаконному використанню імені або товарного знака, оскільки вказана діяльність не пов'язана з порушенням права інтелектуальної власності. Разом із тим зауважимо, що деякі автори відносять таке дублювання різноманітних написань доменного імені його власниками до так званого захисного кіберсквотингу. Ця проблема висвітлює сутність основного фактору, який ускладнює розвиток та створення

правового підґрунтя інформаційних правовідносин. Йдеться про нерозвиненість термінологічного апарату інформаційного права, що призводить до прогалин і суперечностей у розумінні базових категорій інформаційних правовідносин [192].

Розглянемо тепер висвітлення проблеми кіберсквотингу у сучасних правових дослідженнях. Т. Коваленко, аналізуючи особливості кіберсквотингу на ринку купівлі-продажі доменів, виокремлює його характерні риси, до яких, на її думку, належать такі: придбання доменів, які містять у своїй назві імена відомих компаній і торговельних марок; придбання доменів з метою подальшого перепродажу їх за завищеними цінами; захоплення домена конкурентними компаніями з метою створення сайту, на якому буде поширена неправдива інформація про діяльність компанії-конкурента, з метою завдання їй збитків [193, с. 40]. Як можна побачити, у цій класифікації частково перетинаються законні й незаконні способи заволодіння доменними іменами.

Щодо останнього способу слід сказати, що національній судовій практиці вже знайомі такі випадки. Наприклад, рішенням Шевченківського районного суду м. Києва від 16 листопада 2017 року було відмовлено у задоволенні позовних вимог ОСОБА_5 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Хостмайстер», фізичної особи-підприємця ОСОБА_7, ОСОБА_8 про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії щодо внесення до реєстру доменних назв у домені .UA інформації про ОСОБА_8 як реєстранта певного доменного імені. Зауважимо, що вказане судове рішення становить також інтерес в аспекті визначення в його описовій та мотивувальній частинах особливостей правового режиму доменних імен. Зокрема, у вказаному судовому рішенні визначено, що Товариство з обмеженою відповідальністю «Хостмайстер» є адміністратором домену .UA та забезпечує працездатність системи доменних імен в домені верхнього рівня .UA і можливість реєстраторам надавати послуги з делегування доменних імен кінцевим користувачам та у своїй діяльності керується

Принципами та керівництвом з делегування та адміністрування доменів верхнього рівня кодів країн ICANN (Accountability Framework) 2005 року, Договором про взаємне визнання, укладеним між ТОВ «Хостмайстер» та ICANN від 10 лютого 2015 року, Конституцією та законами України і регламентами доменів. ТОВ «Хостмайстер» як адміністратор домену верхнього рівня .UA прямим чином з реєстрантами не взаємодіє і не є стороною договірних відносин з ними, тому посилення реєстрантів доменних імен та інших фізичних і юридичних осіб на порушення з боку ТОВ «Хостмайстер» їхніх прав діями, що суперечать регламентам, є безпідставними. Оспорювана реєстрація доменного імені була здійснена реєстратором відповідно до положень Регламенту публічного домену та Регламенту .UA відповідно до Свідоцтва України на знак для товарів та послуг з 11.06.2007 р. по 05.11.2014 р. Доменне ім'я було видалене за заявкою реєстратора 05.11.2014 р. Таким чином, на момент реєстрації вказаного доменного імені іншим реєстрантом, відповідне доменне ім'я було вільним. При цьому, як підкреслено у вказаному судовому рішенні, ні на Реєстратора, ні на адміністратора не покладено і не може бути покладено прав та обов'язків щодо визначення, який саме власник прав на використання знака, що відповідає вимогам встановленим розділом 3 Регламенту .UA, може претендувати на реєстрацію відповідного доменного рівня. У цьому випадку єдиним обмежуючим критерієм слугує доступність доменного імені для реєстрації (доменне ім'я є вільним) [194].

Отже, можна констатувати, що сьогодні в Україні як у науці інформаційного права, так і в судовій практиці склався напрям, пов'язаний із визначенням законності дій суб'єктів інформаційних правовідносин, пов'язаних з переходом права на доменне ім'я відповідно до національного законодавства, а також у відповідності до Принципів і керівництва з делегування та адміністрування доменів верхнього рівня кодів країн ICANN.

У роботі, авторкою якої є Н. М. Булат, досліджується явище брендового кіберсквотингу та шляхи боротьби з ним, запропоновано

визначення поняття «брендовий кіберсквотинг», розглянуто зарубіжну та українську судову практику вирішення доменних спорів. Дослідниця обґрунтовує доцільність використання в українському законодавстві концепції Єдиних Правил розгляду спорів про доменні імена [195], втім, останнє, на наш погляд, виглядає досить складним для реалізації завданням, оскільки будь-які національні правила не можуть суперечити правилам ICANN, що, у свою чергу, ставить питання про доцільність вироблення вказаних правил на національному рівні. Однак це не зменшує важливості вказаної роботи, яка належить до низки гостроактуальних наукових праць, присвячених удосконаленню правового механізму вирішення доменних спорів.

На думку А. Ляшенка, «Кіберсквотинг – явище, яке полягає у реєстрації доменного імені, що є тотожним (схожим до ступеню змішування) з комерційним позначенням іншої особи (часто добре відомої юридичної/фізичної особи) з метою отримання прибутку (продати доменне ім'я, перешкодити діяльності конкурента, отримати більше “кліків” внаслідок виникнення асоціацій з певною особою)» [196].

Дуже цікавим є дослідження особливостей розслідування нових форм кіберзлочинності (фішингу та кіберсквотингу), яке здійснили Т. П. Яцик і В. А. Шкелебей. Автори дають криміналістичну характеристику нових форм кіберзлочинності (фішингу та кіберсквотингу), визначено їх поняття та види, а також заходи попередження та розслідування [197, с. 121-123]. Указана робота належить до групи наукових праць, присвячених проблемам протидії кіберзлочинам, кількість яких протягом останніх десятиліть суттєво збільшується.

Ураховуючи зазначене, можна виділити такі дві основні ознаки кіберсквотингу:

- 1) перш за все, це діяльність у мережі Інтернеті щодо реєстрації доменного імені, яке містить у собі назву торговельної марки, відомого комерційного позначення або прізвища світової знаменитості.

2) по-друге, зазначена діяльність є умисною та спрямованою на отримання певної вигоди або шляхом перепродажу доменів законним власникам відповідних торговельних марок, або шляхом введення користувачів в оману, використовуючи такі сайти для розміщення своєї реклами.

При цьому слід зазначити, що сам факт кіберсквотингу має обов'язково охоплювати обидві ознаки одночасно.

Таким чином, ураховуючи погляди вищезазначених учених, спробуємо сформулювати визначення терміна «кіберсквотинг», яке буде використовуватись у подальшому в межах цього дослідження. Отже, під кіберсквотингом слід розуміти недобросовісне отримання прибутку шляхом продажу (перепродажу) доменного імені, яке є ідентичним або дуже схожим за написанням на назву торговельної марки, відомого бренду, ім'ям або прізвище світових (національних) знаменитостей, або прізвища власника відповідної торговельної марки.

Аналіз методологічних підходів до сутності кіберсквотингу у науці інформаційного права свідчить, що висвітлення вказаної проблематики ще не можна визнати достатнім для вирішення складних завдань, які постають сьогодні перед теорією і практикою. Разом із тим до основних напрямів наукових досліджень феномену кіберсквотингу слід віднести такі: а) дослідження, в яких розкриваються сутність та особливості кіберсквотингу та його місця на ринку доменних імен; б) дослідження, присвячені удосконаленню правового механізму вирішення доменних спорів; в) наукові праці, предметом яких є вдосконалення протидії незаконному використанню доменних імен. Можна прогнозувати, що кожен із зазначених напрямів наукових досліджень протягом наступних десятиліть розвиватиметься, створюючи тим самим міцне теоретико-методологічне підґрунтя вдосконалення чинного інформаційного законодавства [198].

Наступним кроком під час визначення юридичної відповідальності за кіберсквотинг є з'ясування самої сутності юридичної відповідальності,

фактичних підстав для юридичної відповідальності та її видів. Так, на думку В. М. Маліновської юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності є важливим засобом забезпечення законності та правопорядку в країні, дотримання прав і свобод людини та забезпечення належної реалізації державними органами і їх посадовими обов'язками своїх повноважень, визначених законом, отже, є істотним фактором побудови правової держави в Україні. У більш вузькому розумінні юридичну відповідальність можна охарактеризувати як усвідомлення суб'єктом права своїх дій у процесі реалізації наданих прав і покладених на нього обов'язків, вольове рішення діяти згідно з вимогами закону (позитивна відповідальність) та як можливість зазнати певних обтяжень (обмежень, «покарань») у разі порушення норм права (ретроспективна відповідальність) [199].

Як вважає М. І. Козюбра, юридична відповідальність – це передбачений законом обов'язок особи зазнати несприятливих для себе наслідків як майнового, так і немайнового характеру, вид і міра яких визначаються компетентним органом за результатами розгляду скоєного особою діяння, визначеного законом як правопорушення [200].

Також заслуговує на увагу тлумачення вітчизняного вченого Д. М. Лук'янця, який розуміє під юридичною відповідальністю регламентовану правовими нормами реакцію з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що можуть мати вияв у недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні встановлених законом обов'язків, порушенні цивільно-правових зобов'язань, нанесенні шкоди або завданні збитків і виражається у застосуванні до осіб, що вчинили такі діяння, засобів впливу, які тягнуть за собою позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру [201].

З аналогічних методологічних позицій розглядає юридичну відповідальність і інший науковець І. А. Сердюк, який визначає юридичну відповідальність таким чином: «це здійснюваний у межах правовідносин добровільно або за рішенням судового чи іншого юрисдикційного органу та

забезпечений державою юридичний обов'язок правопорушника зазнати позбавлення певних цінностей, що йому належали» [202].

Аналізуючи зазначені вище погляди вчених, можна дійти висновку, що юридичну відповідальність слід розглядати як різновид правовідносин, який має чітку структуру з визначеними елементами, якими є суб'єкти правовідносин, об'єкти правовідносин, зміст правовідносин, а також юридичні факти, що є підставами виникнення цих правовідносин. При цьому суб'єктами правовідносин можуть виступати держава, юридичні та фізичні особи. Об'єкт правовідносин – це те, заради чого виникають правовідносини, тобто з приводу чого безпосередньо взаємодіють суб'єкти [203].

Також необхідно звернути увагу на те, що у правовій літературі існує визначення юридичної відповідальності в її позитивному аспекті як регульованого правом додаткового обов'язку суб'єкта відповісти в своїх діях за належне виконання своїх обов'язків [204, с. 34].

Крім того зазначимо, що як самостійному елементу механізму правового регулювання юридичній відповідальності притаманні такі характерні відмінні ознаки: 1) підставою для застосування юридичної відповідальності може бути лише факт здійснення правопорушення; 2) юридична відповідальність функціонує шляхом ужиття певних негативних заходів до осіб, що скоїли правопорушення; 3) притягнення до юридичної відповідальності може відбуватись винятково за рішенням компетентного органу або посадової особи, яка має закріплені у законі відповідні повноваження.

Водночас доцільно згадати той факт, що майже всі науковці під час визначення поняття юридичної відповідальності звертають увагу лише на її ретроспективну складову, тобто правовідносини, що виникають після вчинення суб'єктом певного правопорушення з подальшим застосуванням з боку держави заходів правового примусу з несприятливими для винної особи наслідками особистого, майнового чи організаційного характеру. Проте, на нашу думку, рівнозначну увагу слід приділяти й так званій перспективній

(позитивній) відповідальності, яка передбачає вольове рішення діяти згідно з вимогами закону, сумлінне виконання своїх обов'язків перед державою, громадянським суспільством, колективом людей та окремою особою, оскільки під час вирішення будь-якої проблеми цілком логічним та доречним є підхід «попередження» та недопущення проблеми, аніж «усунення наслідків» після її виникнення.

Далі пропонуємо розглянути види юридичної відповідальності. Існує декілька підходів до її класифікації (за різними ознаками), однак розповсюдженою серед вчених-правознавців і більш доцільною у практичному розумінні в межах цього дослідження можна вважати класифікацію за галузевою ознакою. За згаданою ознакою виділяють такі види юридичної відповідальності, як кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова і, деякою мірою, міжнародно-правова [205, с. 44; 200, с. 67, 200].

Найбільш суворим видом галузевої юридичної відповідальності є кримінальна відповідальність. Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого законодавством України про кримінальну відповідальність. Поняття злочину і покарання, а також перелік злочинних діянь та кримінальних покарань, що їм відповідають, містяться у Кримінальному кодексі України [206]. Кримінально-правовими санкціями можуть виступати позбавлення волі, конфіскація майна, заборона займатися певними видами діяльності тощо.

Під сферу регулювання адміністративного права підпадають відносини, які належать до напрямів державного управління, тобто адміністративна відповідальність настає за вчинення адміністративних проступків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [207]. Санкціями адміністративного права можуть бути такі: винесення попередження, штраф, позбавлення спеціальних прав, арешт (вилучення) майна, речей і документів тощо. Тут слід зазначити, що до

адміністративної відповідальності можуть бути притягнені не лише фізичні, але й юридичні особи [208, с. 237].

Дисциплінарна відповідальність застосовується виключно за дисциплінарні проступки, які може скоїти особа під час виконання взятих на себе або покладених на неї трудових, службових, професійних та інших обов'язків, пов'язаних із дотриманням дисципліни [200, с. 76]. З наведеного можна зрозуміти, що до дисциплінарної відповідальності особа може бути притягнена рішенням керівника певного підприємства, установи чи організації за порушення трудової, навчальної, службової та військової дисципліни.

Цивільно-правова відповідальність застосовується за порушення норм цивільного права, якими відповідно до Цивільного кодексу України (далі – ЦК) є договірні зобов'язання, створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності, заподіяння майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі тощо [77]. Слід зазначити, що правове регулювання у сфері цивільного права здійснюється на засадах рівності сторін, а цивільно-правову відповідальність як таку суб'єкт може бути понести добровільно, тобто без рішення уповноваженого та це органу. Інакше кажучи, державний примус стає необхідним лише у випадку, коли не відбувається добровільного відшкодування нанесеної шкоди або сплати штрафних санкцій за невиконання (неналежне виконання) зобов'язання. Основним видом такої відповідальності є позбавлення певних благ матеріального характеру.

Для досягнення головної мети цього дослідження, а саме визначення юридичної відповідальності за кіберсквотинг, доцільно розглянути також питання юридичної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері, оскільки мережа Інтернет є складовою інформаційного простору. Уперше в Україні дослідження з погляду інформаційної деліктології як інституту інформаційного права було проведено провідними вченими у

монографії «Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології» (далі – монографія) [209].

У зазначеній монографії авторами закладено основи для формування «інформаційної деліктології», а юридична відповідальність за інформаційні делікти визначається як «регламентована інформаційно-деліктними правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що можуть виявлятися у недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні обов'язків, порушенні правових зобов'язань, нанесенні шкоди або завданні збитків та відображена у застосуванні до осіб, які вчинили такі діяння, засобів впливу, що тягнуть за собою відповідні обмеження» [209].

Проводячи аналогію визначення класичної юридичної відповідальності та юридичної відповідальності за інформаційні делікти, можна дійти висновку, що йдеться про правові відносини у відповідній сфері. Інакше кажучи, можна стверджувати, що юридична відповідальність за кіберсквотинг може розглядатись як різновид інформаційних правовідносин в мережі Інтернет.

З метою подальшого вивчення системи інформаційно-правових відносин у мережі Інтернет доречно розглянути класифікацію юридичної відповідальності за інформаційні делікти. Провідними вченими у монографії було здійснено (відповідно до логіки правового регулювання інформаційних правовідносин) класифікацію інформаційно-правової відповідальності за такими видами: кримінально-правова, адміністративно-правова, цивільно-правова та дисциплінарно-правова відповідальність [209].

Розглянемо їх більш детально у контексті відповідальності за кіберсквотинг.

Інформаційна кримінально-правова відповідальність

Насамперед у Кримінальному кодексі України передбачено відповідальність за вчинення діянь, які посягають на суть «відносин в

інформаційній сфері», тобто ті, які вчинюються щодо інформації або щодо її обігу чи безпеки (зокрема, щодо порушення доступу до неї) [209].

Водночас О. О. Тихомиров запропонував поділити злочини у сфері обігу інформації залежно від ступеня суспільної небезпечності на такі групи:

1) злочини, що посягають на врегульовані законом суспільні відносини у сфері обігу інформації з обмеженим доступом та іншої інформації, що охороняється законом;

2) злочини, що посягають на врегульовані законом суспільні відносини у сфері технічного захисту інформації;

3) злочини, що посягають на врегульовані законом суспільні відносини у сфері інформаційно-психологічної безпеки особи та суспільства [210].

Запропонований зазначеними вище вченими перелік діянь охоплює переважно злочини проти основ національної безпеки України і не може бути віднесений за своєю суті до кіберсквотингу.

З іншого боку, В. К. Колпаков зробив акцент на особливому критерії – вчиненні інформаційного делікту у спосіб дистанційних комунікацій. На його думку, цей чинник повністю змінює бачення кримінальним правом можливостей вчинення правопорушення в інформаційному просторі [209].

Однак, знову ж таки, аналізуючи зміст злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, дуже важко їх за своєю сутністю або наслідкам віднести до поняття кіберсквотингу. Разом із тим існує виняток із зазначених положень. Так у статті 229 Кримінального кодексу України, яка має назву «Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару», закріплено, що незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, або інше умисне порушення права на ці об'єкти, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, – караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [206].

Тому статтю 229 Кримінального кодексу України доцільно доповнити положеннями, які передбачатимуть кримінальну відповідальність за кіберсквотинг, якщо такі дії завдали матеріальної шкоди у значному розмірі.

Інформаційна адміністративно-правова відповідальність

Нагадаємо, що адміністративна відповідальність регулюється нормами КУпАП [207]. Суб'єктами відповідальності за вчинення проступків у сфері інформаційних відносин можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи. За вчинення адміністративних проступків на правопорушників накладаються відповідні адміністративні стягнення, що мають для особи негативні наслідки морального або матеріального характеру, наприклад попередження, штраф, адміністративний арешт, зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення тощо.

Підставою адміністративної відповідальності слід визнавати здійснене суб'єктом інформаційних правовідносин правопорушення в інформаційній сфері. При цьому, на думку О. О. Тихомирова, поняття інформаційного правопорушення слід формулювати як протиправне, винне (умисне або необережне) діяння, що посягає на суспільні відносини у сфері створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації, що спричиняє шкоду або створює реальну загрозу такого спричинення цим відносинам і за вчинення якого законом передбачено настання адміністративної відповідальності [210].

Аналізуючи положення Кодексу України про адміністративні правопорушення, уявляється можливим виділити низку правопорушень, які за своєю сутністю певною мірою є подібними до поняття кіберсквотингу. Зокрема, до таких адміністративних правопорушень можна віднести порушення права на об'єкти права інтелектуальної власності, передбачені статтею 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, глава 6 «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність». Відповідно до цієї статті «незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми,

передання організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення» [207].

Необхідно звернути увагу на розкриття змісту інтелектуальної власності, а саме вислів «знак для товарів і послуг», який за своїм змістом підпадає під брендний кіберсквотинг. Отже, можна припустити, що застосування положення статті 51-2 КУпАП частково визначає об'єктивну сторону адміністративних правопорушень у сфері Інтернет. Проте для повного врегулювання питань адміністративної відповідальності за кіберсквотинг, необхідно у КУпАП не лише подати визначення кіберсквотингу як такого, а і включити до переліку правопорушень усі види кіберсквотингу (кіберсквотинг коротких доменних імен, брендний, іменний, галузевий, географічний кіберсквотинг і тайпсквотинг).

Іншим правопорушенням, яке за своєю сутністю схоже на поняття кіберсквотингу, на думку О. В. Кохановської, може бути недобросовісна конкуренція, передбачена статтею 164-3 КУпАП [209].

Відповідно до цієї статті «незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до сорока чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини чи без такої» [207].

Погляд О. В. Кохановської є прийнятним, оскільки зазначені у статті 164-3 КУпАП дії можуть заподіяти певну шкоду діловій репутації

власникам торгових марок, відомих магазинів, а також знаменитостям. Більш того, аргументом, що свідчить на користь віднесення поняття кіберсквотингу до недобросовісної конкуренції, є положення статті 1 Закону України Про захист від недобросовісної конкуренції, відповідно до якого «недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності» [211].

Однак, знову ж таки, у цьому випадку йдеться лише про брендний та іменний кіберсквотинг. Більш того, «самовільне використання» назви торгової марки або імені знаменитої особи у доменному імені ще не доводить факт скоєння кіберсквотингу. Тому у Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та КУПАП доцільно не лише розширити поняття кіберсквотингу (охоплюючи всі його види), але й визначити мотиви кіберсквотера, а саме: «для подальшого продажу (перепродажу) за вищою ціною або введення в оману споживачів шляхом неправильного використання доменного імені».

Інформаційна цивільно-правова відповідальність

Як уже було зазначено вище, цивільним правовідносинам від природи властива свобода волевиявлення суб'єктів, що відповідним чином відбивається і на цивільно-правовій відповідальності. По-перше, правовідносини відповідальності в цивільному праві ініціюються постраждалою стороною і ґрунтуються передусім на її бажанні відновити своє порушене становище або отримати компенсацію. По-друге, в багатьох випадках може відбуватись добровільне відшкодування, компенсація без звернення до суду [210].

Так, підставами цивільно-правової відповідальності вважаються такі: протиправність поведінки (дія чи бездіяльність), наявність майнової та/або моральної шкоди, причинний зв'язок між протиправною поведінкою і заподіяною шкодою, вина особи, яка заподіяла шкоду [209].

Загальні положення про відшкодування шкоди визначено у ЦК. Так, стаття 1166 ЦК, яка називається «Загальні підстави відповідальності за

завдану майнову шкоду», свідчить про те, що майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. У свою чергу, відповідно до статті 1167 ЦК, яка називається «Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду», моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини [77].

Більш того, немайнова шкода, зокрема моральна, може компенсуватися грошми, майном або в інший спосіб. Розмір такої компенсації попередньо оцінюється позивачем, але остаточно встановлюється судом на засадах адекватності, розумності та справедливості. Моральна шкода компенсується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не є пов'язаною з розміром цього відшкодування [209].

До переліку цивільних правопорушень, передбачених ЦК, у сфері інтернет-ресурсу можна також віднести посягання на недоторканість ділової репутації та право на індивідуальність. Наприклад, відповідно до статті 299 ЦК «фізична особа має право на недоторканність своєї ділової репутації. Фізична особа може звернутися до суду з позовом про захист своєї ділової репутації». У свою чергу, стаття 300 ЦК стверджує: «фізична особа має право на індивідуальність» [77]. Зазначені інформаційні делікти більшою мірою стосуються іменного кіберсквотингу, проте не захищають недоторканість ділової репутації власників відомих брендів і торгових марок (брендовий кіберсквотинг). Тому зазначені статті ЦК доцільно доповнити положеннями стосовно захисту прав на недоторканість ділової репутації та право на індивідуальність ще й юридичних. Такі зміни слугуватимуть захистом не лише від іменного кіберсквотингу, але й, відповідно, від брендового та галузевого.

З іншого боку, оскільки об'єктом кіберсквотингу є доменне ім'я, доцільно розглядати домен з точки зору інтелектуальної власності. У загальноживаному розумінні «інтелектуальна власність» – це права на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничій та інших сферах, які є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної і творчої діяльності, які, будучи благом нематеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з ними, крім випадків, визначених законодавством [211].

Основними нормативно-правовими документами України у сфері інтелектуальної власності є закони України «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на промислові зразки», тому, на нашу думку, зазначені закони доцільно доповнити положеннями, які визначатимуть питання створення доменних імен з урахуванням наявних назв торговельних марок, брендів і товарів з погляду інтелектуальної власності.

Інформаційна дисциплінарна відповідальність

Як зазначалося вище, інформаційна дисциплінарна відповідальність є пов'язаною лише з виконанням трудових або службових обов'язків в інформаційній сфері. Особа може бути притягнута до дисциплінарної відповідальності керівником підприємства, установи чи організації за дисциплінарний проступок. Отже, доречно запропонувати керівникам установ та підприємств визначити у своїх статутах (положеннях), а також під час укладання трудових договорів (контрактів) скоєння кіберсквотингу як дисциплінарний проступок з відповідним для такого проступку притягненням до відповідальності.

На нашу думку, діяння, пов'язані з кіберсквотином, безумовно, містять у собі елементи суспільної шкідливості, але ж ніяк не суспільної небезпеки. Тому впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг має

охоплювати насамперед заходи адміністративної, цивільно-правової та матеріальної відповідальності.

3.3. Розвиток саморегульованих механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні

Сучасний світ переживає фундаментальні й динамічні зміни, пов'язані з бурхливим розвитком новітніх інформаційних технологій. Зростаючий обсяг світових інформаційних ресурсів викликав необхідність активного розвитку інформаційних технологій та їх автоматизації. Відповідно до Закону України «Про Національну програму інформатизації» під інформаційними технологіями розуміються цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування [212].

У свою чергу, такий стрімкий розвиток інформаційних технологій у світі, на думку В. Воронкова, впливає на цілеспрямовану інтеграцію систем обробки і передання інформації. Цьому сприяли головним чином три технічних досягнення, що призвели до розвитку сучасних інформаційних технологій: 1) поява нових технологій у середовищі накопичення і збереження інформації, серед іншого за допомогою лазерної техніки); 2) розроблення і широке розповсюдження засобів зв'язку без обмежень у часі й просторі за допомогою різних ліній зв'язку (зокрема, оптоволоконних, супутникових тощо) з переходом на цифрові технології; 3) автоматизована обробка інформації за допомогою комп'ютерних і мікропроцесорних засобів за заданими алгоритмами. Інакше кажучи, можна вважати, що виникла так звана інформаційна індустріалізація, що випередила і за зайнятістю працівників, попитом та обміном інформаційним продуктом промислову індустріалізацію. Рушійною силою суспільства виступає виробництво у першу чергу інформаційного продукту, що дозволяє виробляти матеріальні продукти з інформаційної точки зору більш місткі, використовуючи при цьому більш широкі знання у сфері інноваційних рішень, в економічній

сферах, а також у ринкових відносинах. Таке суспільство, в якому більшість працівників займається виробництвом, збереженням, переробкою і реалізацією інформації, отримало назву інформаційного суспільства [5, с. 176].

Як справедливо зазначає І. Арістова, перехід до інформаційного суспільства – це найбільш раціональний шлях підвищення якості життя населення країни за рахунок виходу України на новий шлях цивілізованого розвитку і переходу економіки на наукоємні, ресурсозберігаючі виробництва. Підставами для такого переходу є постійний рух країни від комп'ютеризації до інформатизації і створення розвиненого інформаційного середовища суспільства, громадянського суспільства з розвиненим інформаційним виробництвом і високим рівнем інформаційно-правової культури, в якому ефективність діяльності людей забезпечується розмаїттям послуг, що ґрунтуються на інтелектуальних інформаційних технологіях і технологіях зв'язку [213, с. 112].

Що стосується безпосередньо Єдиної політики вирішення спорів щодо доменних імен, то, як ми вже довели у попередніх підрозділах, UDRP набула великої популярності через її переваги. По-перше, цей процес займає менше часу, є значно дешевшим та забезпечує набагато більш ефективніші засоби правового захисту, ніж будь-який інший процес вирішення спорів [112]. По-друге, це приватна міжнародна процедура, яка відбувається переважно у режимі on-line (пункт 13 UDRP). Зазвичай тривалість розгляду справ за процедурою UDRP ніколи не перевищує 47–57 днів, що робить сам процес ідеальним. І по-третє, зазначена модель вирішення спорів має досить прості правила, що робить її легкою для розуміння навіть тим суб'єктам інформаційних правовідносин, які не мають юридичної освіти [113].

На підтвердження зазначеного вище можна навести декілька прикладів застосування процедури UDRP під час вирішення доменних спорів. Наприклад, у 2006 році власник торговельної марки Marlboro подав позов до Центру VOIB на реєстратора доменного імені marlboro.com. Під час розгляду

цього спору за процедурою UDRP було встановлено, що відповідач не мав прав або законних інтересів щодо доменного імені, й доменне ім'я було зареєстровано і використано недобросовісно. За цих обставин право на користування доменним ім'ям marlboro.com було передано власнику торговельної марки Marlboro Філіпу Моррісу [210, с. 148-149; 214].

Інший випадок застосування процедури UDRP зафіксовано в Японії у 2010 році, коли стався доменний спір між компанією Hitachi (яка на той період мала свої представництва у більш ніж 175 країнах) та відповідачем, який зареєстрував домен hitachi-am.com. Позивач у цьому випадку довів, що відповідач не мав прав або законних інтересів щодо доменного імені, й доменне ім'я було зареєстровано і використано недобросовісно. Центром ВОІВ було винесено рішення схвалити позов та передати право на користування зазначеним доменом позивачеві [214, с. 150].

Проте у теоретичних джерелах вказують і на певні недоліки наявної системи. Так, С. Хедлі вважає одним з головних недоліків процедури UDRP легкість порушення справи на вимогу позивача, що, в свою чергу, призводить до відкриття багатьох помилкових справ. За словами С. Хедлі, штрафних санкцій за помилкові або фейкові позови не передбачено [215, с. 180]. На думку Ж. Ліптон, хоча UDRP успішно захищає інтереси власників товарних знаків, він повністю ігнорує інші види суперечок, які можуть виникнути з того ж питання, наприклад у разі, коли більш ніж один законний власник товарного знака має інтереси в доменному імені, яке підпадає під спірний розгляд [216, с. 28]. Крім того, П. Тодд зазначив, що єдиний засіб правового захисту, яке пропонує UDRP, – це або передання доменного імені заявнику, або анулювання доменного імені власника реєстрації. Однак UDRP не гарантує жодного фінансового відшкодування [217, с. 33]. Тут також слід додати, що єдине альтернативне рішення для сторони, що програла, це подати апеляційний позов на рішення комісії UDRP. Однак обмеженість часу (у сторони є тільки десять робочих днів, щоб подати позов) та наявність

певних бюрократичних юрисдикційних перешкод у більшості випадків призводить до неможливості здійснення апеляційних заходів.

Ураховуючи зазначені вище зауваження, можна зробити висновок, що зараз дуже складно створити уніфікований набір правил, яких необхідно дотримуватись для вирішення спорів між власниками товарних знаків і власниками доменних імен. Тому зазначене питання вимагає більш детального вивчення та відповідного вдосконалення встановлених UDRP у разі найму на національному рівні.

Адміністратором національного домену верхнього рівня .ua (Україна), як уже неодноразово згадувалося, є українське підприємство ТОВ «Хостмастер». Зазначена компанія надає послуги з адміністрування і технічного супроводу безпосередньо домену .ua, а також багатьох публічних доменів у ньому. Повний перелік публічних доменів, підтримку реєстру яких забезпечує компанія «Хостмастер», міститься на офіційному сайті компанії [121].

У 2018 році між компанією «Хостмастер» та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності було підписано угоду про надання послуг вирішення доменних спорів у національному домені верхнього рівня .ua, на підставі якого з'явилася можливість вирішувати доменні спори з використанням позасудової процедури на основі UDRP. Відповідно до положень зазначеної угоди компанією «Хостмастер» у березні 2019 року було затверджено Політику вирішення спорів щодо доменних імен в домені .ua [119] та Процедурні правила політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені .ua [218], які являють собою варіацію UDRP для вирішення доменних спорів у національному домені верхнього рівня .ua.

Основними відмінностями між процедурою UDRP та Політикою .ua є такі: по-перше, відповідно до Політики .ua достатньо, щоб позивач довів, що реєстрація або використання доменного імені є недобросовісною, тоді як UDRP вимагає від заявника довести і те, й інше; по-друге, мовами розгляду суперечок за згодою сторін можуть бути українська, російська або

англійська; по-третє, позасудова процедура не перешкоджає переведенню розгляду суперечки в український суд. Так, на виконання пп. к. п. 4 Політики .ua, який називається «Можливість судового розгляду», вимоги щодо обов'язкового адміністративного провадження не перешкоджають позивачу передати спір до суду компетентної юрисдикції для винесення незалежного рішення до початку такого обов'язкового адміністративного провадження або після його закінчення. У разі ухвалення Адміністративною комісією рішення про необхідність видалення або переделегування доменного імені відповідач має право протягом 10 робочих днів після отримання відповідного повідомлення про рішення Адміністративної комісії надати до компанії «Хостмастер» офіційну документацію про відкриття судового процесу проти позивача в юрисдикції судів України. Після отримання зазначених документів компанією «Хостмастер» не виконується рішення Адміністративної комісії і не вживається жодних інших заходів, доки не буде отримано переконливих доказів вирішення спору сторонами або копію розпорядження суду [119].

Відповідно до Політики .ua та Процедурних правил .ua порушити адміністративне провадження щодо доменних імен може будь-яка особа або організація, подавши до Центру ВОІВ відповідний позов. Позовні вимоги подаються в електронному вигляді й повинні містити такі складові елементи: інформація про повне ім'я та контактні дані позивача; побажання позивача щодо варіантів вирішення спору за участі комісії у складі одного члена чи трьох членів; повне ім'я відповідача (реєстранта доменного імені) та його контактні дані; визначення доменного імені, яке є предметом позову; зазначення відповідного реєстратора .UA, через якого доменне ім'я було зареєстроване на момент подання позову; зазначення знака для товарів та послуг, на підставі якого подається позов, та опис товарів чи послуг, якщо такі є, з якими цей знак використовується; опис підстав, з яких подано позов (характер ідентичності або оманливої подібності доменного імені до знака для товарів та послуг, на який позивач має права; чому слід вважати, що

відповідач (реєстрант доменного імені) не має прав або законних інтересів стосовно доменного імені, який є предметом позову; чому доменне ім'я слід вважати таким, що зареєстроване або використовується недобросовісно); перелік засобів правового захисту, про які просить позивач. Відповідно до пп. і. п. 4 Політики .ua засоби правового захисту, доступними позивачеві у зв'язку з провадженням, яке ведеться адміністративною комісією, обмежуються вимогою видалити доменне ім'я або переделегувати реєстрацію доменного імені позивачеві [119].

Розгляд доменних спорів адміністративною комісією відбувається у відносно стислі терміни. Зазвичай, комісія виносить рішення не пізніше 60 діб з дня передання їй справи Центром ВОІВ. Також на оперативність впливає той факт, що слухання з особистою присутністю сторін (у тому числі слухання з використанням телеконференції, відеоконференції та веб-конференції) не проводяться, окрім випадків, коли комісія вирішить на власний розсуд і як винятковий засіб, що таке слухання є необхідним для ухвалення рішення. Крім того, відповідно до п. 15 Політики .ua за відсутності виняткових обставин комісія надсилає своє рішення за позовом Центру ВОІВ протягом 14 днів з моменту його ухвалення [119].

Отже, наразі існує декілька основних способів вирішення доменних спорів, а саме: 1) судовий розгляд в національних судах; 2) позасудові процедури вирішення спорів відповідно за Єдиною політикою вирішення спорів щодо доменних імен; 3) позасудові процедури вирішення спорів на основі національної політики вирішення спорів щодо доменних імен. Перший спосіб відповідає юрисдикційній формі розгляду доменних спорів, другий і третій – неюрисдикційній [219, с. 364-367].

Розгляд доменних спорів у національних судах у переважній своїй більшості є пов'язаним із недоброчесною конкуренцією та несанкціонованим використанням чужого імені торговельної марки або бренду. Цей спосіб вирішення доменних спорів має низку суттєвих недоліків. Головним недоліком є той факт, що судові розгляди зазвичай тривають кілька місяців

або навіть років, що робить використання цього способу для ІТ-підприємств дуже несприятливим. Слід зазначити, що з огляду на глобальний характер Інтернету та територіальну приналежність товарного знака (прав інтелектуальної власності в цілому) виконання самих судових рішень може бути досить важким. Також існують й інші недоліки розгляду доменних спорів в національних судах, наприклад можливість передання доменного імені третій стороні під час тривалих судових розглядів. Урешті-решт, судовий позов щодо недобросовісного використання назви товарного знака, по-перше, не завжди забезпечує юридичні підстави для припинення та/або передання реєстрації ідентичного доменного імені, а по-друге, стосується лише одного з багатьох різновидів кіберсквотингу, а саме – брендового. Інші види кіберсквотингу (кіберсквотинг коротких доменних імен, іменний, галузевий, географічний кіберсквотинг і тайпсквотинг) залишаються поза межами юрисдикційних повноважень.

Беручи до уваги переваги процедур Єдиної політики вирішення спорів щодо доменних імен (більш ефективні за часом і з точки зору витрат) порівняно зі зверненням до суду UDRP визнано кращим механізмом для вирішення доменних спорів, що може служити «зразковою моделлю» для національних законодавців.

Проте, незважаючи на позитивні сторони уніфікованої процедури UDRP, деякі країни ухвалили свої національні правила вирішення доменних спорів, пов'язаних переважно зі спорами другого рівня їх ccTLD. Такі національні програми ґрунтуються на основних положеннях UDRP, однак більш пристосовані до особливостей національних потреб.

Розглянемо для прикладу національну систему вирішення доменних спорів Республіки Сербії, призначену для вирішення спорів у межах національного домену верхнього рівня.

Перш за все, слід зазначити, що адміністратором національних доменів верхнього рівня .rs та .срб (Сербія) є неурядова та неприбуткова організація «Сербський національний фонд реєстрації доменних імен в Інтернеті» (англ.

Serbian National Internet Domain Registry Foundation, RNIDS), яка надає послуги з адміністрування і технічного супроводу центрального реєстру національних інтернет-доменів Сербії відповідно до рішень ICANN [220].

Сербська національна система вирішення доменних спорів була розроблена RNIDS у 2008 році, відразу ж після реєстрації доменів .RS. За десятирічний період ця система зазнала певних змін і вдосконалень. Узагалі, на думку професора Д. Поповича, процес розвитку сербської національної системи вирішення доменних спорів можна поділити на два етапи: 1) період між 2008 і 2010 роками; 2) період між 2010 і дотепер [221].

Розглянемо кожен етап по порядку.

Перший етап розвитку сербської національної системи вирішення доменних спорів почався з моменту ухвалення фондом RNIDS Правил арбітражного розгляду з урегулювання спорів, що виникають у зв'язку з реєстрацією доменів .rs (Правила-2007), які остаточно набрали чинності у березні 2008 року [222]. Правила-2007 передбачали позасудову систему вирішення доменних спорів імен другого рівня в доменах .rs. Зазначена система була розроблена як альтернативний метод вирішення спорів, у підґрунтя якого було покладено процедуру UDRP. Головною перевагою сербської системи було започаткування у складі фонду RNIDS постійного арбітражу (англ. Permanent Arbitration), на який і було покладено завдання щодо розгляду доменних спорів у зоні .rs. Однак у процесі застосування цієї системи на практиці поряд з перевагами було виявлено певні суттєві недоліки, а саме:

1) найсерйознішою проблемою виявилось питання гарантованої незалежності та неупередженості арбітрів; бо оскільки постійний арбітраж був створений у межах організаційної структури RNIDS як юридичної особи, яка здійснює керівництво реєстром сербських доменів верхнього рівня, виникли певні сумніви в незалежності та неупередженості арбітрів у процесі ухвалення рішень;

2) нечітко подано першу умову щодо визначення недобросовісної реєстрації та/або використання доменного імені, що не відповідало принципам, на яких функціонує використання доменного імені в Інтернеті, тобто під час реєстрації доменного імені не важливо, стосовно якого типу товарів і послуг використовуватиметься це доменне ім'я або взагалі чи буде воно використовуватися щодо товарів і послуг; логіка захисту доменного імені відрізняється від логіки захисту товарного знака, де тип товарів або послуг, для яких захищається товарний знак, має велике значення [221].

Другий етап розвитку сербської національної системи вирішення доменних спорів почався з ухваленням 19 квітня 2011 року нових Правил вирішення національних доменних спорів (Правила-2011) [223] з подальшими правками та уточненнями в 2012 і 2014 роках (головним чином для забезпечення можливості застосування зазначених правил для реєстрації доменних імен другого рівня в нововведених доменах .срб). Детальна порівняльна характеристика Правил-207 та Правил-2011 міститься у додатку. Слід зазначити, що основними позитивними відмінностями Правил-2011 порівняно з Правилами 2007 були такі:

1) заміна арбітражної підходу альтернативним кваліфікованим методом позасудового врегулювання доменних спорів (англ. Alternative dispute resolution method, ADR);

2) створення комітету з вирішення спорів, пов'язаних з реєстрацією національних доменних імен в Інтернеті (далі – Комітет, англ. Committee for the Resolution of Disputes Relating to the Registration of National Internet Domain Names), як незалежного від RNIDS органу з вирішення доменних спорів.

Створення такого органу з вирішення доменних спорів гарантує незалежність і неупередженість учасників комітету (тобто учасників дискусійної групи) в процесі ухвалення рішень, чим і був усунутий основний недолік Програми-2007. Комітет з вирішення доменних спорів був створений відповідно до статті 2 Правил-2011 [223] на виконання вимог Угодою про

співпрацю, яка була підписана між фондом RNIDS та Сербської торговою палатою [224]. Орган з врегулювання суперечок діє під егідою Сербської торгової палати, проте він є незалежним від самої торгової палати та фонду RNIDS. Сербська торгова палата надає тільки технічну допомогу [221].

Відповідно до статті 3 Правил-2011 Комітет з вирішення доменних спорів складається з Президії (Президент, Віце-президент та Секретар Комітету), Арбітражних рад та Експертної служби. Президія забезпечує нагляд та контроль за виконанням Правил-2011, а також здійснює моніторинг та аналіз практики вирішення доменних спорів. Президент і віце-президент Комітету призначаються і звільняються з посади керівним органом Сербської торгової палати зі списку арбітрів на термін чотирьох років. Секретар Комітету призначається Президентом Торгово-промислової палати Сербії із співробітників Палати. Експертна служба виконує професійні та адміністративні завдання [223].

Комітет з вирішення доменних спорів веде список арбітрів, який затверджується керівним органом Сербської торгової палати за пропозицією фонду RNIDS після публічного оголошення кандидатів. Слід додати, що арбітром може бути будь-яка правоздатна фізична особа, яка є громадянином та постійно проживає в Республіці Сербія, володіє відповідними знаннями та навичками щодо системи доменних імен в Інтернеті, питань захисту інтелектуальної власності та вирішення спорів, що стосуються інтернет-доменів. Список арбітрів уточнюється кожні чотири роки, при чому не виключається можливість для арбітрів бути призначеними повторно. Список арбітрів з інформацією про їх професійну кваліфікацію повинен бути доступним для громадськості на веб-сайтах Сербської торгової палати і Комітету з вирішення доменних спорів [223].

Далі пропонуємо дослідити детально саму процедуру розгляду доменних спорів, визначену Розділом 2 Правил 2011. Перш за все, учасниками такого спору (відповідно до ст. 5 цих Правил) можуть бути позивач – це фізична або юридична особа, яка оспорує право власника

реєстрації використовувати зареєстроване національне доменне ім'я в Інтернеті; та реєстрант – це особа, яка відповідно до положень Загальних умов реєстрації доменних імен в Інтернеті реєструє і використовує національне доменне ім'я в реєстрі .rs. Реєстрант може бути національною або іноземною, фізичною або юридичною особою. Стаття 6 Правил-2011 дозволяє учасникам доменного спору уповноважити довірений особі діяти від її імені під час процедури. Уповноваженою довіреною особою може бути будь-яка правоздатна особа, що має громадянство Республіки Сербія і проживає в Сербії. Дуже важливим є той факт, що відповідно до статті 7 реєстрант зобов'язаний під час здійснення реєстрації національного доменного імені в реєстрі rs прийняти юрисдикцію Комітету з вирішення доменних спорів, пов'язаних з реєстрацією національних доменних імен. У свою чергу, позивач у разі порушення розгляду питання в Комітеті з вирішення доменних спорів також приймає повноваження Комітету. Водночас сторони процедури не позбавляються права звернення в суди із цього питання [223].

Як уже зазначалося раніше, спори, пов'язані з реєстрацією національних доменних імен, розглядаються арбітражною радою в складі трьох осіб. Відповідно до статті 8 саме арбітражна рада визначає, чи порушив реєстрант доменного імені під час реєстрації і використанні цього національного доменного імені права інтелектуальної власності або будь-яке інше суб'єктивне право позивача. Порядок визначення арбітражної ради регламентовано статтею 9 Правил-2011. Так, перший член арбітражної ради призначається позивачем, який під час подання свого клопотання повинен надати список з іменами трьох арбітрів зі списку арбітрів. Секретар Комітету призначає позивачеві першого доступного арбітра з наданого списку. Другий член арбітражної ради призначається відповідачем (реєстратором), який у своїй відповіді на клопотання повинен надати список з іменами трьох арбітрів зі списку арбітрів. Секретар Комітету призначає відповідачу першого доступного арбітра з наданого списку. Повідомлення про

призначення арбітрів направляється експертною службою в електронному вигляді. Обрані арбітри повинні вибрати третього арбітра зі списку арбітрів як головуючого арбітражної ради протягом семи днів після отримання повідомлення про їх призначення, в іншому випадку головуючий арбітражної ради призначається Комітетом. Після призначення всіх трьох членів арбітражної ради експертна служба повідомляє сторони процесу про склад арбітражної ради. Якщо сторони не висловлять заперечень проти складу арбітражної ради протягом трьох днів з дня отримання повідомлення, арбітражна рада вважається заснованою [223].

Незалежність і неупередженість арбітрів передбачаються статтею 11 Правил-2011, яка вимагає вказати арбітра протягом трьох днів з дати отримання повідомлення про його призначення, про взяття на себе такого обов'язку, а також розкрити будь-які обставини, які можуть поставити під сумнів його неупередженість або незалежність. Якщо в будь-який момент у процесі процедури вирішення спору виникають обставини, які можуть поставити під сумнів неупередженість або незалежність арбітра, арбітр повинен негайно повідомити про це Голові Комітету в електронній формі. Президія ухвалює рішення щодо звільнення і заміну такого арбітра протягом трьох днів [223]. Стаття 15 цих правил вимагає від членів арбітражної ради виконувати свої обов'язки сумлінно й етично. Арбітражна рада повинна надавати кожній стороні можливість висловити свою думку і навести докази, а також висловити свою позицію щодо діяльності, доказів і пропозицій іншої сторони [223].

Важливим елементом на початку процесу розгляду доменного спору є факт повідомлення експертною службою фонду RNIDS про доменне ім'я, що підпадає під розгляд, щоб запобігти переданню або зміні реєстраційних даних до завершення процедури [223]. Наступним кроком є призначення слухання щодо відкритої справи, про що експертна служба повідомляє обидві сторони (форма проведення слухання, місце та час). Стаття 19 надає право арбітражній раді запропонувати сторонам за наявності достатніх доказів

ухвалювати рішення без проведення усного слухання. У такому випадку крайній термін, протягом якого сторони повинні викласти свою думку щодо такої пропозиції, становить п'ять днів з дати отримання пропозиції. Обидві сторони за згодою можуть погодитись на пропозицію щодо ухвалення арбітражною радою рішення без проведення слухання. Проте якщо одна зі сторін відмовляється від цієї пропозиції, рішення щодо необхідності проведення слухання залишається за арбітражною радою [223].

Відповідно до статті 22 Правил-2011 рішення щодо припинення або передання доменного імені від реєстратора до позивача може бути ухвалено арбітражною радою за умов, якщо доведено виконання всіх умов, а саме: 1) національне доменне ім'я є ідентичним товарному знаку позивача або аналогічним йому тією мірою, якою воно може створити плутанину і ввести в оману учасників ринку; 2) реєстрант не має права для використання або законних інтересів у використанні національного доменного імені, що є предметом спору; 3) реєстрація національного доменного імені в Інтернеті та його використання були недобросовісними та зробленими всупереч належній діловій практиці [223].

Відповідно до статті 23 національне доменне ім'я вважається зареєстрованим або використаним усупереч належній діловій практиці й недобросовісно в таких конкретних випадках: 1) якщо доведено, що реєстрант зареєстрував національне доменне ім'я в Інтернеті головним чином з метою продажу або здавання його в оренду позивачеві, який є власником товарного знака, назва якого є ідентична або значною мірою аналогічною зареєстрованому національному інтернет-домену, або з метою продажу чи здавання в оренду цього доменного імені конкуренту позивача, про що свідчить доведена диспропорція між ціною реєстрації національного доменного імені й ціною, за якою воно було запропоновано для продажу; 2) якщо доведено, що реєстрант зареєстрував національне доменне ім'я в Інтернеті з метою перешкодити власнику товарного знака самому зареєструвати свій товарний знак як домен (випередити його); 3) якщо

доведено, що реєстрант зареєстрував національне доменне ім'я в Інтернеті, щоб завдати шкоди його конкуренту на ринку; 4) якщо буде доведено, що реєстрант використовував національне доменне ім'я в Інтернеті, ідентичне або значною мірою подібне до товарного знака позивача, головним чином з метою залучення користувачів Інтернету на свій веб-сайт у комерційних цілях, створюючи таким чином плутанину щодо реального походження товарів та подальшого продажу товарів (послуг) на цьому сайті, обманюючи споживачів [223].

У свою чергу, Правилами-2011 визначено умови, які підпадають під поняття законного інтересу у використанні національного доменного імені в Інтернеті. Так, відповідно до статті 24 реєстрант вважається законно зацікавленим у використанні доменного імені, якщо може бути доведено одне з переліченого: 1) реєстрант використовує національне доменне ім'я в Інтернеті виключно в комерційних цілях, добросовісно та в межах ділової практики; 2) ще до подачі позову реєстрант уже був публічно відомим як власник цього національного доменного імені в Інтернеті; 3) реєстрант використовує національне доменне ім'я в Інтернеті виключно для некомерційних цілей без наміру обманювати споживачів та інших учасників ринку щодо походження товарів або послуг, які значною мірою є схожими або ідентичними з товарним знаком позивача [223].

Процедура розгляду справи може бути завершена шляхом винесення остаточного рішення або за рішенням арбітражної ради про завершення процедури. Арбітражна рада ухвалює рішення про завершення процедури за умов: 1) якщо позивач відкликав своє клопотання; 2) якщо сторони процедури дійшли згоди завершити процедуру; 3) якщо в процесі процедури було винесено рішення судом з питання, що є предметом процедури; 4) якщо арбітражна рада вирішить, що продовження процедури стало непотрібним чи неможливим з якої-небудь іншої причини. Якщо в процесі процедури розпочато судовий розгляд щодо доменного імені, яка є предметом скарги до Комітету, арбітражна рада ухвалює рішення про припинення або

переривання процедури в Комітеті. Якщо процедура завершується без ухвалення рішення з якоїсь із підстав, зазначених у пунктах 2 і 3, позивач не має права на відшкодування витратних зборів, а також не має права подати позов до Комітету з того самого питання [223].

Результатом роботи арбітражної ради є винесення рішення, яке ухвалюється в процесі консультацій за обов'язкової участі всіх арбітрів. Рішення доводиться в електронний спосіб до відома обох сторін, а також інформація про нього публікується на сайті RNIDS. Оригінал рішення повинен бути підписаний всіма членами арбітражної ради. Рішення також буде дійсним, якщо один арбітр пропустить або відмовиться підписати його за умови, що рішення було підписане більшістю членів арбітражної ради, які своїми підписами засвідчили відмову в підписі [223].

Статтею 31 визначено, що рішення арбітражної ради є остаточним, і на нього не може бути подана апеляція. Рішення набуває чинності після закінчення десяти днів з дня його отримання RNIDS, за винятком випадків, коли сторона процесу надала доказ порушення справи в компетентний суд. У такому випадку реалізація рішення відкладається до набрання рішенням суду законної чинності. Виконання рішення арбітражної ради покладається на RNIDS [223].

Умови оплати послуг проведення розгляду доменних спорів регламентуються статтею 32, відповідно до якої позивач повинен сплатити реєстраційний збір у момент подання клопотання. Комітет не здійснює жодних дій, пов'язаних із проведенням процедури, до сплати реєстраційного збору. Розмір реєстраційного збору встановлюється Торговою палатою за попередньою згодою RNIDS. Позивач не має права на відшкодування реєстраційного збору незалежно від результату суперечки. Арбітри також мають право на винагороду за виконану роботу. Винагорода арбітрів за виконану роботу встановлюється рішенням відповідного органу Палати з попереднього схвалення RNIDS [223].

Отже, сербська національна система вирішення доменних спорів зарекомендувала себе як ефективна і здатна задовольнити попит інтернет-бізнесу в Сербії. На думку професора Д. Поповича, перевагами зазначеної системи можна вважати такі [221].

1. Ефективність: альтернативний кваліфікований метод позасудового врегулювання доменних спорів є швидким та менш формальним, члени арбітражної ради є експертами у сфері товарних знаків і доменних імен. Термін розгляду справи зазвичай становить до 60 днів з дня його призначення, що відносно мало порівняно з невизначеними термінами судових розглядів (зазвичай кілька місяців або навіть років). Крім того, рішення арбітражної ради реалізується RNIDS досить швидко, якщо тільки протягом 10 робочих днів після отримання рішення комісії не було розпочато судовий розгляд. З іншого боку, виконання судових рішень може бути проблематичним і тривалим [221].

2. Розумна ціна: у більшості випадків позасудове врегулювання доменних спорів обходиться дешевше, ніж судовий розгляд у Сербії (хоча вартість судового розгляду в Сербії в цілому не така висока, як в інших країнах). Крім того, розгляд доменного спору за національною системою значно дешевше, ніж процедури UDRP. Наприклад, розгляд справи щодо 1–5 доменних імен із залученням трьох арбітрів за процедурою UDRP коштує приблизно 4000 доларів США, тоді як вартість аналогічної процедури за сербською національною процедурою вирішення доменних спорів становить лише 1500 євро [221, 225].

3. Легкий доступ: процедура ADR легко починається і ведеться сербською мовою. Сторони процесу не обов'язково повинні бути представлені адвокатом [221].

4. Правова визначеність: сербська національна система вирішення доменних спорів гарантує правову визначеність. Рішення арбітражних рад ухвалюються відповідно до Правил-2011 та відповідних сербських законів. З огляду на стандартизоване тлумачення Правил-2011 та сербського

законодавства сторони повинні мати можливість у більшості випадків точно передбачити остаточні результати розгляду [221].

Починаючи з 2009 року (станом на 18 червня 2018 року) за допомогою національного підходу позасудового врегулювання доменних спорів у Сербії успішно розглянуто 28 суперечок. З одного боку, зазначена статистика може здатися надто «скромною», однак слід ураховувати той факт, що в Сербії дуже часто спори вирішуються сторонами безпосередньо. Тому деякі справи ніколи не передаються в Комітет з вирішення доменних спорів. Протягом багатьох років цей альтернативний метод вирішення спорів був визнаний як на національному рівні, так і на міжнародній арені, тому, на думку професора Д. Поповича, в майбутньому очікується збільшення кількості справ, які розглядатимуться саме в сербському органі з врегулювання суперечок у галузі доменних імен [221].

Таким чином, за результатами аналізу сербської системи вирішення доменних спорів, можна зробити висновок, що започаткування національної позасудової процедури відкриває для держави широкі можливості щодо впровадження альтернативної неюрисдикційної форми вирішення доменних спорів у національному домені верхнього рівня із застосуванням незалежного від уряду органу, який безпосередньо проводитиме вирішення таких спорів. Існування своєї національної системи вирішення доменних спорів, з одного боку, позбавляє від необхідності вирішувати це питання на міжнародному рівні (тобто від звернення до Всесвітньої організації інтелектуальної власності або інших акредитованих корпорацією ICANN установ), а з іншого боку, забезпечує дотримання умов міжнародної єдиної політики вирішення спорів щодо доменних імен.

Практика застосування сербської системи вирішення доменних спорів довела, що цілком можливо створити такий уніфікований набір правил, яких необхідно дотримуватись для вирішення спорів між власниками товарних знаків і власниками доменних імен. При цьому у зазначеній національній системі, по-перше, враховано й усунуто недоліки процедури UDRP (легкість

порушення справи на вимогу позивача, що, в свою чергу, призводить до відкриття багатьох помилкових справ; практична неможливість апеляційних заходів з боку відповідача), а по-друге, враховано особливості національного законодавства.

Суттєвим здобутком сербської системи вирішення доменних спорів та її перевагою порівняно із судовими методами є залучення як арбітрів експертів у сфері товарних знаків і доменних імен. Такий підхід робить процес розгляду справи та реалізації ухвалених рішень більш ефективним, оскільки сьогодні мало ймовірно, що серед суддів є фахівці з доменних імен. Більш того, призначення арбітрів відбувається за пропозиціями позивача і відповідача, що створює всі умови для прозорого та добросовісного механізму вирішення доменних спорів.

На завершення слід звернути увагу на правову визначеність сербської національної системи вирішення доменних спорів, оскільки рішення арбітражних рад ухвалюються відповідно до затверджених на державному рівні Правил та відповідних сербських законів, тобто обов'язковість дотримання умов під час розгляду справи та виконання рішення обома сторонами доменного спору гарантовано на законодавчому рівні.

Висновки до розділу 3

1. Доменні спори за участю органів державної влади і місцевого самоврядування, предметом яких є неправомірна реєстрація та/або використання у доменному імені їх назви, однозначно мають публічно-правовий характер. Зведення сутності доменних спорів до суперечок між суб'єктами господарювання з приводу правомірності використання у доменному імені зареєстрованих у встановленому порядку торгових марок означало б нехтування правами й інтересами органів публічної влади як учасників інформаційно-правових відносин. Цей підхід відповідає і правовій позиції Європейського Союзу, яка знайшла своє втілення у пп. d ч. 3 ст. 21 Регламенту ЄС 874/2004, відповідно до яких до недобросовісного (недоброчесного) використання доменного імені належить використання в ньому назви державного органу.

2. Стаття 15 Закону України «Про телекомунікації», яка визначає повноваження центрального органу виконавчої влади в галузі зв'язку, має бути доповнена п. 18-1 такого змісту: «здійснює у судовому та позасудовому порядку захист прав та інтересів держави у сфері своєї визначеної законом компетенції під час користування телекомунікаційними послугами, у тому числі електронними довірчими послугами, реєстрації та використання доменного імені». Аналогічними положеннями необхідно також доповнити статтю 30 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», яка регулює повноваження сільських, селищних і міських рад у галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку.

3. Суттєвою прогалиною проекту закону України «Про медіацію» від 19.05.2005 р. № 3504 є відсутність згадувань про можливість вирішувати за допомогою медіації правові спори, що виникають між суб'єктами інформаційно-правових відносин. Для заповнення вказаної прогалини з метою створення національної моделі досудового вирішення доменних спорів, яка б доповнила наявну модель їх міжнародного вирішення, було б

доцільно частину 1 ст. 2 проєкту закону України «Про медіацію» від 19.05.2020 р. № 3504 року викласти у такій редакції: «Медіація може застосовуватися у будь-яких конфліктах (спорах), які виникають у цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних та інформаційних правовідносинах, а також кримінальних провадженнях під час укладання угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим та в інших сферах суспільних відносин».

4. Аналіз методологічних підходів до сутності кіберсквотингу свідчить, що висвітлення вказаної проблематики у науці інформаційного права ще не можна визнати достатнім для вирішення складних завдань, що постають сьогодні перед теорією і практикою. Разом із тим до основних напрямів наукових досліджень феномену кіберсквотингу слід віднести такі: а) дослідження, в яких розкриваються сутність та особливості кіберсквотингу та його місця на ринку доменних імен; б) дослідження, присвячені вдосконаленню правового механізму вирішення доменних спорів; в) наукові праці, предметом яких є вдосконалення протидії незаконному використанню доменних імен. Можна прогнозувати, що кожен із зазначених напрямів наукових досліджень протягом наступних десятиліть розвиватиметься, створюючи тим самим міцне теоретико-методологічне підґрунтя вдосконалення чинного інформаційного законодавства.

5. На підставі аналізу теоретичних джерел та правозастосовної практики можна виділити такі дві основні ознаки кіберсквотингу. По-перше, це діяльність у мережі Інтернеті щодо реєстрації доменного імені, яке містить у собі назву торговельної марки, відомого комерційного позначення або прізвища світової (національної) знаменитості. По-друге, зазначена діяльність є умисною та спрямованою на отримання певної вигоди або шляхом перепродажу доменів законним власникам відповідних торговельних марок, або шляхом введення користувачів в оману шляхом використання таких сайтів для розміщення своєї реклами. При цьому слід зазначити, що

сам факт кіберсквотингу має обов'язково охоплювати обидві ознаки одночасно.

6. Під кіберсквотингом слід розуміти недобросовісне отримання прибутку шляхом продажу (перепродажу) доменного імені, яке є ідентичним або дуже схожим за написанням на назву торговельної марки, відомого бренду, ім'ям або прізвище світових (національних) знаменитостей, або прізвища власника відповідної торговельної марки.

7. За результатами аналізу сербської системи вирішення доменних спорів можна зробити висновок, що започаткування національної позасудової процедури відкриває для держави широкі можливості щодо впровадження альтернативної неюрисдикційної форми вирішення доменних спорів у національному домені верхнього рівня із застосуванням незалежного від уряду органу, який безпосередньо проводитиме вирішення таких спорів. Існування своєї національної системи вирішення доменних спорів, з одного боку, позбавляє від необхідності вирішувати це питання на міжнародному рівні (тобто від звернення до Всесвітньої організації інтелектуальної власності або інших акредитованих корпорацією ICANN установ), а з іншого боку, забезпечує дотримання умов міжнародної єдиної політики вирішення спорів щодо доменних імен. Практика застосування сербської системи вирішення доменних спорів довела, що цілком можливо створити такий уніфікований набір правил, яких необхідно дотримуватись для вирішення спорів між власниками товарних знаків і власниками доменних імен. При цьому у зазначеній національній системі, по-перше, враховано й усунуто недоліки процедури UDRP (легкість порушення справи на вимогу позивача, що, в свою чергу, призводить до відкриття багатьох помилкових справ; практична неможливість апеляційних заходів з боку відповідача), а по-друге, враховано особливості національного законодавства.

8. Суттєвим здобутком сербської системи вирішення доменних спорів та її перевагою порівняно із судовими методами є залучення як арбітрів експертів у сфері товарних знаків і доменних імен. Таких підхід робить

процес розгляду справи та реалізації ухвалених рішень більш ефективним, оскільки сьогодні мало ймовірно, що серед суддів є фахівці з доменних імен. Більш того, призначення арбітрів відбувається за пропозиціями позивача і відповідача, що створює всі умови для прозорого та добросовісного механізму вирішення доменних спорів. Слід також звернути увагу на правову визначеність сербської національної системи вирішення доменних спорів, оскільки рішення арбітражних рад ухвалюються відповідно до затверджених на державному рівні Правил та спеціального законодавства Сербії, тобто обов'язковість дотримання умов під час розгляду справи та виконання рішення обома сторонами доменного спору гарантовано на законодавчому рівні.

ВИСНОВКИ

На підставі комплексного аналізу теоретико-правових джерел та національних і міжнародних правових актів у дисертації вирішено наукове завдання – визначено сутність та особливості вирішення доменних спорів в Україні та сформульовано пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення законотворчості та правозастосовної діяльності у досліджуваній сфері. За результатами дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

1. Доменні спори характеризуються такими ознаками: а) доменний спір є різновидом юридичного конфлікту; доменний спір у юрисдикційній формі відповідає вузькому розумінню юридичного конфлікту, а у неюрисдикційній – широкому розумінню вказаного феномена; б) доменний спір виникає у регулятивних правовідносинах особливого типу, для яких є характерною наявність саморегулятивних механізмів зі зменшення порівняно із класичними регулятивними відносинами впливу держави, який проявляється у вигляді цілеспрямованого правового регулювання; у цілому це відповідає концепції так званого «м'якого права», яка протягом останнього десятиліття набула поширення передусім у державах Європейського Союзу; в) доменним спорам притаманна наявність суперечностей, породжених конфліктом інтересів сторін; суперечності як протилежні за змістом і спрямованістю потреби та інтереси, що мають дихотомічний характер, виступають причинами доменних спорів; разом із тим не всі суперечності призводять до формування доменного спору, деякі з них знаходять своє вирішення у безспірному порядку, наприклад у разі самотійної та не обумовленої заявою (позовом, скаргю) іншої сторони відмови суб'єкта досліджуваних правовідносин від доменного імені, якщо останнє не було делеговано або заблоковано; г) виходячи із розуміння доменних спорів у Єдиній політиці вирішення спорів про доменні імена, затвердженій ICANN 26 серпня 1999 р., можна сформулювати таку ознаку доменного спору, як ідентичність або схожість до

ступеня ототожнення певного доменного імені з товарним знаком третьої сторони; г) доменні спори можуть охоплювати спори як пов'язані із захистом порушених прав та інтересів суб'єктів господарських відносин, так і із захистом прав та інтересів суб'єктів публічно-владних повноважень або із зобов'язанням зазначених суб'єктів вчинити певні дії; д) доменні спори характеризуються наявністю в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно певного доменного імені; е) ознакою доменного спору є недоброчесність реєстрації або використання доменного імені; є) суттєвою властивістю доменного спору є порушення визначених компетентними органами правил реєстрації доменних імен.

2. У контексті виникнення і вирішення доменних спорів суб'єктивно-екзистенційні інтенції особистості, на яких так чи інакше зроблено акцент у класичних трактуваннях доброчесності як морально-правової категорії, не мають, на нашу думку, вирішального значення. Доброчесність або недоброчесність у процесі реєстрації та використання доменного імені можуть визначатись на зовнішньому рівні шляхом аналізу поведінки суб'єкта, що знайшло свій вияв у певних матеріальних наслідках його дій. При цьому ми не заперечуємо можливої наявності вад його морально-етичної та ціннісної сфери, однак для виникнення доменного спору ці вади не мають вирішального значення, їх наявність чи відсутність не потребують доказування і ніяк не впливають на вирішення вказаного спору.

3. Така ознака правових спорів, як відсутність згоди суб'єкта на відновлення порушених прав іншої сторони, не завжди характеризує доменні спори, оскільки їх багаторівневий характер іноді призводить до появи ситуацій, коли наявність згоди однієї сторони спору ще не означає відновлення порушених прав іншої сторони, потрібна ще згода третіх суб'єктів, від дій яких, власне, і залежить відновлення вказаних прав.

4. На жаль, термінологічний і теоретико-методологічний апарат інформаційного права перебуває ще у стадії формування, що створює певні труднощі, пов'язані з визначенням ролі інформаційного права у вирішенні

доменних спорів. Однак на підставі порівняльного аналізу предметів цивільного і господарського права, а також визначення цивільно-правових та господарсько-правових відносин у Цивільному кодексі України й Господарському кодексі України можна зробити висновок, що суспільні відносини, які виникають під час вирішення доменних спорів, охоплюються цивільно-правовими та господарсько-правовими нормами лише фрагментарно. Широке розуміння доменних спорів, однією із сторін в яких можуть виступати органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські об'єднання, політичні партії та інші суб'єкти, діяльність яких не має на меті отримання прибутку, а інтереси є за своєю сутністю не приватно-правовими, а публічно-правовими, робить неможливим системне дослідження доменних спорів і всіх притаманних їм взаємозв'язків у межах науки цивільного або господарського права. Указана позиція підтверджується і оновленим підходом до предмета інформаційного права і права інтелектуальної власності, що знайшло відображення у Переліку та опису предметних напрямів досліджень у межах спеціальності 081 «Право», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2018 р. № 1477, відповідно до яких правовий режим інформаційних технологій, систем і мереж, інформаційної інфраструктури та регулювання доступу до них; право власності в інформаційній сфері, відновлення порушених у вказаній сфері прав і свобод, захист в юрисдикційній і неюрисдикційній формах прав інтелектуальної власності, у тому числі за умови застосування інтернет-технологій, належать до предметного напрямку досліджень 2.12 – «Інформаційне право; право інтелектуальної власності».

5. Юрисдикційні форми вирішення доменних спорів мають національний (локальний у межах певної держави) характер і регламентуються вимогами процесуальних кодексів, у межах яких здійснюється судочинство. Особливості юрисдикційної форми вирішення доменних спорів обумовлює дещо відмінний від інших видів спорів порядок судового розгляду. По-перше, обов'язковий досудовий порядок

урегулювання спору, згадування про який міститься у частині 4 ст. 124 Конституції України, на рівні закону України не визначено. Спроби законодавчого врегулювання вказаної проблеми так чи інакше наштовхуються на питання про межі впливу держави на Інтернет. По-друге, вирішення доменних спорів в юрисдикційній формі не має своїми передумовами наявність попередніх спроб їх вирішити на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування. Це безпосередньо впливає з першої особливості юрисдикційної форми доменних спорів. По-третє, вирішення доменних спорів регулюється нормами декількох галузей права, розмежування між якими характеризується конфліктом юрисдикцій різних судів.

6. На підставі аналізу неюрисдикційної форми вирішення доменних спорів адміністративною комісією, призначеною Центром ВОІВ для розгляду скарги щодо реєстрації доменного імені, можна зробити висновок про наявність таких особливостей. По-перше, процедура вирішення доменних спорів відрізняється високим рівнем регламентованості всіх аспектів подання заяви, надання доказів та заперечень і термінів винесення рішень. По-друге, процедури, які використовують Центр ВОІВ та його адміністративні комісії, відрізняються мінімізацією часових та матеріальних витрат сторін. По-третє, складний, але прозорий порядок формування складу адміністративної комісії дозволяє мінімізувати корупційні ризики під час призначення її членів. По-четверте, Центр ВОІВ використовує досить ефективну процедуру забезпечення виконання позовних вимог – блокування доменного імені. По-п'яте, можливість застосовувати як мову адміністративного провадження мову Угоди про реєстрацію (українську, російську чи англійську) дозволяє запобігти зайвих часових та фінансових витрат на переклад відповідних документів. По-шосте, швидкість розгляду справ (у середньому від двох до трьох місяців) позитивно відрізняється від термінів розгляду справ у судах України (середній термін розгляду доменного спору, виходячи з аналізу

даних Єдиного державного реєстру судових рішень, становить близько одного року, втім, іноді справи розглядаються два-три роки).

7. Дослідження правового статусу та особливостей діяльності національних інституцій, на які покладено завдання захисту інтелектуальної власності, свідчить, що наразі діяльність Національного офісу інтелектуальної власності залишається непрозорою, Національний орган інтелектуальної власності лише починає створюватися, Вищий суд з питань інтелектуальної власності не укомплектовано судьями, а розуміння щодо розмежування цивільної, господарської та адміністративної юрисдикції у сфері вирішення доменних спорів не сформувався. Правові новели Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності», по-перше, не враховували існування й необхідність вирішення доменних спорів; по-друге, норми вказаного закону грубо порушували конституційне і загальноправове розуміння правової охорони інтелектуальної власності. На жаль, визначенням, що міститься у цьому законі, було доповнено шість законів України, і сьогодні легальне визначення державної системи правової охорони інтелектуальної власності не охоплює ані судів, ані правоохоронних органів, ані Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, ані інших суб'єктів, діяльність яких передбачає серед іншого протидію порушенню права інтелектуальної власності або відновлення порушених прав суб'єктів правовідносин.

8. Розвиток юрисдикційної форми вирішення доменних спорів пройшов три стадії, для кожної з яких характерними були певні ознаки, пов'язані з рівнем розвитку національного законодавства, правозастосовної практики та розвитком самої системи доменних імен. На першій стадії розвитку юрисдикційної форми вирішення доменних спорів (2006–2010 рр.) відбувалося структурування вимог до доказів у доменних спорах, а сама судова практика відрізнялася значним переважанням рішень судів щодо відмови у задоволенні позовних вимог. Можна констатувати, що на першому

етапі розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів рішення судів не відрізнялися наявністю одноманітних правових позицій та усталеності, а джерела, докази і компетенція самих судів у таких справах розумілися неоднозначно, внаслідок чого реєстратори доменних імен не могли повною мірою захистити свої порушені права та інтереси. На другому етапі розвитку судової практики у досліджуваній сфері (2011–2017 рр.) спостерігається поступове формування усталеності позицій судів, що було викликано як зростанням кількісних показників розглянутих справ, так і поступовим удосконаленням законодавства України в аспекті правового захисту інтелектуальної власності. Для цього етапу розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів характерними були визнання Принципів та Правил ICANN звичаєм ділового обороту, узвичаєним в міжнародній практиці, який регулює відносини з вирішення спорів, що стосуються делегування доменних імен; визнання заявки, яку надсилає реєстратор до реєстраційної системи щодо зміни до запису про доменне ім'я, належним доказом у справі, а також втрата висновком експертизи домінуючої позиції практично єдиного доказу у справі. Третій етап розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів розпочався у 2018 році і триває й нині. Протягом вказаного періоду тривало вдосконалення як нормативно-правових актів України в галузі захисту права інтелектуальної власності, так і політики та принципів вирішення доменних спорів у домені .UA. Можна констатувати, що наразі судова практика у досліджуваній сфері характеризується більшою усталеністю. Для третього етапу розвитку судової практики у сфері вирішення доменних спорів є характерним широке використання судами принципу найбільш справедливого й ефективного способу захисту – визнання документів адміністратора домену .UA звичаєм ділового обороту. Однак, на жаль, суди у своїх рішеннях і не намагаються глибоко вивчити три основні питання, на яких ґрунтується право на доменне ім'я відповідно до Єдиної політики вирішення спорів про доменні імена, затвердженої ICANN 26 серпня 1999 р.: чи є доменне ім'я ідентичним зі

знаками для товарів і послуг, на які заявник (позивач) має право, або схожим на них до ступеня ототожнення, чи є у відповідача права або законні інтереси стосовно доменного імені, і чи було це доменне ім'я зареєстровано і використовується недоброчесно).

9. Стаття 15 Закону України «Про телекомунікації», яка визначає повноваження центрального органу виконавчої влади в галузі зв'язку, має бути доповнена п. 18-1 такого змісту: «здійснює у судовому та позасудовому порядку захист прав та інтересів держави у сфері своєї визначеної законом компетенції під час користування телекомунікаційними послугами, у тому числі електронними довірчими послугами, реєстрації та використання доменного імені». Аналогічними положеннями необхідно також доповнити статтю 30 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», яка регулює повноваження сільських, селищних і міських рад у галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку.

10. Суттєвою прогалиною проєкту закону України «Про медіацію» від 19.05.2005 р. № 3504 є відсутність згадувань про можливість вирішувати за допомогою медіації правові спори, що виникають між суб'єктами інформаційно-правових відносин. Для заповнення вказаної прогалини з метою створення національної моделі досудового вирішення доменних спорів, яка б доповнила наявну модель їх міжнародного вирішення, було б доцільно частину 1 ст. 2 проєкту закону України «Про медіацію» від 19.05.2020 р. № 3504 року викласти у такій редакції: «Медіація може застосовуватися у будь-яких конфліктах (спорах), які виникають у цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних та інформаційних правовідносинах, а також кримінальних провадженнях під час укладання угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим та в інших сферах суспільних відносин».

11. Аналіз методологічних підходів до сутності кіберсквотингу свідчить, що висвітлення вказаної проблематики у науці інформаційного

права ще не можна визнати достатнім для вирішення складних завдань, що постають сьогодні перед теорією і практикою. Разом із тим до основних напрямів наукових досліджень феномену кіберсквотингу слід віднести такі:

- а) дослідження, в яких розкриваються сутність та особливості кіберсквотингу та його місця на ринку доменних імен;
- б) дослідження, присвячені вдосконаленню правового механізму вирішення доменних спорів;
- в) наукові праці, предметом яких є вдосконалення протидії незаконному використанню доменних імен.

Можна прогнозувати, що кожен із зазначених напрямів наукових досліджень протягом наступних десятиліть розвиватиметься, створюючи тим самим міцне теоретико-методологічне підґрунтя вдосконалення чинного інформаційного законодавства.

12. На підставі аналізу теоретичних джерел та правозастосовної практики можна виділити такі дві основні ознаки кіберсквотингу. По-перше, це діяльність у мережі Інтернеті щодо реєстрації доменного імені, яке містить у собі назву торговельної марки, відомого комерційного позначення або прізвища світової (національної) знаменитості. По-друге, зазначена діяльність є умисною та спрямованою на отримання певної вигоди або шляхом перепродажу доменів законним власникам відповідних торговельних марок, або шляхом введення користувачів в оману шляхом використання таких сайтів для розміщення своєї реклами. При цьому слід зазначити, що сам факт кіберсквотингу має обов'язково охоплювати обидві ознаки одночасно.

13. Під кіберсквотингом слід розуміти недобросовісне отримання прибутку шляхом продажу (перепродажу) доменного імені, яке є ідентичним або дуже схожим за написанням на назву торговельної марки, відомого бренду, ім'ям або прізвище світових (національних) знаменитостей, або прізвища власника відповідної торговельної марки.

14. За результатами аналізу сербської системи вирішення доменних спорів можна зробити висновок, що започаткування національної позасудової процедури відкриває для держави широкі можливості щодо

впровадження альтернативної неюрисдиційної форми вирішення доменних спорів у національному домені верхнього рівня із застосуванням незалежного від уряду органу, який безпосередньо проводитиме вирішення таких спорів. Існування своєї національної системи вирішення доменних спорів, з одного боку, позбавляє від необхідності вирішувати це питання на міжнародному рівні (тобто від звернення до Всесвітньої організації інтелектуальної власності або інших акредитованих корпорацією ICANN установ), а з іншого боку, забезпечує дотримання умов міжнародної єдиної політики вирішення спорів щодо доменних імен. Практика застосування сербської системи вирішення доменних спорів довела, що цілком можливо створити такий уніфікований набір правил, яких необхідно дотримуватись для вирішення спорів між власниками товарних знаків і власниками доменних імен. При цьому у зазначеній національній системі, по-перше, враховано й усунуто недоліки процедури UDRP (легкість порушення справи на вимогу позивача, що, в свою чергу, призводить до відкриття багатьох помилкових справ; практична неможливість апеляційних заходів з боку відповідача), а по-друге, враховано особливості національного законодавства.

15. Суттєвим здобутком сербської системи вирішення доменних спорів та її перевагою порівняно із судовими методами є залучення як арбітрів експертів у сфері товарних знаків і доменних імен. Такий підхід робить процес розгляду справи та реалізації ухвалених рішень більш ефективним, оскільки сьогодні мало ймовірно, що серед суддів є фахівці з доменних імен. Більш того, призначення арбітрів відбувається за пропозиціями позивача і відповідача, що створює всі умови для прозорого та добросовісного механізму вирішення доменних спорів. Слід також звернути увагу на правову визначеність сербської національної системи вирішення доменних спорів, оскільки рішення арбітражних рад ухвалюються відповідно до затверджених на державному рівні Правил та спеціального законодавства Сербії, тобто обов'язковість дотримання умов під час розгляду справи та виконання

рішення обома сторонами доменного спору гарантовано на законодавчому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Рад и України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
3. Краснокутська Ю. Internet як засіб комунікації: теоретико-методологічний аналіз. *Сучасна українська політика*. 2005. Вип. 7. С. 309-313.
4. Зацна Л. Інноваційні можливості застосування комунікацій в інтернет-маркетингу. *Галицький економічний вісник*. 2013. № 4. С. 214-221.
5. Воронкова В. Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку інформаційного суспільства. *Гілея: науковий вісник*. 2015. № 93. С. 174-179.
6. Еннан Р. Поняття, ознаки, сутність, специфіка та види відносин у мережі Інтернет. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 3. С. 10-19.
7. Баранов О. Інтернет і право: об'єкт і предмет регулювання. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць*. 2011. № 4 (12). С. 155-162.
8. Паспорт спеціальності 081 – «Право». URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/special-rada/pasport_pravo_14062018.pdf (дата звернення: 21.09.2020).
9. Беляков К. І., Онопрієнко С. Г., Шопіна І. М. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір / за заг. ред. К. І. Белякова. Київ: КВЦ, 2018. 169 с.
10. Сказко О. М. Особливості суспільних відносин, які виникають у сфері вирішення доменних спорів. *Наука і правоохорона*. 2015. № 3. Ч. 2. С. 142-145.
11. Бойко Д. В. Правова природа доменних імен Інтернет: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2005. 20 с.

12. Тарасенко Л. Порядок розгляду та вирішення доменних спорів. *Вісник Львівського ун-ту. Серія юридична*. 2017. Вип. 64. С. 136-143.
13. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
14. Кохановська О. В. Право інтелектуальної власності України: від науково-технічного прогресу до інноваційних технологій інформаційного суспільства: зб. матер. цивілістичних читань з проблем права інтелектуальної власності, присвячених пам'яті проф. О. А. Підпризори (18 квітня 2007 р., Київ). Київ, 2008. С. 134.
15. Бонтлаб В. В. Цивільно-правове регулювання доменних імен: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2006. 20 с.
16. Майданик Н. І. Сайт в мережі Інтернет як невизначений об'єкт права інтелектуальної власності: зб. матер. Цивілістичних читань з проблем права інтелектуальної власності, присвячених пам'яті проф. О. А. Підпризори (18 квітня 2007 р., Київ). Київ, 2008. С. 29.
17. Носик Ю. В. Сучасна судова практика щодо доменних імен. *Держава і право*. Вип. 45. С. 309-315.
18. Дорошенко О., Мінченко Н., Берестюк О. Причини виникнення конфліктів торговельних марок і доменних імен та способи їх вирішення. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 4. С. 16-21.
19. Сказко О. М. Методологія дослідження правового забезпечення вирішення доменних спорів у правовій науці. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 146-149.
20. Долотов М. Зворотне захоплення доменних імен і українське законодавство. *Інформація і право*. 2013. № 1 (7). С. 89-98.
21. Білошицька Я. М. Щодо визначення природи права на доменне ім'я України та Ради Європи: порівняльний аспект. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку приватного права в умовах євроінтеграції*: зб. матер. Всеукраїнського наук.-практ. круглого столу (Ірпінь, 6 грудня 2016 року). Ірпінь, 2016. С. 83-86.

22. Раєвська К. І. Кіберсквотинг як причина виникнення доменних спорів. *Від громадянського суспільства до правової держави*: зб. матер. міжн. інтернет конференції (м. Харків, 27 квітня 2017 року). Харків, 2017. С. 339-343.

23. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 12. Ст. 155.

24. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 36.

25. ІТ право / за заг. ред. проф. О. С. Яворської. Львів: Вид-во «Левада», 2017. 470 с.

26. Артjomцева О., Самойленко К. Охорона прав на комерційне найменування в мережі Інтернет. Доменні спори: Презентація. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/protection-of-business-name-rights>. (дата звернення: 23.09.2020).

27. Новгородська І. М. Доменні імена як засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту: дипломна робота випускника освітнього рівня магістра. Київ: Національний авіаційний університет, 2020. 100 с.

28. Андрейчук Л. Особливості захисту прав інтелектуальної власності на комерційне найменування. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XXIV звітної науково-практичної конференції. Ч.1. (м. Львів, 7-8 лютого 2018 року). Львів, 2018. С. 191-194.

29. Сарамок О. О. Проблеми вирішення доменних спорів. *Проблеми захисту прав та свобод людини і громадянина*: матеріали VI Всеукраїнської наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів (м. Чернігів, 16-17 травня 2019 року). Чернігів: Чернігів. нац. технол. ун-т, 2019. С. 160-162.

30. Бончева О. Захист домену. Як захистити домен в суді? / Legal IT Group. URL: <https://legalitgroup.com/zahist-domenu-yak-zahistiti-domen-v-sudi/> (дата звернення: 23.09.2020).

31. Андрейчук Л. В. Порядок і способи захисту прав інтелектуальної власності на комерційне найменування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 68-72. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/18.pdf. (дата звернення: 23.09.2020).

32. Сказко О. М. Доменные споры: правовая природа. *Leges et iura*. 2018. № 12. С. 126-128.

33. Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy. Policy Adopted: August 26, 1999. Implementation Documents Approved: October 24, 1999. URL: <http://archive.icann.org/en/udrp/udrp-policy-24oct99.htm>. (дата звернення: 23.09.2020).

34. Елисейкин П. Ф. Предмет судебной деятельности в советском гражданском процессе (его понятие, место и значение): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Ленинград, 1974. 39 с.

35. Лупарев Е. Б. Понятие и признаки административно-правового спора. *Журнал российского права*. 2002. № 2. С. 44-51.

36. Зеленцов А. Б. Спор о праве: теоретико-правовое исследование. Калининград: КГУ, 2005. 273 с.

37. Міщенко О. Є. Правове регулювання здійснення адміністративного судочинства в умовах реформ та економічних перетворень: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 21 с.

38. Ткач Г. Сутність публічно-правового спору за Кодексом адміністративного судочинства України. *Матеріали наук.-практ. конф. з нагоди річниці запровадження адміністративного судочинства в Україні*. Київ, 2006. С. 103-108.

39. Яцун О. В. Щодо визначення земельного спору в правовій доктрині. *Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених: тези доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції*, (м. Запоріжжя, 26 березня 2010 року). Запоріжжя: ЗНУ, 2010. С. 185-188.

40. Ківалов С. В. Виборчий спір як різновид публічно-правового спору. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії* / голов. ред. С. В. Ківалов. 2011. Т. 10. С. 7-19.

41. Баранов О. А. Правове регулювання ЗМІ, що використовують Інтернет-технології. *Правова інформатика*. 2012. № 2. С. 28-38.

42. Бортник Н. Відносини в мережі Інтернет як об'єкт правового регулювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. Вип. 22. С. 147-153.

43. Даниленко С. І. Регулювання й саморегулювання інтернету в світі: стійкі тенденції утвердження громадянського права на комунікацію. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. № 1 (103). С. 35-45.

44. Цехан Д. М. Правове регулювання мережі Інтернет як передумова її декриміналізації. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 65. С. 668-676.

45. Татарова В. С. Особливості правового регулювання мережі Інтернет. *Управління розвитком*. 2014. № 6. С. 105-108.

46. Кукіна З. О. Окремі аспекти правового регулювання інтернету, як засобу масової інформації. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. № 1 (108). С. 243-251.

47. Brenner S. W., Koops B.-J. Approaches to Cybercrime Jurisdiction. 4 J. High Tech. L. 1 (2004). Цит. По: Юртаєва К. В. Визначення місця вчинення злочинів з використанням комп'ютерних технологій. *Форум права*. 2009. № 2. С. 434-441.

48. Юртаєва К. В. Визначення місця вчинення злочинів з використанням комп'ютерних технологій. *Форум права*. 2009. № 2. С. 434-441.

49. Іванов В. М., Іванова О. М. Юридична конфліктологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП, 2004. 224 с.

50. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах:

Директива ЄС від 21.05.2008 р. № 2008/52/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95#Text (дата звернення: 28.09.2020).

51. Пояснювальна записка до проєкту Закону про медіацію № 3504 від 19.05.2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877. (дата звернення: 28.09.2020).

52. Halliday T. C., Osinsky P. Globalization of law. *Annual Review of Sociology*. 2006. Volume 32. P. 447-470.

53. Кирилюк О. В. М'яке право як нормативна основа глобального інформаційного суспільства. *Actual problems of international relations*. 2015. № 1 (125). С. 106-117.

54. Правила домену UA. URL: http://www.domenua.com.ua/uapolicy-ukr.php?fbclid=IwAR2k6suA-RqTnHnV0iW_XVV_WfeSMej70f8E-j80QzFRMjYO029xYZRWeZs#9 (дата звернення: 28.09.2020).

55. Вимоги до доменних імен державних органів в українському сегменті Інтернету: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2015-%D0%BF/conv#Text>. (дата звернення: 28.09.2020).

56. Порядок підключення до глобальних мереж передачі даних: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2002 р. № 522. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/522-2002-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 28.09.2020).

57. Рішення Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 13 грудня 2016 року № 2-а/183/102/16 у справі № 183/2807/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/63505455>. (дата звернення: 28.09.2020).

58. Кулібаба А. Поняття добросовісності як ключовий критерій у процесі добору на посаду суддів. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 212-218.

59. Жуков С. В. Генеза розвитку категорії «добročесність» у сучасній правовій науці. *Наука і правоохорона*. 2017. № 4. Ч. 2. С. 293-296.

60. Сказко О. М. Проблеми галузевої належності правових норм у сфері вирішення доменних спорів. *Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку*: матеріали першої науково-практичної конференції (м. Київ, 18 жовтня 2018 року). Київ, 2018. С. 162-164.

61. Шопіна І.М. Інформаційно-психологічні впливи як категорія інформаційного права: поняття, ознаки, особливості дослідження. *Наука і правоохорона*. 2017. № 4. С. 134–140.

62. Zhukov S., Khomiakov D., Khrystynchenko N., Shpenov D. Cybersecurity: Legal and Organizational Support in Leading Countries, NATO and EU Standards. *Journal of Security & Sustainability Issues*. 2020. № 9(3). P. 977-992.

63. Онопрієнко С. Г. Особливості співвідношення інформаційної та правової культури. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 2. С. 82-85.

64. Новицький А. М. Феномен «інформаційного суспільства» як об'єкт наукового дослідження. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 25-29.

65. Koropatnik I., Karelin V., Boikov A., Khrystynchenko N., Shopina I. Activities of the Ministry of Defense in Ukraine and Military Administration during the Special Period. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. Volume 23, Issue 1, 2020. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Activities-of-the-ministry-of-defense-inUkraine-and-military-administration-during-the-special-period-1544-0044-23-1-451.pdf> (дата звернення 11.11.2020).

66. Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення і захисту / за ред. Є.О. Харитоновна, О.І. Харитонової, К.Г. Некіт. Моногр. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 404 с.

67. Шопіна І.М. Стратегічні комунікації як правова категорія: поняття та розвиток. *Наука і правоохорона*. 2020. №2. С.56-61.

68. Ivanova H., Felyk V., Shopina I., Bieliakov K. Regarding the

Problem of Defining the Concept of «Administrative and Legal Provision of Citizens' Rights». *Amazonia Investiga*. 2020. №9 (26). P. 473-478. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.26.02.54> (дата звернення 21.12.2020).

69. Kasianenko L., Shopina I., Karmalita M., Muliavka D. Interest in the context of tax relations: traditional approach and trends of tax management development. *Juridical Tribune (Tribuna Juridica)*. 2020. №10(1). С.56-68.

70. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ ПЛЮС, 2018. 446 с.

71. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: ратифіковано Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535/conv. (дата звернення: 05.10.2020).

72. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: наук.-метод. посібник для суддів. Київ: Національна школа суддів України, 2015. 208 с.

73. Case of Pine Valley Developments ltd and Others v. Ireland (Application no. 12742/87). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57711%22%7D> (дата звернення: 05.10.2020).

74. Справа «Стретч проти Сполученого Королівства» (Заява № 44277/98). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-117564%22%7D> (дата звернення: 05.10.2020).

75. Справа «Федоренко проти України» (Заява № 25921/02). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_041#Text. (дата звернення: 05.10.2020).

76. Бірюков І. А., Заїка Ю. О. Цивільне право України. Загальна частина: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2006. 480 с.

77. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

78. Дудник Л. М. Українське господарське право та господарське процесуальне право: курс лекцій / Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. Київ: Геопринт, 2015. 569 с.

79. Хозяйственное право: учебник / под ред. В. В.Лаптева. Москва: Наука, 1983. 320 с.

80. Петров Є. В. Чи є господарсько-правова відповідальність інститутом адміністративно-господарського права?. *Форум права*. 2012. № 4. С. 722-728.

81. Петров Є. В. Нариси до дискусії про правову природу господарського та цивільного права. *Форум права*. 2013. № 3. С. 467-472.

82. Мельник Р. С., Петров Є. В. Окремі аспекти публічно-правового регулювання суспільних відносин у сфері господарювання. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 52. С. 8-18.

83. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18-22. Ст. 144.

84. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1.

85. Домен ORG.UA. *Офіційний сайт домену*. URL: <http://org.ua/>.

86. Саннікова М. В. До питання комплексних утворень у системі права України (на прикладі аграрного права). *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 27. С. 104-116.

87. Дімчогло М. І. Консолідація як вид систематизації інформаційного законодавства. *Правова інформатика*. 2012. № 33. С. 15-24.

88. Бачило И. Л., Лопатин В. Н., Федотов М. А. Информационное право: учебник. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 789 с.

89. Бачило И. Л. О практической роли информационного права. *Информационное право*. 2005. № 1. URL: <http://www.infolaw.ru/lib/2005-1-practical-role-of-infolaw>. (дата звернення: 08.11.2020).

90. Калюжний Р. А., Цимбалюк В. С. Координація діяльності органів влади у боротьбі з організованою кіберзлочинністю. *Боротьба з*

організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2002. № 6. С. 105-111.

91. Кормич Б. А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2004. 427 с.

92. Богуш В., Юдін О. Інформаційна безпека держави. / за гол. ред. Ю. О. Шпак. Київ: МК-Прес, 2005. 432 с.

93. Горбатюк О. М. Сучасний стан та проблеми інформаційної безпеки України на рубежі століть. *Вісник Київського університету імені Т. Шевченка*. 1999. Вип. 14: Міжнародні відносини. С. 46-48.

94. Калюжний Р. А., Марценюк А. Г. Предмет та методи інформаційного права. *Правова інформатика*. 2008. № 3 (19). С. 5-9.

95. Коваленко Л. Предмет і методи інформаційного права України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2014. № 18. С. 83-86.

96. Цимбалюк В. С. Структуризація міжнародного інформаційного права у правознавстві. *Правова інформатика*. 2009. № 2. С. 25-30.

97. Кормич Б. А. Інформаційне право: підручник. Харків: БУРУН і К., 2011. 334 с.

98. Кунєв Ю., Славка А. Об'єкт і предмет інформаційного права. 019. І–73 Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження, 125.

99. Перелік та опис предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 «Право»: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2018 р. № 1477. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-ta-opisu-predmetnih-napryamiv-doslidzhen-v-mezhah-specialnosti-081-pravo>. (дата звернення: 08.11.2020).

100. Положення про Міністерство освіти і науки України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 630. *Офіційний вісник України*. 2014. № 95. Ст. 2729.

101. Панова І. В. Парадигма сучасного інформаційного права України. *Інформація і право*. 2014. № 3 (12). С. 31-39.

102. Смокович М. Юрисдикція адміністративних судів: проблеми визначення спорів щодо їх пов'язаності з виборчим процесом. *Юридична Україна*. 2012. № 12. С. 27-34.

103. Мостова Н. Юрисдикція адміністративних судів щодо вирішення адміністративних справ. *Закон и жизнь*. № 6 (258). С. 38-40.

104. Воронкова В. Г. Становлення інформаційного суспільства як цивілізаційної парадигми розвитку сучасної України за доби глобалізації: теоретико-методологічні та праксеологічні виміри: монографія / Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. 270 с.

105. Bylaws for Internet Corporation for Assigned Names and Numbers: As amended 30 July 2014. URL: <https://www.icann.org/resources/pages/bylaws-2012-02-25-en>. (дата звернення: 15.10.2020).

106. The domain name industry brief. April 2014. Vol. 11. Issue 1. URL: <https://www.verisign.com/assets/domain-name-report-april2014.pdf>. (дата звернення: 15.10.2020).

107. ICANN Introduction brief: Internet Corporation for Assigned Names and Numbers. URL: <https://www.icann.org/resources/pages/welcome-2012-02-25-en>. (дата звернення: 15.10.2020).

108. Інтернет-корпорація з призначення доменних імен та номерів. Принципи роботи: міжнародний документ від 25.05.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_363. (дата звернення: 15.10.2020).

109. Принципи делегування та адміністрування доменів верхнього рівня кодів країн: міжнародний документ від 23.02.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_364. (дата звернення: 15.10.2020).

110. Кожемякин Д. В. Принцип добросовестности как правовая основа разрешения доменных споров. *Вестник Волгоградского гос. ун-та*. 2013. № 1 (18). С. 47-50.

111. Офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності (англ. The World Intellectual Property Organization, WIPO). URL: <https://www.wipo.int/portal/en>. (дата звернення: 23.10.2020).

112. Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy, UDRP / Internet Corporation for Assigned Names and Numbers: Adopted on 26 August 1999. URL: <https://www.icann.org/resources/pages/policy-2012-02-25-en>. (дата звернення: 23.10.2020).

113. Singh S. Conflicts between Trademarks and Domain Names: A Critical Analysis. 2011. URL: <https://ssrn.com/abstract=2045222>. (дата звернення: 23.10.2020).

114. Принципи делегування та адміністрування доменів верхнього рівня кодів країн: затверджено ICANN 23.02.2000 р. URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id152762> (дата звернення: 25.10.2020).

115. Сказко О. М. Альтернативне вирішення доменних спорів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2018. № 36. Т. 1. С. 127-129.

116. Принципы рассмотрения споров о единообразных доменных именах: принято ICANN 24.10.1999 г. URL: <https://www.icann.org/resources/pages/policy-2012-02-25-ru> (дата звернення: 25.10.2020).

117. Сказко О. М. Правові засади альтернативного вирішення доменних спорів. *Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку*: матеріали міжнарод. наук.-практ. конференції (м. Запоріжжя, 23-24 серпня 2019 року). Запоріжжя, 2019. С. 73-77.

118. Світові практики розв'язання доменних спорів для домену .UA. URL: <https://hostmaster.ua/news/?pr20181221> (дата звернення: 25.10.2020).

119. Політика вирішення спорів щодо доменних імен в домені .UA: затверджена ТОВ «Хостмайстер» 19 березня 2019 року, оновлена 19 листопада 2019 року та набула чинності з 19 грудня 2019 року. URL: <https://hostmaster.ua/policy/ua-drp/files/UA-Policy-UK.pdf> (дата звернення: 04.11.2020).

120. Правила Політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені .UA затверджені ТОВ «Хостмайстер» 19 березня 2019 року, оновлені 19

листопада 2019 року та набули чинності з 19 грудня 2019 року. URL: <http://www.wipo.int/amc/en/domains/cctld/ua/index.html>. (дата звернення: 04.11.2020).

121. Регламент особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA / ТОВ “Хостмайстер”: вступив у дію з 01.04.2014 р. URL: <https://hostmaster.ua/policy/?ua>. (дата звернення: 04.11.2020).

122. Положення про автоматизовану систему документообігу суду: затверджено Рішенням Ради суддів України від 26.11.2010 р. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr030414-10#Text> (дата звернення: 04.11.2020).

123. Індекс сприйняття корупції-2019 для України. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2019/> (дата звернення: 04.11.2020).

124. Довіра до соціальних інститутів (липень 2020 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pochatok-novogo-politychnogo-roku-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-lypen-2020r>. (дата звернення: 04.11.2020).

125. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-42. Ст. 492.

126. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.

127. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29.09.2017 р. № 299/2017. *Офіційний вісник Президента України*. 2017. № 22. Ст. 437.

128. Конкурс до Апеляційної палати ІР-суду завершиться на початку літа. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2653083-konkurs-do>

apelacijnoi-palati-ipcudu-zaversitsa-na-pocatku-lita.html (дата звернення: 25.11.2020).

129. Про призначення тимчасово виконуючого обов'язки керівника апарату Вищого суду з питань інтелектуальної власності: наказ Державної судової адміністрації України від 14.01.2020 р. № 06/к. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/dsa_pres_slujba_2019/dsa_pres_slujba_2020/N_06_k_20.pdf (дата звернення: 25.11.2020).

130. Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності: Закон України від 16.06.2020 р. № 703-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 45. Ст. 387.

131. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64.

132. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 34.

133. Про правову охорону географічних зазначень: Закон України від 16.06.1999 р. № 752-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 32. Ст. 267.

134. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування: Закон України від 17.01.2002 р. № 2953-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 17. Ст. 121.

135. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних: Закон України від 23.03.2000 р. № 1587-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 24. Ст. 183.

136. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 409.

137. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4. Ст. 67.

138. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 р. № 402. *Офіційний вісник України*. 2016. № 44. Ст. 1625.

139. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. № 632. *Урядовий кур'єр*. 2016. № 180.

140. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» від 10.10.2019 р. № 2255. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2255&skl=10. (дата звернення: 25.11.2020).

141. Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади державної системи правової охорони інтелектуальної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. № 585. *Офіційний вісник України*. 2016. № 71. Ст. 2374.

142. Про затвердження нової редакції Статуту державної організації «Національний офіс інтелектуальної власності»: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 27.06.2019 р. № 1082. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME190700.html. (дата звернення: 25.11.2020).

143. Створено Національний офіс інтелектуальної власності. URL: <http://jurblog.com.ua/2018/06/stvoreno-natsionalniy-ofis-intelektualnoyi-vlasnosti/> (дата звернення: 27.11.2020).

144. Потоцький М. Що змінить IP-суд в сфері захисту інтелектуальної власності. URL: https://zib.com.ua/ua/print/136138-scho_zminit_ir-sud_v_sferi_zahistu_intelektualnoi_vlasnosti_.html (дата звернення: 27.11.2020).

145. Рішення Господарського суду Луганської області від 08.08.2006 р. у справі № 18/102пн. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87273>. (дата звернення: 27.11.2020).

146. Рішення Вищого господарського суду України від 18 липня 2006 року № 20/500. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/46700>. (дата звернення: 27.11.2020).

147. Рішення Київського апеляційного господарського суду від 25.07.2006 року № 20/126. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/497208>. (дата звернення: 27.11.2020).

148. Рішення Господарського суду Донецької області у справі від 25 жовтня 2006 року № 14/190пд. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/211108>. (дата звернення: 27.11.2020).

149. Рішення Господарського суду міста Києва від 22.03.2016 року у справі № 910/28172/15. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56847587>. (дата звернення: 27.11.2020).

150. Рішення Київського апеляційного суду у складі колегії суддів судової палати з розгляду цивільних справ від 22 січня 2020 року у справі № 54/5784/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87392480>. (дата звернення: 27.11.2020).

151. Final Report of the WIPO Internet Domain Name Process. April 30, 1999. URL: <https://www.wipo.int/export/sites/www/amc/en/docs/report-final1.pdf> (дата звернення: 27.11.2020).

152. Всесвітня організація інтелектуальної власності. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2610-wipo> (дата звернення: 27.11.2020).

153. WIPO Arbitration and Mediation Center. URL: <https://www.wipo.int/amc/en/center/background.html>. (дата звернення: 27.11.2020).

154. Офіційний сайт Азійського центру з вирішення доменних спорів (Asian Domain Name Dispute Resolution Center). URL: <https://www.adndrc.org>. (дата звернення: 27.11.2020).

155. Офіційний сайт Арабського центру з вирішення доменних спорів (Arab Center for Dispute Resolution). URL: <http://acdr.aipmas.org> (дата звернення: 27.11.2020).

156. Офіційний сайт Чеського арбітражного центру з вирішення спорів, пов'язаних з Інтернетом (The Czech Arbitration Center for Internet Disputes). URL: <https://www.adr.eu>. (дата звернення: 27.11.2020).

157. Офіційний сайт Канадського міжнародного центру з вирішення спорів в Інтернеті (Canadian International Internet Dispute Resolution Centre). URL: <https://ciidrc.org>. (дата звернення: 27.11.2020).

158. Офіційний сайт Національного Арбітражного Форуму (National Arbitration Forum). URL: <https://www.adrforum.com/domain-dispute>. (дата звернення: 30.11.2020).

159. Uniform Rapid Suspension System (URS). URL: <https://icannwiki.org/URS> (дата звернення: 30.11.2020).

160. ICANN Appoints First URS Provider. URL: <https://www.icann.org/news/announcement-2-2013-02-20-en>. (дата звернення: 30.11.2020).

161. National Arbitration Forum Report. URL: <http://dallasgreenlivin.com/a1202694-national-arbitration-forum-reports-a-.cfm> (дата звернення: 30.11.2020).

162. Rules Code of Procedure for Resolving Business-to-Business Disputes. URL: <https://www.adrforum.com/arbitration/b2b>. (дата звернення: 30.11.2020).

163. Digital Millennium Copyright Act. URL: <https://www.congress.gov/bill/105th-congress/house-bill/2281/text>. (дата звернення: 30.11.2020).

164. Павлычева А. И. Пресечение нарушений интеллектуальных прав в сети Интернет. Опыт США. Суд по интеллектуальным правам. URL:

<http://ipcmagazine.ru/legal-issues/suppression-des-violations-des-droits-intellectuels-sur-internet-experience-us>). (дата звернення: 30.11.2020).

165. China Internet Domain Name Regulations. URL: http://www.dntl.org.cn/servers_2.html (дата звернення: 30.11.2020).

166. Registrar Transfer Dispute Resolution Policy. URL: http://www.dntl.org.cn/servers_3.html (дата звернення: 30.11.2020).

167. .eu Alternative Dispute Resolution of the Czech Arbitration Court. URL: <https://eu.adr.eu/index.php?lang=en> (дата звернення: 30.11.2020).

168. Commission Regulation (EC) № 874/2004 of 28 April 2004 laying down public policy rules concerning the implementation and functions of the .eu Top Level Domain and the principles governing registration. Commission Regulation (EC) № 874/2004 of 28 April 2004 laying down public policy rules concerning the implementation and functions of the .eu Top Level Domain and the principles governing registration. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32004R0874> (дата звернення: 30.11.2020).

169. Сотник О. С. Єдина політика вирішення доменних спорів. *Презентації конференції UADOM*. URL: <https://uadom.cctld.ua/?presentation-2019>. (дата звернення: 05.12.2020).

170. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-37. Ст. 446.

171. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України 17.03.2011 р. № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

172. Боженко Н. В. Адміністративно-правове забезпечення медіації як способу вирішення адміністративних спорів: автореф. дис. ...канд.юрид.наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 15 с.

173. Фурса С. Медіація в Україні: актуальні питання теорії і практики та необхідність законодавчої регламентації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2014. № 1. С. 5-9.

174. Ясиновський І. Г. Характеристика моделей медіації в розвинутих країнах. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2014. № 4. С. 94-97.

175. Проект Закону України «Про медіацію» № 3504 від 19 травня 2005 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877. (дата звернення: 05.12.2020).

176. Онопрієнко С. Г. Протидія загрозам національній безпеці в інформаційній сфері: правовий аспект. *Наука і правоохорона*. 2019. № 4. С. 399-403.

177. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»: Указ Президента України від 15.05.2017 р. № 133/2017. *Офіційний вісник України*. 2017. № 41. Ст. 1276.

178. Сказко О. М. Удосконалення правового забезпечення управління доменними іменами в умовах гібридної війни. *Військова освіта і наука: сьогоднішня та майбутня: тези доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 22 листопада 2018 року). Київ, 2018. С. 333-334.

179. Лист Служби безпеки України від 18.10.2017 р. № 30/1/2-8120. URL: <https://inau.ua/doclist/2017>. (дата звернення: 05.12.2020).

180. Сказко О. М. Особливості правового регулювання управління доменними іменами в умовах інформаційної війни. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Київ, 30 листопада 2018 року). Київ, 2018. С. 472-474.

181. Сказко О. М. Кіберсквотинг як інформаційно-правова категорія. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 113-116.

182. Сказко О. М. Інформаційно-правове забезпечення альтернативного вирішення доменних спорів. *Економіка, облік, фінанси, управління і право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: зб. тез доповідей*

Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 16 лютого 2019 р.). Полтава, 2019. С. 27-29.

183. Ходаківський Є. І., Якобчук В. П., Литвинчук І. Л. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 276 с.

184. The Anticybersquatting Consumer Protection Act (Nov. 29, 1999) codified at 15 U.S.C. § 1125. 1999. Pub.L. № 106-133, § 3002 (a), 113. URL: <http://www.dmlp.org/sites/citmedialaw.org/files/ACPA%20leg%20history.pdf> (дата звернення: 05.12.2020).

185. Кіберсквотинг. *Загальнодоступна вільна онлайн-енциклопедія Wikipedia*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кіберсквотинг>. (дата звернення: 05.12.2020).

186. Попова Н. О. Кіберсквотинг як основний вид правопорушень в доменних спорах. *Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності*: зб. матер. Всеукраїнської наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Черкаси, 2015 р.). Черкаси, 2015. С. 134-137.

187. Петрів М. В. Поняття та ознаки кіберсквотингу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 52. С. 127-130.

188. Сказко О. М. Право на захист доменного імені від кіберсквотингу у системі інформаційних прав фізичних і юридичних осіб: *матеріали Круглого столу, присвяченого 71-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини* (м. Київ, 10 грудня 2019 року). Київ, 2019. С. 191-192.

189. Кордунова Ю., Кухарська Н. Кіберсквотинг – доменне рейдерство. URI: <http://hdl.handle.net/123456789/4554> (дата звернення: 05.12.2020).

190. ТОП-10 найдорожчих доменів у світі. URL: <https://ukr.segodnya.ua/lifestyle/science/top-10-samyh-dorogih-domenov-v-mire--631785.html> (дата звернення: 05.12.2020).

191. Сказко О. М. Методологічні підходи до сутності кіберсквотингу у науці інформаційного права. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 4. V. 2. С. 191-194.

192. Сказко О. М. Юридична відповідальність за кіберсквотинг: проблеми і перспективи. *Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 12-13 лютого 2020 року). Львів, 2020. С. 54-56.
193. Коваленко Т. Кіберсквотинг, ринок купівлі та продажу доменів. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С. 40-45.
194. Рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 16 листопада 2017 року у справі № 761/39376/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70704102>. (дата звернення: 12.12.2020).
195. Булат Н. М. Поняття брендового кіберсквотингу та шляхи боротьби з ним. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. 2018. № 32. С. 98-110.
196. Ляшенко А. Кіберсквотинг по-українськи: проблеми вирішення доменних спорів в доменній зоні UA. URL: <https://ipstyle.ua/ua/kiberskvoting-ro-ukrainski-problemi-virishennja-domennih-sporiv-v-domennij-zoni-ua>. (дата звернення: 12.12.2020).
197. Yatsyk T. P., Shkelebei V. A. Investigation of new forms of cyber crime (phishing and cybersquatting). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. Вип. 53. Т. 2. С. 121-123.
198. Сказко О. М. Перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг. *Правова позиція*. 2020. № 1. С. 77-81.
199. Маліновська В. М. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 2. С. 58-65.
200. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
201. Лук'янець Д. М. Типологія юридичної відповідальності. *Юридична Україна*. 2004. № 3. С. 4-10.

202. Сердюк І. А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття юридична відповідальність. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 1. С. 30-35.

203. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.

204. Венедиктов В. С., Іншин М. І., Клемпарський М. М. Організаційно-правові засади професійної підготовки персоналу органів внутрішніх справ України: наук.-практ. посібник / за заг. ред. проф. В. С. Венедиктова. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 212 с.

205. Грек Т. Б. Правова природа юридичної відповідальності: поняття, принципи та види. *Адвокат*. 2010. № 10 (121). С. 41-45.

206. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.

207. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 07.12.1984 р. № 8074-10. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.

208. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін.; 2-ге вид. Київ: Правова єдність, 2008. 655 с.

209. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / І. В. Арістова, О. А. Баранов, О. П. Дзьобань та ін.; за заг. ред. проф. К. І. Белякова. Київ: КВЦ, 2019. 344 с.

210. Тихомиров О. О., Тугарова О. К. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері: навчальний посібник. Київ: Нац. акад. СБУ, 2015. 172 с.

211. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164.

212. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27. Ст. 181.

213. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: монографія / за загальною редакцією О. М. Бандурки. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 368 с.

214. Singh H. P. Domain Name Disputes and Their Resolution under UDRP Route: A Review. *Archives of Business Research*. 2018. № 6 (12). P. 147-156.

215. Hedley S. The Law of Electronic Commerce and the Internet in the UK and Ireland. *Routledge-Cavendish*, 1 edition. 2006. 326 p.

216. Lipton J. D. A Winning Solution for Youtube and Utube? Corresponding Trademarks and Domain Name Sharing. *Harvard Journal of Law & Technology*. 2008. 42 p.

217. Todd P. E-Commerce Law. *Routledge-Cavendish*, 1 edition. 2005. 290 p.

218. Процедурні правила політики вирішення спорів щодо доменних імен в домені UA. *ТОВ "Хостмайстер"*: затверджено 19.03.2019 року. URL: <https://hostmaster.ua/policy/ua-drp/files/UA-Rules-UK.pdf>. (дата звернення: 12.12.2020).

219. Сказко О. М. Вектори підвищення ефективності правового механізму вирішення доменних спорів. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої пам'яті академіка Л. П. Юзькова (м. Хмельницький, 28 лютого – 2 березня 2020 р.). Хмельницький, 2020. С. 364-367.

220. Офіційний сайт Сербського національного фонду реєстрації доменних імен в Інтернеті (Serbian National Internet Domain Registry Foundation). URL: <https://www.rnids.rs>. (дата звернення: 12.12.2020).

221. Popović D. V. Designing National Domain Name Dispute Resolution System: the Serbian Approach. *Belgrade: Intellectual Property Law and*

Competition Law University, 2018. URL: https://www.rnids.rs/publikacije/Study_Designing_National_DN_Dispute_Resolution_System_the_Serbian_Approach.pdf. (дата звернення: 12.12.2020).

222. Pravilnik o postupku za rešavanje sporova povodom registracije nacionalnih internet domena. *Registar nacionalnog internet domena Srbije*. URL: <https://www.rnids.rs/lat/documents/pravilnik-o-postupku-za-resavanje-sporova-povodom-registracije-nacionalnih-internet-domena>. (дата звернення: 12.12.2020).

223. Rules on Resolution of Disputes Relating to the Registration of National Internet Domain Names. *Serbian National Internet Domain Registry*. URL: <https://www.rnids.rs/en/node/5967>. (дата звернення: 12.12.2020).

224. Sporazum o saradnji RNIDS-a i Privredne komore Srbije. *Registar nacionalnog internet domena Srbije*: Datum donošenja: 21.10.2010. URL: <https://www.rnids.rs/lat/documents/sporazum-o-saradnji-rnids-a-i-privredne-komore-srbije> (дата звернення: 12.12.2020).

225. Schedule of Fees under the UDRP. *World Intellectual Property Organization*. URL: <https://www.wipo.int/amc/en/domains/fees/index.html>. (дата звернення: 12.12.2020).

ДОДАТКИ**Додаток А****Список публікацій здобувача за темою дисертації**

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Сказко О. М. Особливості суспільних відносин, які виникають у сфері вирішення доменних спорів. *Наука і правоохорона*. 2015. №3. Ч.2. С.142-145.
2. Сказко О.М. Кіберсквотинг як інформаційно-правова категорія. *Наука и правоохорона*. 2017. №3. Ч.2. С.113-116.
3. Сказко О. М. Методологія дослідження правового забезпечення вирішення доменних спорів у правовій науці *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. №2. С.146-149.
4. Сказко О. М. Доменные споры: правовая природа. *Legea și viața*. 2018. №12. С.126-128.
5. Сказко О.М. Альтернативне вирішення доменних спорів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2018. № 36. Т.1. С.127-129.
6. Сказко О.М. Методологічні підходи до сутності кіберсквотингу у науці інформаційного права. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. №4. V.2. С.191-194.
7. Сказко О.М. Перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг. *Правова позиція*. 2020. №1. С.77-81.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Сказко О. М. Проблеми галузевої належності правових норм у сфері вирішення доменних спорів. *Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку*: Матеріали першої науково-практичної конференції (м. Київ, 18 жовтня 2018 року). С.162-164 (участь очна).

9. Сказко О. М. Удосконалення правового забезпечення управління доменними іменами в умовах гібридної війни. *Військова освіта і наука: сьогоднішня та майбутня*: Тези доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції . (м. Київ, 22 листопада 2018 року). С.333-334 (участь очна).
10. Сказко О. М. Питання взаємодії суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки в контексті управління доменними іменами. *Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження*: матеріали другої науково-практичної конференції (м. Київ, 29 листопада 2018 року). С.141-143 (участь очна).
11. Сказко О. М. Особливості правового регулювання управління доменними іменами в умовах інформаційної війни. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Київ, 30 листопада 2018 року). С.472-474 (участь очна).
12. Сказко О. М. Властивості правового регулювання суспільних відносин, що виникають під час вирішення доменних спорів: матеріали *Круглого столу, присвяченого 70-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини* (м. Київ, 14 грудня 2018 року). С.159-161 (участь дистанційна).
13. Сказко О.М. Підвищення ефективності інформаційно-правового забезпечення вирішення доменних спорів в Україні. *Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.(м. Харків, 14-15 грудня 2018 року). Ч.1. С.75-76 (участь дистанційна).
14. Сказко Е. Н. К вопросу о природе информационно-правовых норм в сфере решения доменных споров. *Тридцять треті економіко-правові дискусії*: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (27 грудня 2018 року). URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2652/>(участь дистанційна).

- 15.Сказко О.М. До питання вдосконалення норм інформаційного права у сфері розв'язання доменних спорів. *Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Дніпро, 11-12 січня 2019 р.). С.60-62 (участь дистанційна).
- 16.Сказко О.М. Інформаційно-правове забезпечення альтернативного вирішення доменних спорів. *Економіка, облік, фінанси, управління і право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 16 лютого 2019 р.). Ч.3. С.27-29 (участь дистанційна).
- 17.Сказко О.М. Управління доменними іменами за умов деструктивних інформаційних впливів. *Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку* :збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Острог, 14 червня 2019 р.). С.288-290 (участь дистанційна).
- 18.Сказко О.М. Правові засади альтернативного вирішення доменних спорів. *Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 23–24 серпня 2019 р.). С.73-77 (участь дистанційна).
- 19.Сказко О.М. Протидія кіберсквотингу як елемент кібероборони України. *Військова освіта і наука: сьогодні та майбутнє*: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 листопада 2019 р.). Ч.2. С.68-79.
- 20.Сказко О.М. Право на захист доменного імені від кіберсквотингу у системі інформаційних прав фізичних і юридичних осіб: матеріали *Круглого столу, присвяченого 71-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини* (м. Київ, 10 грудня 2019 року). С.191-192 (участь дистанційна).
- 21.Сказко О.М. Юридична відповідальність за кіберсквотинг: проблеми і перспективи. *Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти*: Матеріали

міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 12-13 лютого 2020 р.). С.54-56 (участь дистанційна).

22.Сказко О.М. Вектори підвищення ефективності правового механізму вирішення доменних спорів. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої пам'яті академіка Л. П. Юзькова (м. Хмельницький, 28 лютого - 2 березня 2020 р.). С.364-367 (участь дистанційна).

Визначення поняття «доменне ім'я»

№ з/п	Визначення поняття доменного імені	Назва нормативно-правового акту
1	Доменне ім'я - ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті;	Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»
2	Доменное имя – символьное определение, которое служит для адресации узлов сети Интернет и расположенных на них сетевых ресурсов (веб-сайтов, серверов электронной почты, сетевых сервисов) в удобной для человека форме.	Регламент публичного домена версия 3.5: разработан совместно ООО «Хостмастер», администраторами публичных доменов и регистраторами 24 января 2020 года. URL: https://hostmaster.ua/registrators/docs/Reglament2ld_3.5_RU.pdf
3	доменне ім'я - буквено-цифровий вираз, що ідентифікує будь-який комп'ютер абонента у мережі Інтернет;	Порядок підключення до глобальних мереж передачі даних, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2002 р. № 522. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/522-2002-%D0%BF#Text .

Додаток В

**Порівняльна характеристика
процедур розгляду доменних спорів Республіки Сербії 2007 року та 2011 року
(Правил-2007 та Правил-2011)**

Характеристики для порівняння	Правила-2007	Правила-2011
Позивач	Національна або іноземна фізична або юридична особа, яка оспорує право відповідача на використання зареєстрованого домену .rs	Національна або іноземна фізична або юридична особа, яка оспорує право відповідача на використання зареєстрованого домену .rs або .срб
Відповідач	Реєстрант (місцева або іноземна фізична або юридична особа), який зареєстрував і використовує домен .RS відповідно до Загальних умов реєстрації доменів .RS.	Реєстрант (місцева або іноземна фізична або юридична особа), який зареєстрував і використовує домен .RS відповідно до Загальних умов реєстрації доменів .RS.
Метод вирішення доменних спорів	ADR	ADR
Правова підстава для подачі позову	Юрисдикція Постійного арбітражу Реєстрант - відповідач погоджується на арбітраж як засіб вирішення спорів щодо домену .RS шляхом реєстрації домену .RS в	Юрисдикція органу з вирішення спорів Реєстрант - респондент приймає юрисдикцію органу з вирішення спорів для вирішення спорів щодо національних

	<p>реєстрі доменів Сербії, точніше, приймаючи Загальні умови реєстрації доменів .RS.</p> <p>Позивач приймає арбітраж як засіб врегулювання суперечок, що виникають з доменів .RS, ініціюючи розгляд перед постійним арбітражем в RNIDS</p>	<p>доменів шляхом реєстрації національного домену в реєстрі доменів сербських доменів. Інакше кажучи, реєстрант приймає Загальні положення та умови реєстрації національного домену Інтернету.</p> <p>Позивач приймає юрисдикцію органу з вирішення спорів, ініціюючи розгляд в цьому органі</p>
<p>Орган, який проводить розв'язання доменних спорів</p>	<p>Постійний арбітраж, створений в рамках RNIDS. Рішення приймається арбітражними радами, які складаються з трьох арбітрів зі списку арбітрів RNIDS (список визначається Радою керуючих RNIDS).</p>	<p>Комітет з вирішення спорів, що стосуються Реєстрації національних доменних імен в Інтернеті.</p> <p>Рішення виносяться арбітражною радою, яка складається з трьох учасників (арбітрів) зі списку арбітрів (список складається кожні чотири роки та затверджується Головою Правління Торгово-промислової палати за пропозицією RNIDS).</p> <p>Колегія арбітрів незалежна від Комітету з вирішення спорів, RNIDS або сторін. Кожна сторона пропонує по одному арбітру. Обрані арбітри обирають третього арбітра зі списку арбітрів в якості головуючого арбітражного ради. В іншому випадку головуючий арбітражного ради призначається Комітетом. Правила вимагають арбітра підтвердити приймання на себе такого обов'язку, а також розкрити будь-які</p>

		обставини, які можуть поставити під сумнів його неупередженість або незалежність.
Мова	Сербська	Сербська
Ініціюючий документ	Претензія подана в RNIDS в електронному вигляді і в необхідній кількості примірників на паперовому носії.	Претензія подана в RNIDS в електронному вигляді і в єдиному паперовому екземплярі. Подальше спілкування між сторонами та радою ведеться в електронному вигляді.
Можливий предмет запиту позивача	Припинення або / та передача реєстрації оскарженого доменного імені .RS від реєстранта до позивача.	Припинення або / та передача реєстрації оскарженого доменного імені .RS або .срб від реєстранта до позивача.
Що повинен довести позивач під час розгляду доменного спору	1) національне доменне ім'я є ідентичним товарному знаку позивача або аналогічно йому в той мірі, в якій воно може створити плутанину і ввести в оману учасників ринку; 2) реєстрант не має права для використання або законних інтересів у використанні національного доменного імені, що є предметом спору; 3) реєстрація національного доменного імені в Інтернеті та його використання було недобросовісним та всупереч принципам порядності, чесності і належної ділової практики.	1) національне доменне ім'я є ідентичним товарному знаку позивача або аналогічно йому в той мірі, в якій воно може створити плутанину і ввести в оману учасників ринку; 2) реєстрант не має права для використання або законних інтересів у використанні національного доменного імені, що є предметом спору; 3) реєстрація національного доменного імені в Інтернеті та його використання було недобросовісним та всупереч принципам порядності, чесності і належної ділової практики.
Тривалість розгляду справи	До 60 днів з дня подачі претензії (встановлений термін може бути продовжений при обґрунтованих обставин).	До 60 днів з дня призначення комісії (встановлений термін може бути продовжений при обґрунтованих обставин).
Заключний акт	Рішення постійного арбітражу.	Рішення арбітражної ради.

	Рішення дозволяє RNIDS передати реєстрацію спірного домену .RS від реєстратора (відповідача) до позивача на прохання зацікавленої сторони. Рішення публікуються на сайті.	Рада приймає рішення на підставі заяв і документів, наданих сторонами, та відповідно до Правил. Слухання проводяться у виняткових випадках за рішенням ради. Рішення приймається більшістю голосів арбітражної ради, в письмовому вигляді і повинні містити обґрунтування. Рішення арбітражної ради реалізується RNIDS, якщо тільки не було розпочато судовий розгляд протягом 10 робочих днів після отримання рішення ради. В цьому випадку виконання рішення ради припиняється. Рішення публікуються на сайті.
Передача доменного імені під час розгляду	Передача оспорюваного доменного імені неможлива з моменту відкриття процедури розгляду до моменту винесення рішення.	Передача оспорюваного доменного імені неможлива з моменту відкриття процедури розгляду до моменту винесення рішення.
Можливість апеляції	Рішення постійного арбітражу є остаточним і не може бути оскаржене	Рішення арбітражної ради є остаточним і не може бути оскаржене
Можливість початку судового розгляду	Правилами-2007 питання не врегульовано.	Як позивач, так і відповідач можуть ініціювати судовий процес у звичайних судах одночасно з розглядом по ADR або після завершення розгляду по ADR. Якщо судовий розгляд у звичайних судах було розпочато до або під час процедури ADR щодо ідентичного доменного імені,

		<p>рада має право на свій розсуд прийняти рішення про призупинення або припинення адміністративного розгляду.</p> <p>У випадку, якщо реєстрант починає судовий розгляд після того, як рішення ради вже було прийнято, RNIDS не виконує зазначене рішення його, якщо він протягом 10 робочих днів отримує офіційну документацію, що підтверджує що реєстрант подав позов проти позивача.</p>
Витрати		<p>Збори повинні бути оплачені заявником органу з вирішення спорів при подачі позову. Фізична особа сплачує збір в розмірі близько 670 євро в разі, якщо кількість спірних доменів не перевищує 2. Юридична особа сплачує збір в розмірі близько 1500 євро, якщо кількість доменів не перевищує 5, та у розмірі близько 1,800 євро, якщо кількість доменів становить від 6 до 10.</p> <p>Витрати, пов'язані з проведенням окремої процесуальної діяльності, оплачуються заздалегідь стороною, яка внесла пропозицію.</p>

Додаток Г

**Тарифи оплати згідно з Політикою вирішення спорів щодо
доменних імен в домені .UA**

Один член комісії

Кількість доменних імен, включених у позов	Плата (долар США)
Від 1 до 5	1500 [Член Комісії: 1000, Центр ВОІВ: 500]
Від 6 до 10	2000 [Член Комісії: 1300, Центр ВОІВ: 700]
Понад 10	Вирішується під час консультації з Центром ВОІВ

Три члени Комісії

Кількість доменних імен, включених у позов	Плата (долар США)
Від 1 до 5	4000 [Голова Комісії: 1500, член Комісії: 750, Центр ВОІВ: 1000]
Від 6 до 10	5000 [Голова Комісії: 1750, член Комісії: 1000, Центр ВОІВ: 1250]
Понад 10	Вирішується під час консультації з Центром ВОІВ

Додаток Г

Кількість доменів станом на 7 жовтня 2020 року¹

ua	23546	+6	+2
cherkassy.ua	134	+0	+0
cherkasy.ua	82	+0	+0
chernigov.ua	76	+0	+0
chernihiv.ua	8	+0	+0
chernivtsi.ua	40	+0	+0
chernovtsy.ua	65	+0	+0
ck.ua	2025	+1	-2
cn.ua	838	+0	+0
com.ua	313839	+145	+281
crimea.ua	486	+1	-1
cv.ua	1319	-1	-2
dnepropetrovsk.ua	10844	-2	+2
dnipropetrovsk.ua	10844	-2	+2
dn.ua	2292	+1	+0
donetsk.ua	275	+0	-2
dp.ua	10844	-2	+2
edu.ua	458	+1	+1
gov.ua	4200	+0	+1
if.ua	2704	+2	+1
in.ua	35552	+14	-37
ivano-frankivsk.ua	77	+0	+0
kharkiv.ua	524	+0	-1
kharkov.ua	1963	+0	-5
kherson.ua	358	+0	+0
khmelnytskyi.ua	76	+0	+0
kh.ua	4884	+5	+20
kiev.ua	38504	-6	-122
kirovograd.ua	89	+0	+0
km.ua	1323	+1	-3
kr.ua	1805	+0	-1
ks.ua	1919	+0	-4
kyiv.ua	1053	+0	+4
lg.ua	1070	+0	-5
lt.ua	152	-1	-2
lugansk.ua	90	+0	+0
lutsk.ua	722	+0	+0
lviv.ua	4902	+1	+5

¹ За даними Адміністратора домену .UA – ТОВ «Хостмастер»

mk.ua	1614	+0	+2
net.ua	14635	+0	-62
nikolaev.ua	239	+0	-242
odesa.ua	68	+0	-2
odessa.ua	1244	+0	-11
od.ua	8672	-1	-6
org.ua	21720	+7	+17
pl.ua	1433	+0	-2
poltava.ua	524	+0	+2
rivne.ua	83	+0	+0
rovno.ua	125	+0	+0
rv.ua	1276	+0	+0
sebastopol.ua	110	+0	+0
sm.ua	187	+1	+1
sumy.ua	1159	+1	+0
ternopil.ua	139	+0	+0
te.ua	1512	-3	+0
uzhgorod.ua	144	+0	+1
uz.ua	659	+0	+0
vinnica.ua	161	+0	+1
vn.ua	2406	+5	-1
volyn.ua	294	+0	+2
yalta.ua	239	+0	+0
zaporizhzhе.ua	77	+0	+0
zhitomir.ua	129	-1	-1
zp.ua	4452	+7	+9
zt.ua	758	-1	-1
Приватні домени:	544041	+179	-159

Акти впровадження

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ТОВ "Хостмайстер"

 О. М. Левченко

«8» грудня 2020 р.

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження

Сказко Олени Миколаївни

у практичну діяльність

Комісія у складі: керівника департаменту з обслуговування клієнтів Форсюк Т. В.; заступника директора з фінансово-економічних Чурилової С. Л.; керівника департаменту маркетингу та ПР Благонравіна М. Ю., склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності «081 - Право» Сказко Олени Миколаївни на тему: «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні», зокрема, теоретико-методологічні здобутки щодо юрисдикційних та неюрисдикційних форм вирішення доменних спорів, альтернативного вирішення доменних спорів, використовуються у діяльності Адміністратора домену .UA ТОВ «Хостмайстер» під час досудового вирішення доменних спорів, арбітражу та впровадження UDRP в домені UA.

Члени комісії

керівник департаменту з обслуговування клієнтів
заступник директора з фінансово-економічних
керівник департаменту маркетингу та ПР

 Т. В. Форсюк С. Л. Чурилова М. Ю. Благонравін

ТОВ "Хостмайстер"

Україна, 04060, м. Київ, а/с № 98
тел.: (044) 594-1794<http://www.hostmaster.ua> · e-mail: info@hostmaster.ua

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Начальник Військового інституту
 Київського національного університету
 імені Тараса Шевченка

генерал-майор

“20” листопада 2020 р.

Ігор ТОЛОК

АКТ

впровадження дисертаційного дослідження
 у навчальний процес

Комісія методичної ради військового факультету фінансів і права в складі полковника Шпирка І.Б. – начальника військового факультету, голови комісії, полковника Сизова А.І. – начальника кафедри фінансового забезпечення військ, к.е.н, члена комісії, полковника юстиції Гущина О.О. – професора кафедри правового забезпечення, к.ю.н, члена комісії, склала акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження Сказко Олени Миколаївни на тему “Правові засади вирішення доменних спорів в Україні” в навчальний процес Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а саме:

в робочі програми курсу дисциплін:

“Публічне управління в умовах збройного конфлікту”,

“Військово-цивільні адміністрації”, що викладаються на денному відділенні за програмами підготовки магістрів за спеціальністю 081 “Право”, а також видано відповідні навчально-методичні матеріали.

Методичні підходи, розроблені у дисертаційній роботі, покладено в основу ряду практичних занять з наступних дисциплін:

“Публічне управління в умовах збройного конфлікту” (тема: “Заходи оптимізації управлінських рішень”, “Ефективність управління і система критеріїв її оцінки”, “Інформаційне забезпечення публічного управління”),

“Військово-цивільні адміністрації” (теми: “Особливості додержання вимог інформаційного законодавства у діяльності військово-цивільних адміністрацій”, “Повноваження військово-цивільних адміністрацій”).

Застосування в навчальному процесі Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка матеріалів дисертаційного дослідження Сказко Олени Миколаївни на тему “Правові засади вирішення доменних спорів в Україні” дало змогу адаптувати вказані комплекси дисциплін до умов трансформаційних процесів в освіті, поглибити їх теоретико-методологічні основи та підвищити якість підготовки фахівців з визначеної спеціальності.

Заступник начальника Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка з навчальної роботи
кандидат педагогічних наук, полковник

Олег ПРОХОРОВ

Начальник військового факультету
фінансів і права Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
полковник

Ігор ШПИРКО

Начальник кафедри фінансового забезпечення військ
військового факультету фінансів і права
Військового інституту Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
кандидат економічних наук, полковник

Алім СИЗОВ

Професор кафедри правового забезпечення
військового факультету фінансів і права
Військового інституту Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
кандидат юридичних наук, полковник юстиції

Олег ГУЩИН